Vogels

in Zutphen en omgeving

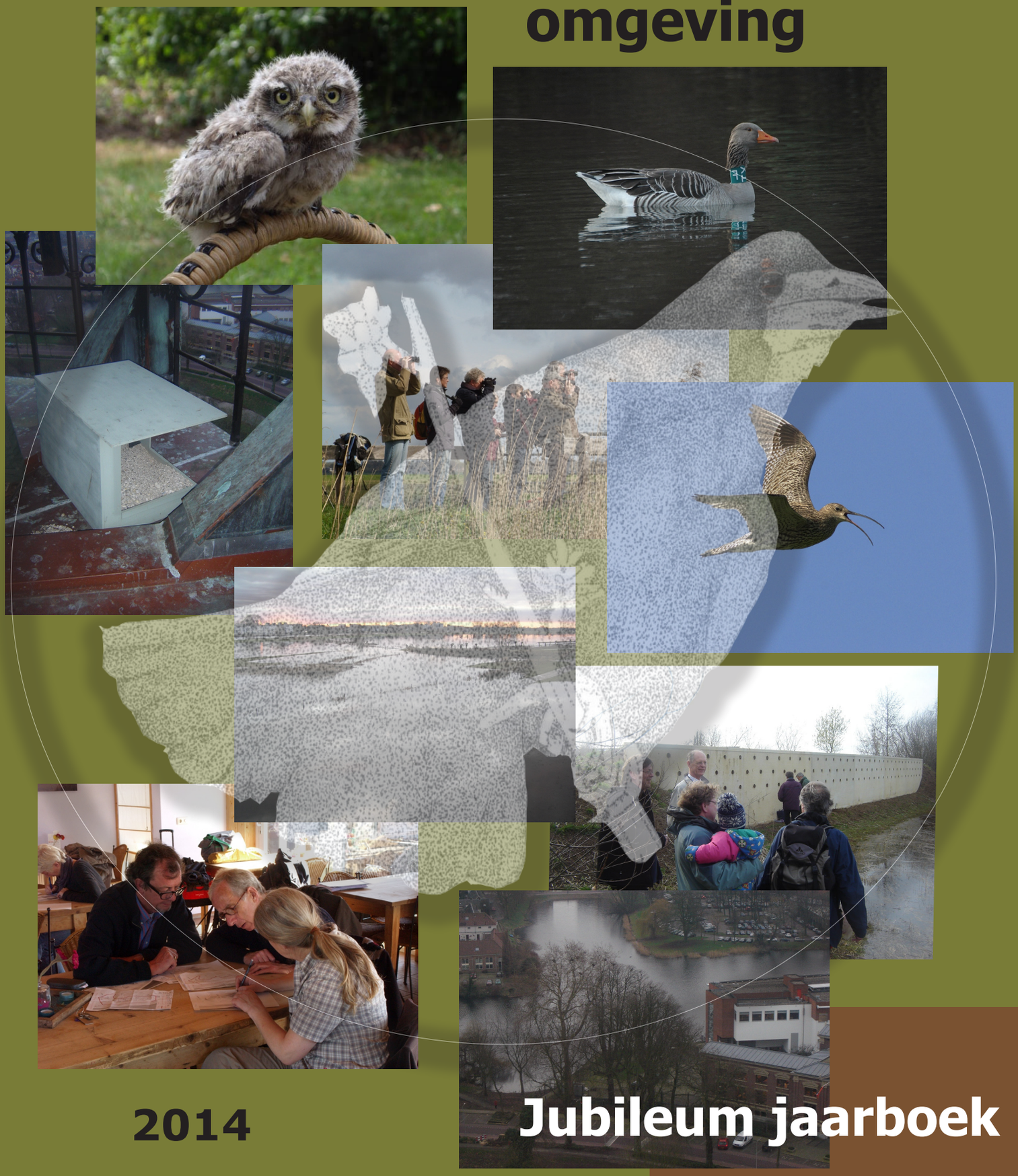

2014

Jubileum jaarboek

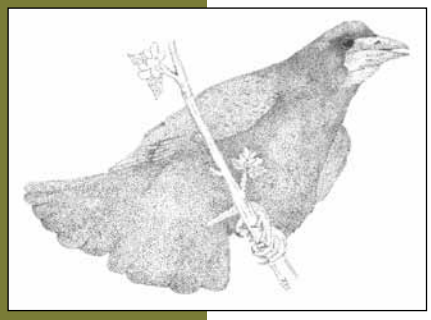

Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

Jubileum jaarboek 2014

Een speciale uitgave ter gelegenheid van het 10 jarig bestaan
van vogelwerkgroep Zutphen en omstreken.

Het jaarboek 2014 is mede mogelijk gemaakt door:

Vogelbescherming Nederland - IJsvogelfonds

Nationale Postcode Loterij

Colofon

© Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving 2015
p/a Secretaris Remke van Rijswijk
Rustoordlaan 53
7211 AW Eefde

vwgzutphen@gmail.com
www.vwg-zutphen.nl

Tekst: Wim Bosma, Hans Grotenhuis, Goen Jansen, Michel Klemann, Jeroen Kuipers, Rob van Swieten, Stef van Rijn (e.a.), Remke van Rijswijk, Michiel van der Weide

Foto's omslag: Goen Jansen, Jeroen Kuipers, Remke van Rijswijk, Tonny Valk
Foto's binnenwerk: zie aldaar
Tekening logo: Jeroen Kuipers

Samenstelling: Michiel van der Weide
Ontwerp & lay-out: Jeroen Kuipers
Realisatie: Diepenmaat Uitgeverij & Ontwerpbureau

INHOUD

Voorwoord	2
In gesprek met de oprichters van de VWG	4
Geslaagd broedgeval Slechtvalk in de stad Zutphen	8
Tien jaar excursies met de vogelwerkgroep	14
Broedvogels van Hackfort en 't Suideras en omgeving in 2013	18
De Huiszwaluw als broedvogel in Zutphen en omgeving	24
Verslag Uilenwerkgroep Zutphen 'de Oelenwappers' over 2014	28
De ontwikkeling van de Roek vanaf 2005	34
Voorkomen Slechtvalk in en rond Zutphen 2005 - 2015	40
De Ooievaar als broedvogel tussen 2005 en 2014	46
Januaritelling 2015	52
Het ringen van Ooievaars	62
Bestuursverslag Vogelwerkgroep 2005 - 2015	72
Wat stond er in de jaarboeken 2005 t/m 2014?	76

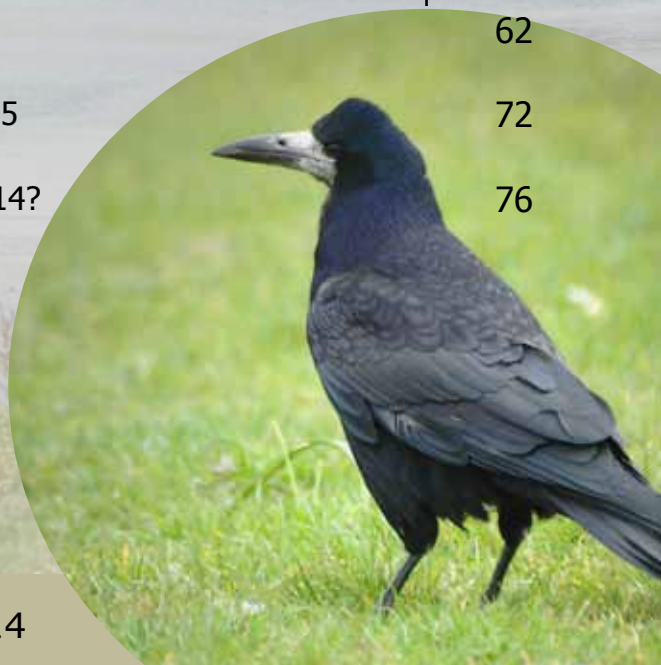

Voorwoord

door Hans Grotenhuis
jg.grotenhuis@kpnmail.nl

De Vogelwerkgroep Zutphen e.o. is opgericht in 2005 door een zestal enthousiaste vogelaars. Zij heeft zich in 10 jaar tijd ontwikkeld tot een vereniging van 110 leden. Over de aanleiding, het ontstaan en de beginfase zijn de vogelaars van het eerste uur geïnterviewd. De doelstelling van de VWG is breed: de bevordering van de kennis van de vogels zoals die in de vrije natuur voorkomen alsmede de bescherming van de vogels en de omgeving waarin zij leven. Ons gebied ligt in de gemeente Zutphen en deels in de gemeenten Voorst, Brummen, Lochem en Bronckhorst.

Zutphen en omgeving heeft prachtige landschappen. Naast de fraaie binnenstad met haar Gierzwaluwen en Roeken is er aan de west- en noordzijde het IJssellandschap met 's winters veel trekganzen als Kolgans, Brandgans en Grauwe Gans. Ten oosten ligt het coulisselandschap; landbouw en bossen afgewisseld met landgoederen als Hackfort, 't Velde en 't Suideras. Hierdoor is er een grote variatie aan vogels die hier gezien kunnen worden.

De activiteiten zijn onder meer het uitvoeren van vogelinventarisaties, het houden van januari winter-tellingen in het hele gebied (meer dan 100 soorten). Het maken van een jaarboek met bijdragen van de leden, het houden van excursies in en buiten Zutphen, het geven van vogelcursussen, het onderzoeken van vogelsoorten zoals de Roek, de Huiszwaluw, de Knobbelzwaan zijn weer andere voorbeelden van het werk dat wordt verzet. Ook wordt er ieder najaar geteld op de telpost Warnsveld aan het afleidingskanaal van de Berkel. Sinds 2012 is er een vogelringstation in Klarenbeek waar Steven de Bie vogels vangt en ringt voor wetenschappelijk onderzoek.

Vanaf april 2010 is de Uilenwerkgroep "De Oelenwappers" als werkgroep bij de VWG Zutphen e.o. aangesloten. Deze werkgroep houdt zich specifiek bezig met het beschermen van uilen door o.a. het plaatsen van nestkasten.

Het 10-jarig bestaan is gevierd met veel activiteiten: zoals het maken van een vogelfilm, het houden van vogelstadswandelingen, een manifestatie op 29 juni op de Zaadmarkt in het centrum, met korte flitsende presentaties waarin vogels centraal stonden. O.a. Ooievaar, Slechtvalk, uilen. Voor de jeugd was het uitpluizen van uilenballen een groot succes. En verder door het uitbrengen van een tweetal boekjes: Vogelwandelingen in en om Zutphen en de Weidevogels van de Tichelbeeksewaard. Ook kwam een rapport gereed: "Broedvogels van Hackfort en 't Suideras en omgeving" waar in samenwerking met de vogelwerkgroep NW-Achterhoek in 2013 geïnventariseerd is.

De afsluiting van het jaar vindt plaats met een jubileumavond op 27 oktober in het IJsselpaviljoen. Hier wordt de in opdracht gemaakte vogelfilm "Vogels om de Hoek", door ons lid Johan Blanksma, aan de leden vertoond. Voor andere belangstellen-

den volgt op 4 november een herhaling van de film in bioscoop Luxor in samenwerking met het I.V.N. in Zutphen. En dan is er nu het verschijnen van het jubileumjaarboek.

Een doel om in dit jubileumjaar vogels nog dichter bij de mensen te brengen en te laten zien dat vogels alle moeite van het beschermen waard zijn, is zeker geslaagd. Iedereen die hieraan heeft bijgedragen wil ik van harte bedanken.

U leest over veel onderwerpen in dit jubileum jaarboek. Het werk houdt niet op. Wij gaan met veel enthousiasme door. Ik wens u veel leesplezier toe.

Namens het bestuur van de VWG Zutphen e.o.
Hans Grotenhuis
(waarnemend voorzitter)

Knobbelzwanen bij de Vijver, Zutphen (foto Jeroen Kuipers).

In **gesprek** met de **oprichters** van de **VWG**

door Wim Bosman
bosma22@hotmail.com

In de notariële oprichtingsakte van de vereniging staan de namen van twee vogelaars. Wim Bosma ging ter ere van het tien jarige jubileum met hen in gesprek over het ontstaan van de Vogelwerkgroep Zutphen en hun passie voor vogels.

Jeroen Philippona

Rond 1994 was er een samenwerking van onder andere Jules Philippona met IVN-Zutphen. In de vorm van vogelexcursies en lezingen. Hierin is Jeroen Philippona gaandeweg aan mee gaan doen. Toenmalige IVN voorzitter Joost Klerks heeft rond 1999 met Jules en anderen aangezet tot de oprichting van een vogelwerkgroep binnen het IVN. Middels de IVN-vogelwerkgroep ontstonden er verschillende initiatieven zoals:

- het weidevogelbeheer van de Tichelbeekse waarden (wat Frans Parmentier nu doet);
- stadsvogelinventarisaties rond de Grote gracht;
- inventarisatie door Jeroen van landgoed De Pol voor de algemene Sovon vogelatlas;
- Gierzwaluwtellingen werd opgestart;
- in 2001 werd er een IVN-vogelcursus gegeven door Guido Verhoef en Jeroen;
- er was toen ook al een Steenuilenwerkgroep, die opereerde weer als ondergroep van de IVN-vogelwerkgroep;
- ook het nog lopende stadsduivenproject-Zutphen door Johan Blanksma vond hier zijn oorsprong.

De IVN-vogelwerkgroep was en bleef een beetje een "eigen" clubje binnen het IVN. Eind 2002 zakte dat in en werd de werkgroep opgeheven. In die tijd waren er diverse contacten van vogelaars onderling. Dit leidde uiteindelijk in 2005, mede door initiatieven van Michel Klemann, tot de oprichting van een zelfstandige vogelwerkgroep (VWG) Zutphen. Adri Mulder werd de eerste voorzitter. Het contact tussen Jeroen en Adri ontstond doordat Adri voor een student van Saxion een Ganzen-onderzoekproject zocht en zo bij Jeroen terecht kwam.

De VWG bestaat uit een mengeling van "profs" die gericht onderzoek en bescherming toepassen, en leden meer gericht op educatie en communicatie. Dat dit heel goed samengaat laat het succes van de VWG wel zien.

Waarom een VWG vraag ik Jeroen? Het is belangrijk mensen te enthousiasmeren en bewust te maken voor de natuur. Vogels zijn de ambassadeurs van de natuur als geheel. Ze spreken mensen aan wat leidt tot beschermen. Misschien kan Jeroen wel gezien worden als een soort "prenatale" vogelaar, als zoon van een beroeps-vogelonderzoeker. In de kinderjaren kwam hij, via vader, veelvuldig in contact met grote natuuronderzoekers, die verre reizen maakten en grote verhalen hadden over de wilde natuur. Zij werden een soort helden. Dat gaf de natuur ook z'n romantiek, voor Jeroen. Zo voelt hij dat nu nog steeds, naast de enorme feitenken-

nis en weetjes die ik van Jeroen ken. Zo hebben de vijverganzen niets (meer) van die romantiek. Bij wilde ganzen hoorde het besluipen van slaapplaatsen van bijvoorbeeld Kolganzen om ze dan onverstoord bij zonsopgang met duizenden tegelijk op te zien vliegen. Trekvogels vertegenwoordigen de schoonheid van verre landen en het op reis zijn. Dat zijn de mooie natuurbeelden. Vogels zijn daar een speels onderdeel van door hun beweeglijkheid, zang en voorkomen.

Ook bomen geven een mooi "authentiek" natuurbeeld. Een boom waar een vogel in broedt roept om bescherming. Huist daarin een muis dan spreekt dat veel minder aan. De Aarde en daarmee de natuur vertegenwoordigd een waarde in zich, waar wij als mens een onderdeel van zijn. Hier mogen mens en maatschappij veel meer aandacht voor krijgen.

Adri Mulder

Twee vogelaars, wandelend langs het stromende hart van het werkgebied van de vogelwerkgroep Zutphen, de IJssel. Met kijker en kennis, maar we gedragen ons niet als zodanig, zoals we het de beginnende vogelaars leren. We praten en vergeten veelal te kijken. We kijken wel, maar dat is een terug kijken naar hoe de vogelwerkgroep Zutphen ontstond, en dat was dan ook ons doel van deze wandeling.

Een van de initiatiefnemers waarmee ik hier terugkijk is Adri Mulder, vogelaar en landschapsecoloog. Hij heeft al een liefde voor vogels vanaf zijn jeugd. Maar door zijn studie en werk als docent milieukunde kwamen vogels meer op een tweede plaats. Vogels werden een soortgroep net als insecten etc.; plantenkennis was belangrijk. Toch zijn vogels een passie gebleven, dat werd vooral weer duidelijk toen hij met vogelactiviteiten rond Zutphen begon zoals de totstandkoming van de VWG Zutphen. Dat begon doordat een student milieukunde bij Adri een projectonderzoek met ganzen wilde doen. Zo ontstond er een contact met Jeroen Philippona als vogel- en ganzenkenner in Zutphen, wat verdere gevolgen kreeg.

In Zutphen was er een vogelwerkgroep van het IVN. Maar er was geen "club" voor de wat meer professionele vogelaars. Terwijl er rond Zutphen wel meerdere goede en ook professionele vogelaars woonden. De onderlinge kontakten van vogelaars resulteerden op 13 april 2005 in een zelfstandige vogelwerkgroep, VWG-Zutphen. De IVN-werkgroep-vogels was eerder met enige spijt gestopt.

De VWG had een drieledig doel:

1. onderzoek naar de vogels rond Zutphen;
2. educatie en excursies verzorgen;
3. beleid en beïnvloeding t.a.v. "vogelnatuur" rond Zutphen.

Aan het IVN werd toegezegd om de excursies naar de Rammelwaard te blijven verzorgen.

Door de docentenrol van Adri bij de IVN-natuurgidsen-opleiding bleek dat kennisoverdracht met excursies, in deze zin, leuk en succesvol was. Alsook het lokaal toepassen van vogelacties. Hier werd weer duidelijk dat vogels toch echt een passie voor hem zijn. Opmerkelijk is dat hij anders naar vogels is gaan kijken dan in het begin. Zo is vogels kijken met meerderen leuk. Je hoeft niet per se de deskundige te zijn, je leert ook van elkaar.

Bij de vogelcursus kun je, ook als docent, eerst onzeker zijn van je kennis met al die deskundigen om je heen. Maar de cursusdocenten brengen steeds hun deskundige specialisaties en enthousiasme in en daarmee is de vogelcursus, als ook het cursusteam, steeds in ontwikkeling. Maar toch de vraag aan Adri, wat maakt de VWG-vogelcursus toch zo succesvol? Na 4 á 5 rondes blijven er maar weer cursisten komen. Vogels zijn overal buiten te zien, dat spreekt mensen aan, daarmee staan ze dicht bij de mens. Vogels staan ook voor vrijheid, schoonheid en tonen een natuurlijke staat van zijn. Ze doen en zijn gewoon.

Tijdens onze wandeling komen de Tichelbeekse Waarden aan de IJssel in zicht. Dan komt de landschapsecoloog in Adri naar boven. Over het natuurvoordeel van een grote geul in de Tichelbeekse waard in het kader van ruimte voor de rivier. En het natuurnadeel van het toenemende aantal honden in de Stokebrandsweerd. En de watermo-

len die er nu als dood monument staat. Waarom niet in gebruik om de geul in droge periodes vol water te zetten, en de verbindingsbuis met een klep af te sluiten. Dan krijg je een mooi drassig landschap met veel natuurdynamiek, wel minder voordelig voor de landbouwopbrengst. Ook het IJssel-oeverbeheer is hier ecologisch gezien een puinhoop. Dat kan zo veel interessanter ontwikkeld worden. Veel, heel veel ideeën zijn er hoe een landschap ecologisch interessanter te maken, waar onze vogels wel bij varen. Dit geeft nog heel wat uitdagende mogelijkheden voor de toekomst, ook voor de VWG.

Oeverzwaluw, een soort die geholpen werd door de nieuwe vogelwerkgroep (foto Jeroen Kuipers).

Wethouder van Oosten vult het eerste gat. Laat nu de Oeverzwaluwen maar komen!

Adri Mulder met vogelboek spreekt de aanwezigen toe.

Jeroen Philippona was zijn verrekijker vergeten?

06-04-2006 Officiële opening van de Oeverzwaluwwand bij Bronsbergen

Geslaagd **broedgeval Slechtvalk** in de stad **Zutphen**

door Rob van Swieten
rovansw@hotmail.com

Dat vogels zich niet altijd laten leiden door beschermingsprojecten zoals het plaatsen van kunstmatige broedgelegenheden, blijkt wel uit het verhaal van de Slechtvalk (*Falco peregrinus*) in Zutphen. In de Atlas van Nederlandse vogels is te zien dat er rond 1980 Slechtvalken rondvlogen rondom Zutphen. De eerste geregistreerde meldingen in waarneming.nl van 1988 , voornamelijk langs de uiterwaarden. Het duurde echter nog jaren voordat we te maken kregen met een geslaagd broedgeval in de stad Zutphen.

Slechtvalk in Nederland en Gelderland

In Nederland was de Slechtvalk tot 1990 een onregelmatige broedvogel. In 1926 is op Schiermonnikoog het eerst broedgeval geconstateerd. De reeks van jaarlijkse broedgevallen starten in 1990. Tot 1994 ging het om één paar (tabel 1) Pas vanaf 1995 werden dat er in Nederland twee, waarvan één in Gelderland. Een toename voor het aantal broedparen (c.q. territoria) van Slechtvalken in Gelderland begon pas in 2002 (2), 2003-2007 (3), 2008(6), 2009(9) ,2010-2011(10), 2012(11), 2013(13), 2014(15), 2015(18).

In 2013 lag het landelijk aantal broedvogel territoria op 126 paren waarvan 13 in Gelderland.

Een eerste broedpaar voor Gelderland was in Nijmegen in 1995 op de elektriciteitscentrale. Daarna bleef het lang stil en kwam de groei voor Gelderland pas in 2008. Dat Gelderland achter bleef met de toenemende landelijke broedvogelpopulatie zoals Limburg, Brabant, Zeeland en Zuid-Holland, kwam doordat juist die provincies dichter bij de bron populaties liggen in het Duitse Ruhrgebied en Antwerpen met zijn uitgestrekte havengebeid in België

In het noorden van Nederland gaat de ontwikkeling van de Slechtvalken broedpopulatie nog langzaam mede misschien door overwinterde Slechtvalken die het gebied bezet houden tot maart/april als het broedseizoen begonnen is.

De Slechtvalk in Zutphen

In april 2005 hebben leden van de vogelwerkgroep (Adri Mulder & Jeroen Philippona) zich ingezet voor het plaatsen van een nestkast in de toren van de St.Walburgiskerk (figuur 1). Ook hier werd lokaal o.a. via de Stentor en Radio Gelderland bekendheid aan gegeven. Echter bleef de kast nog één jaar gesloten voor Slechtvalken. Dit had te maken met het plaatsen van duiventillen waarvan één op ongeveer 300 meter afstand van de geplaatste nestkast. Medio 2006 is de kast geopend en kon er eventueel gebroed worden. In januari 2007 is de kast nog een halve slag gedraaid om de opening meer uit de wind te zetten.

Tabel 1 Aantal territoria Slechtvalk in Nederland en Gelderland 1990-2015.

Jaar	aantal territoria Nederland	aantal territoria Gelderland
1990	1	0
1991	1	0
1992	1	0
1993	1	0
1994	1	0
1995	2	1
1996	3	1
1997	5	1
1998	7	1
1999	9	1
2000	9	1
2001	11	1
2002	14	2
2003	20	2
2004	30	3
2005	27	3
2006	34	3
2007	42	3
2008	52	6
2009	66	9
2010	74	10
2011	90	10
2012	110	11
2013	126	13
2014		15
2015		18

In 2009 kwam de eerste melding van een Slechtvalk op de nestkast in de toren, hierdoor werden verschillende inspecties uitgevoerd waarbij prooiresten van duiven, Waterhoen, Kauw, Ekster en Koperwiek werden aangetroffen. Ook braakballen met veerresten werden gevonden. Echter of er toen al sprake was van een broedgeval kon niet worden vastgesteld. Vanaf die tijd werden regelmatig Slechtvalken gezien. De aanwezige Slechtvalken maken vooral gebruik van o.a. de Walburgistoren, de toren van de St.Janskerk en de Watertoren. Bewijzen van broedgevallen in de stad bleven uit tot 2015.

2015, een broedgeval !!

In de wintermaanden van 2014 hield een mannetje zich op rondom de toren van Zutphen. Dit was een ongeringd exemplaar. In januari 2015 werd door mij een mannetje gezien op de Watertoren voorzien van een metalen ring en kleurring waarvan de code niet af te lezen was. Via de werkgroep Slechtvalk Nederland (J.v.Dijk) werd duidelijk dat het wel moest gaan om een exemplaar dat in Nederland ooit geringd was. Dit mannetje heeft zijn territorium de gehele periode ook vastgehouden en werd

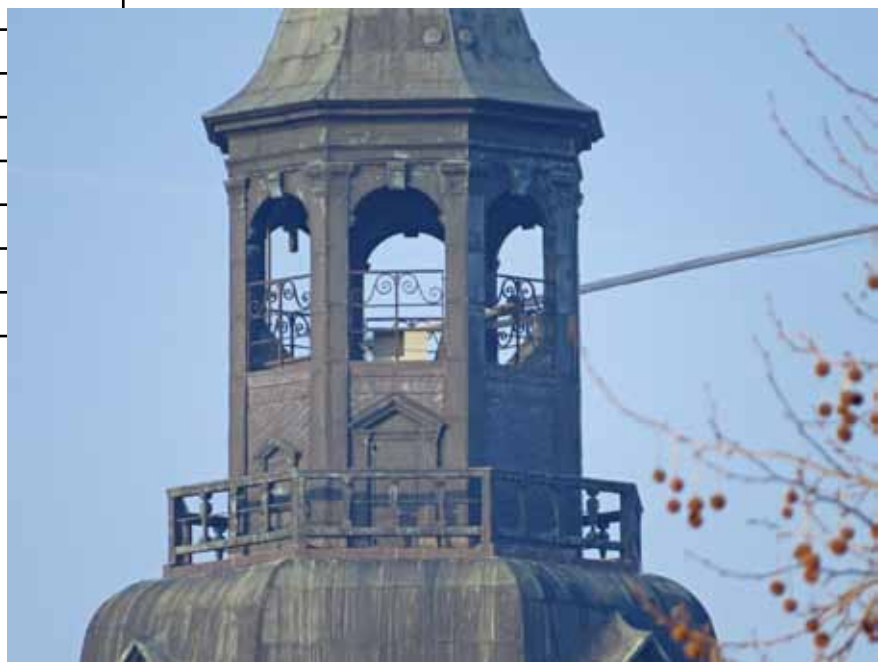

Figuur 1 Slechtvalkkast Walburgistoren 2015 (foto Rob van Swieten).

regelmatig ook waargenomen op de St. Walburgistoren en St. Janskerk. Begin 2015 verbleven twee Slechtvalken op de St.Walburgistoren. In de periode januari, februari werd de nestkast regelmatig door het paar bezocht. In februari werd regelmatig door het mannetje prooien aangevoerd en aangeboden aan het vrouwtje. In de periode februari/maart vonden regelmatig paringen plaats en werd uiteindelijk in de periode 10-15 maart vastgesteld dat het vrouwtje langer in de kast verbleef. Een enkele keer vond er in die periode ook een aflossing plaats door het mannetje. Vanuit mijn eigen waarnemingen concludeerde ik voorzichtig dat er een ei moest liggen tussen 15-18 maart ondanks dat ik dat niet kon waarnemen maar veronderstelde uit het gedrag van het vrouwtje.

De nestkastopening was via de telescoop en of kijker goed te zien vanuit mijn woning in de Laarstraat. Op 29 maart kreeg het paar bezoek van een indringer (vrouwtje). Dit zorgde voor de nodige paniek maar werd uiteindelijk beklonken door het vrouwtje wat in de nestkast verbleef. De vogel is daarna ook niet meer waargenomen door mij of andere medewaarnemers.

Omstreeks 19 april vermoedde ik dat er mogelijk jongen waren daar het vrouwtje hoger in de kast leek te liggen en ook regelmatig stond. Tevens al staande bewegingen van de kop naar beneden leek het of er gevoerd werd.

Op 2 mei vond de eerste nestkast controle plaats. Dit gebeurde door Peter Geneijgen , Inez Weijer en Johan Blanksma. Tijdens het beklimmen van de toren waren zowel het vrouwtje als mannetje aanwezig bij de nestkast. Op het moment dat het luik bovenin werd geopend vlogen beiden luid alarmerend weg en cirkelden constant roepend om de toren (figuur 2). Ik volgde alles vanaf de grond beneden.

In de nestkast troffen ze 1 jong aan en drie niet uitgekomen eieren (figuur 3). Het jong werd geschat tussen de 11 en 12 dagen en had een gewicht van 342 gram. Daar het jong nog te klein was kon door metingen niet het geslacht bepaald worden. De drie eieren hadden resp. de afmetingen van 50.9/41.2- 50.9/40.6 en 51.1/40.1 mm met gewichten van 40-38 en 39 gram. Deze zijn meegenomen voor evt. later onderzoek om mogelijk een oorzaak te kunnen vinden voor het niet uitkomen.

Figuur 2 Mannetje Slechtvalk afvliegend tijdens de controle van de nestkast 2 mei 2015
(foto Rob van Swieten).

Figuur 3 Jonge slechtvalk in kast 2 mei 2015
(foto Inez Wijer).

Ook werden prooiresten bekeken en enkele veren verzameld (tabel 2). Nadat alles gecontroleerd was en iedereen weer de toren verlaten had heeft het zeker nog anderhalf uur geduurd voordat het vrouwtje weer bij de nestkast terug kwam. Dit was ook enigszins onze zorg van wat, als er ook gevlagd zou worden op 4 en 5 mei. Echter, dit kon niet meer gerealiseerd worden ook gezien de be-

ladenheid voor veel mensen deze dagen. Op Koningsdag was al afgesproken om niet te vlaggen en mede door perfecte samenwerking met o.a. de koster en het kerkbestuur was dit ook prima verlopen.
Gezien de leeftijd leek het ons bijna onmogelijk dat de oudervogels het jong zouden verlaten. De bezorgdheid was meer de duur van afwezigheid van de volwassen beesten in het nog vrij vroege jongenstadium. Ook op 4 mei bleven de oudere vogels lang weg maar keerde ook tenslotte weer naar de kast. Op 5 mei waren de weersvoorspellingen zo slecht dat er niet gevlagd werd.
Om het geslacht te kunnen bepalen en het jong te ringen moest nog eenmaal een controle uitgevoerd worden. Dit gebeurde op 8 mei. Het jong zag er goed en gezond uit en had inmiddels een gewicht van 660 gram. Daarnaast werden overige biometrie gegevens verzameld als vleugellengte, staart, pootdikte en klauw (nagelpunt tot nagelpunt). Door deze gegevens werd het geslacht bepaald, het bleek te gaan om een vrouwtje. Tevens werd de vogel voorzien van twee ringen. Een metalen ring met het opschrift Arnhem NL61.81.274 en aan de rechterpoot een kleurring (grijs) met zwart opschrift B en daaronder AN (figuur 4). De leeftijd van het jonge vrouwtje werd geschat tussen de 18 en 19 dagen. Ook tijdens de tweede controle werden prooiresten verzameld en gedetermineerd (tabel 2).

Tabel 2 Verzamelde prooiresten tijdens controle nestkast en losse verzamelingen. De opsomming is slecht een fractie van de prooien mede door het verwaaien van prooiresten naar beneden en opruimen beneden rondom de kerk.

Datum	Soort	Aantal
2 mei	Postduif	6
	Groene Specht	1
	Turkse Tortel	1
	Merel	1
	Kramsvogel	1
	Zanglijster	1
	Spreeuw	1
	Kievit	1
8 mei	Post of Stadsduif	1
	Postduif	1
	Merel	1
	Spreeuw	1
Datum onbekend maar ingeleverd op huisadres.	Kauw	5
	Spreeuw	3
	Roek (jong)	2
	Duif veer restant	1
	Poot postduif (ring)	1
	Losse ringen postduif	4

Figuur 4 Voorbeeld van de kleurcode ring (foto Peter Geneijgen).

De jonge vogel verblijft momenteel (augustus/ september) nog steeds in de stad Zutphen. Voor mij een vreemd fenomeen is dat de jonge vogel nog dagelijks in haar vluchten roept. Ze is dan ook goed te volgen.

Dankwoord

Om het eerste (succesvolle) broedpaar niet te verstoren is er vanuit het College van Kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Zutphen en de koster en kosteres prima overleg geweest tussen verschillende partijen. Uit angst voor het mogelijk verlaten van het nest of het lang wegblijven bij eventuele jongen werd ook besloten de vlag op Koningsdag niet uit te hangen. Voor de periode 4 mei was dit onmogelijk, evenals 5 mei. Op 4 mei werd de vlag half stok gehangen waarna onder toezicht van enkele inwoners de Slechtvalken nauwlettend in de gaten werden gehouden. Op 5 mei werd wegens de voorspelling van slechte weersomstandigheden niet gevlagd. Ook werd er toestemming verleend om de nestkast te kunnen controleren.

Veel mensen hebben zich ingezet op allerlei manieren t.a.v. het broedgeval van de Slechtvalk in Zutphen, denk aan het doorgeven van waarnemingen, toestemming voor het betreden van de toren, het ringen en controleren van het jong, verzamelen van prooien, verstrekken van gegevens maar bovenal het plan tot plaatsing van de nestkast. Speciale dank gaat dan ook uit naar o.a. Adri Mulder, Jeroen Philippona, Michel Klemann, Florence Werkhoven, Inez Weijer, Bram Scheur (secretaris van het College van Kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Zutphen), Familie Matser (koster van de St.Walbugiskerk), Johan Blanksma en mijn partner die soms de dode vogelkoppen in de brievenbus aantrof en tot slot Peter Geneijgen voor het leveren van de ringgegevens, informatie over landelijke broedparen en die van Gelderland en aanvullende informatie.

Daarnaast bedank ik alle waarnemers die via waarneming.nl hun waarnemingen hebben ingevoerd en enkele inwoners van de stad die mij aangesproken hebben over hun waarnemingen en belevenissen over het Slechtvalkenpaar.

Bronvermelding

Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Avifauna van Nederland deel 2, Algemene en schaarse vogels van Nederland.

Blanksma J. & Mulder A. 2007. Duiven tellen in de binnenstad. Vogels in Zutphen en omgeving jaarboek 2006

Mulder A. 2006 Nestkast voor Slechtvalk geplaatst maar nog niet geopend. Vogels in Zutphen en omgeving Jaarboek 2005

Mulder A. 2010. Slechtvalk ontdekt nestkast in toren Walburgis. Vogels in Zutphen en omgeving Jaarboek 2009

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels.
www.waarneming.nl
WRN, Werkgroep Roofvogels Nederland
Slechtvalkwerkgroep Nederland

Peter Geneijgen met Slechtvalk jong
(foto Inez Wijer).

Noteren van de gegevens
(foto Inez Wijer).

Een doosje met niet uitgekomen eieren
(foto Inez Wijer).

Tien jaar excursies met de **vogelwerkgroep**

door Remke van Rijswijk
vwgzutphen@gmail.com

De Mars, Gorsselse Hei, Grote Veld, Rammelwaard, Suideras, Tichelbeekse waarden, Voorstonden, Arkemheen, Dwingelerveld, Eemnes, Elterberg, Engbertsdijksvenen, Holterberg, Naardermeer, Oostvaardersplassen, Ooijpolder, Oud Zevenaar, Santpoort, Veluwe, Wieden/Weerribben, Ameland, Oldambt, Schiermonnikoog, Schoorl, Texel, Walcheren en nog heel veel meer.....

Tien jaar lang ongeveer acht excursies per jaar. En heel veel excursies in het kader van de cursussen.

Samen vogels kijken. Soms heel ontspannen, soms fanatiek. De ene keer een grote groep, de andere keer met z'n vieren. Lijstjesmakers, luisteraars, genieters, allesweters, allesvragers.

Samen vogels kijken doen we dichtbij huis, verder weg en heel af en toe ver weg (Extremadura in Spanje, het oosten van Polen, en natuurlijk Falsterbo - het zuidelijkste puntje van Zweden).

Voor mooie routes dichtbij kan je sinds dit jaar ook op stap met het boekje Vogelwandelingen in en om Zutphen, maar we blijven ook excursies in dit gebied organiseren. De afwisseling tussen op fietsafstand en iets verder weg houden we er graag in.

Tips, suggesties, zelf iets organiseren, zitting nemen in de excursiecommissie? Een oproep plaatsen als je reisgenoten zoekt voor een bezoek aan een leuk vogelgebied?

Neem contact op met het secretariaat:
vwgzutphen@gmail.com

De ecxursie foto's op de volgende pagina's zijn gemaakt door Remke van Rijswijk.

Eemnes

De Wieden

Santpoort

Ameland

Engbertsdijkvenen

Dwingelerveld

Schiermonnikoog

Tichelbeekse Waarden

Falsterbo 2013

Holterberg, de laatste Korhoenders

Schiermonnnikoog, Eendekooi van Talsma

Noordoost Groningen

Extremadura, Spanje

Falsterbo 2014

Ameland

Broedvogels van **Hackfort** en **'t Suideras** en omgeving in **2013**

door Stef van Rijn, Michiel van der Weide & Hans van Hoorn
stefvanrijn@live.nl

Een recent overzicht van de broedvogelbevolking ontbrak van de landgoederen Hackfort, 't Suideras en omgeving. Op verzoek van Natuurmonumenten, beheerder en eigenaar van het landgoed Hackfort, werd door leden van de Vogelwerkgroep Noordwest-Achterhoek en Vogelwerkgroep Zutphen e.o. in 2013 een broedvogelkartering op Hackfort uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek zijn samengebracht in een fraai rapport (van Rijn *et al*. 2015). Hier volgt de samenvatting uit het rapport.

Onderzoeksgebied en methode

De landgoederen Hackfort en 't Suideras en omgeving omvatten oude bossen in oud cultuurlandschap. Het gebied is gevormd door beekdalen op de flank van de IJsselvallei ten zuiden van de stad Zutphen. Hackfort, in bezit van Natuurmonumenten, beslaat een oppervlakte van 602 ha) en 't Suideras, particulier bezit, 149 ha. Daarnaast omvatten de buitenplaatsen het Hoekendaal, 't Bocheler en het Selsham interessante oppervlakten bos. In 2013 is in totaal is 1.890 ha landschap op alle soorten broedvogels in kaart gebracht (zie figuur 5). Hiervan is 355 ha bos en 1.535 ha open gebied, voornamelijk in agrarisch gebruik.

Resultaten 2013

Van totaal 92 getelde vogelsoorten staan er 17 op de Rode Lijst van kwetsbare en bedreigde soorten (van Beusekom *et al*. 2005). Hiervan worden er acht genoemd als gevoelig, te weten: Huismus, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Grauwe Vliegenvanger, Ringmus, Matkop, Kneu en Gele Kwikstaart. Niet minder dan negen van de geregistreerde soorten zijn kwetsbaar. Dit zijn Steenuil, Wielewaal, Groene Specht, Kerkuil, Boomvalk, Koekoek, Zomertortel, Ransuil en Nachtegaal. Bedreigde of ernstig bedreigde soorten zijn in de regio Hackfort niet aangetroffen. Van de Rode Lijst heeft het gebied in principe wel potenties voor soorten als Patrijs, Ortolaan, Paapje en wellicht Grauwe klauwier.

Het studiegebied kenmerkt zich door een aantal belangrijke vogelwaarden. Elk deel van het gebied huisvest een interessante groep vogelsoorten. Landgoed 't Suideras heeft de meeste kernwaarden voor broedvogels. 't Suideras is met name belangrijk voor alle soorten spechten (o.a. Middelste Bonte Specht en Zwarte Specht) en voor roofvogels waaronder Buizerd, Wespendief en Boomvalk. Het oude landgoedbos kent grote dichtheden van Boomklever en Grote Lijster en herbergt nog soorten als Vuurgoudhaan en Fluiter en aan de natte zijde Matkop en Wielewaal.
Daarnaast heeft het specifieke waarden voor watervogels waaronder een aantal soorten eenden. In de natte delen aan de westkant van het gebied is

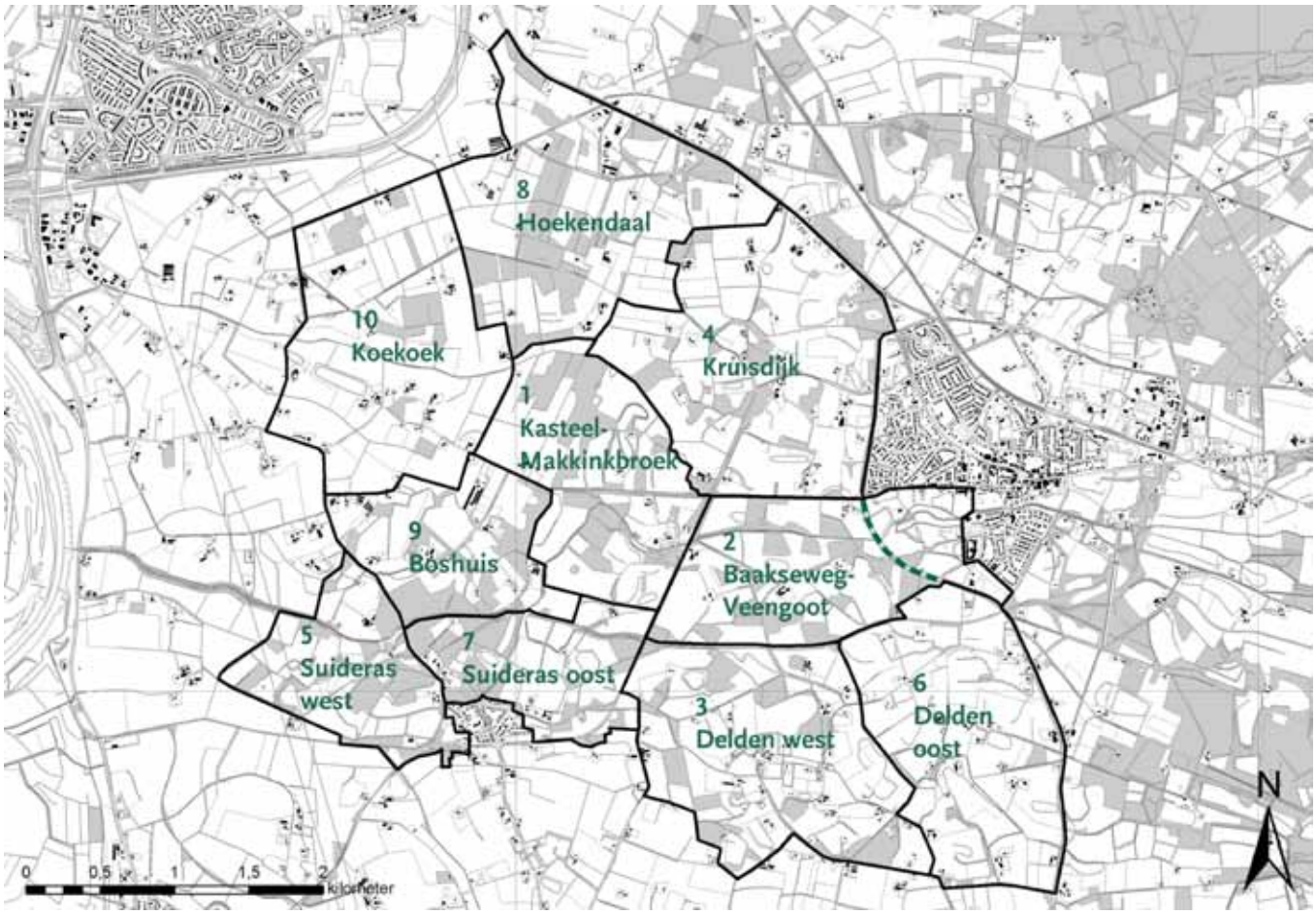

Figuur 5. Begrenzing van het onderzoeksgebied en de tien telgebieden.

het enige paar IJsvogels gehuisvest. Van de algemene soorten is 't Suideras vooral belangrijk voor Vink, Winterkoning, Heggenmus en Roodborst.

Landgoed Hackfort kent ook een hele serie aan kernwaarden. Net als op 't Suideras is landgoed Hackfort belangrijk voor spechten, waaronder Kleine Bonte Specht, Middelste Bonte Specht (figuur 6) en Groene Specht en voor soorten als Buizerd, Wespendief en Boomvalk. Hackfort is bovendien belangrijk voor bosvogels als Spreeuw, Boomklever, Boomkruiper, Glanskop, Staartmees, Appelvink en Fluiter. Daarnaast zijn er lokaal nog veel Tuinfluiters en zitten er redelijke aantallen Geelgorzen.

Alle andere gebiedsdelen hebben ook hun specifieke waarden. Zo is 't Bocheler vooral belangrijk voor roofvogels als Havik en Wespendief maar ook voor spechten waaronder de Zwarte Specht en zitten er belangrijke concentraties Vuurgoudhanen, Grauwe Vliegenvangers en Appelvinken. Het gebied rond de Boshuisweg is vooral van belang voor soorten van cultuurland. Hier zitten veel Boerenzwaluwen, Huismussen, Ringmussen, Turkse Tortels, Witte Kwikstaarten en Zwarte Roodstaarten. Van de bosvogels komen soorten als Spreeuw, Appelvink en Vuurgoudhaan veel voor. De omgeving van Delden kenmerkt zich door een waar bolwerk van Gekraagde Roodstaarten. Daarnaast is dit gebied belangrijk voor Holenduif, Wielewaal, Fluiter, Bosrietzanger en Geelgors. Het cultuurland rond Delden huisvest bovendien veel Ringmussen, Zwarte Roodstaarten en Kerkuilen en heeft het unieke aantallen Steenuilen. Last but not least is er in 2013 één territorium van de Zomertortel (de laatste) en een territorium van de Nachtegaal vastgesteld.

Figuur 6 Territoria van de Middelste Bonte Specht in 2013.

Vergelijking met eerdere inventarisaties

Uit een vergelijking met eerdere tellingen van landgoed Hackfort uit de periode 1983-2004 blijkt dat Hackfort boven het landelijke patroon uitsteekt qua holenbroeders en roofvogels. Andere soorten zijn juist afgenomen. Met name soorten die in Afrika overwinteren doen het slecht en volgen de landelijke trend. Hieronder vallen soorten als Zomertortel, Koekoek, Nachtegaal, Bosrietzanger, Spotvogel en Tuinfluiter die in grote delen van Nederland achteruitgaan. Hun achteruitgang maakt deel uit van een patroon dat de schaal van het landgoed overstijgt. Van Tuinfluiters is de huidige dichtheid in het studiegebied lokaal nog wel groot, o.a. langs de Baakseweg, langs de Baakse Beek en op een paar plekken van het Makkinkbroek en in Suideras-west. Aan de andere kant nemen andere lange afstandstrekkers op Hackfort en in de rest van het land, waaronder Huiszwaluw, Gekraagde Roodstaart, Kleine Karekiet en Grasmus, juist toe.

Aantalsontwikkelingen waarvan het verloop op Hackfort sterk afwijkt van de Nederlandse trend zouden gebiedsspecifiek kunnen zijn. Hiervan is de sterke toename van Boomvalk, Bosuil, Staartmees en Spreeuw op Hackfort interessant omdat deze soorten landelijk achteruit gaan. Ook Grote Lijsters nemen er in aantal toe terwijl ze landelijk achteruitgaan.

Maar er zijn ook opvallende negatieve ontwikkelingen. Soorten die op Hackfort achteruitgaan en landelijk juist toenemen zijn Zanglijster en Vink. Andere soorten die op Hackfort sterk achteruitgaan, terwijl er landelijk niet veel aan de hand is, zijn Winterkoning en Roodborst. Zanglijster, Winterkoning en Roodborst broeden in jong bos met een goed ontwikkelde struik- en kruidlaag. Van Winterkoning, Roodborst en Vink zijn de huidige dichtheden op ’t Suideras nog wel groot, zeker in vergelijking met de dichtheden op landgoed Hackfort. De afname is dus mogelijk specifiek voor Hackfort en niet of minder van toepassing op ’t Suideras. Zang-

lijsters kennen lokaal nog wel grotere dichtheden op Hackfort zoals in het gebied Baakseweg - Veengoot (Hackfort), hoewel de dichtheid in de andere gebieden lokaal ook groot is. Maar het totaalbeeld ziet er ook voor Zanglijsters niet best uit want de aantallen namen met meer dan 50% af. Dat geldt ook voor de Matkop, die neemt landelijk dan wel af, maar de afname is met c. 80% op Hackfort en de rest van de regio, wel heel groot.

De soorten waarmee het nog goed gaat of die in aantal toenemen hebben duidelijk geprofiteerd van het ouder worden van het bos. De laatste dertig jaar zijn de bossen rond Hackfort en 't Suideras zichtbaar ouder en volwassen geworden. Deze ontwikkeling is van groot belang geweest voor een groot aantal bosvogelsoorten waaronder holenbroeders (figuur 7) en tal van andere bosvogelsoorten zoals Wielewalen en Appelvinken. De afname van een aantal standvogels onder de bos vogels is opmerkelijk. De achteruitgang van Zanglijster, Winterkoning en Roodborst wordt mogelijk veroorzaakt doordat de bossen onvoldoende verjongen waardoor er te weinig bos met een goed ontwikkelde struik- en kruidlaag en jong bosarealen aanwezig is. Mogelijk is bij de huidige bossuccessie geen ruimte voor verjonging of struik- en kruidlagen omdat het oudere bos te gesloten blijft. Een andere mogelijkheid is overbegrazing, hoewel de huidige reeënstand daar niet op wijst. Dat soorten die afnemen lokaal nog wel voorkomen of enkele plekken langs de Baakse Beek, het Makkinkbroek en vooral op het Suideras wijst erop dat er iets anders aan de hand is. De plekken waar nog wel grote dichtheden voorkomen van Vink, Winterkoning en Roodborst en plekken waar de dichtheid van soorten als Zanglijster. Matkop en Tuinfluiter lokaal nog groot is, zijn de nattere delen van het studiegebied. Dit is een aanwijzing dat de doorgaande verdroging de belangrijkste oorzaak van

Figuur 7 Verspreiding van de holenbroeders (Groene, Zwarte, Grote bonte, Kleine bonte, Middelste bonte specht, Gekraagde roodstaart, Boomkruiper, Spreeuw, Ringmus, Grauwe vliegenvanger, Glanskop, Pimpelmees, Holenduif, Bosuil, Boomklever en Kauw).

de afnemende aantallen zou kunnen zijn. Sommige soorten als Geelgors en Grasmus profiteren waarschijnlijk van de verdroging in het van oudsher natte gebied rond Hackfort en de verruiging die ermee gepaard gaat.

Literatuur

VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion i.s.m. Vogelbescherming Nederland en SOVON Vogelonderzoek Nederland.

VAN DIJK A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

van Rijn S., van der Weide M. & van Hoorn H. 2015. Broedvogels van Hackfort en 't Suideras en omgeving. Rapport Vogelwerkgroep Noordwest-Achterhoek & Zutphen en omstreken.

Meer weten?

Dit verhaal is slechts een samenvatting van de resultaten. Voor 10.- euro koop je het full colour rapport waar alle verspreidingskaarten in staan, toelichtende teksten met foto's en een vergelijking met eerdere inventarisaties. Het rapport is te koop bij de auteurs of de boekhandel.

Appelvink (foto Harry Dijkerman).

Roodborst (foto Jeroen Kuipers).

Zwarte Specht (foto Jeroen Kuipers).

De **Huiszwaluw** als **broedvogel** in **Zutphen** en omgeving

door Jeroen Kuipers
jkuipers01@gmail.com

Het laatste overzicht omtrent het voorkomen van de Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) als broedvogel in Zutphen en omgeving werd beschreven door Jules Philippona in het jaarboek van 2006. Hier werd een overzicht gepresenteerd vanaf 1994 tot en met 2006 van 28 locaties, 25 binnen het werkgebied en 3 ten noorden hiervan op de Wilpse Klei. In dit artikel een overzicht van de situatie van 2006 tot en met 2014 en een korte blik op de trend vanaf het jaar 1989 tot en met 2014 binnen onze kolonies en de situatie ten opzichte van de landelijke ontwikkeling.

Resultaten

Gedurende de vele jaren dat de Huiszwaluwen binnen ons werkgebied gevolgd worden, vanaf 1994 t/m 2010 door Jules Philippona en daarna door ondergetekende valt op dat het voorkomen en de jaarlijkse bezetting van de kolonies per jaar sterk kan wisselen. Zien we het ene jaar in een kolonie nog 23 nesten, het jaar daarop zijn er maar 4 bezet of andersom kan ook en zien we het aantal groeien van 66 naar 85. Dit verschijnsel maakt het volgen van de kolonies extra interessant en levert elk jaar weer verrassingen op. In tabel 3 staat een overzicht van kolonies van 2006 t/m 2014. Dit overzicht wijkt iets af van het overzicht uit het artikel uit 2006 omdat het overzicht is gebruikt zoals dit bij Sovon in het systeem zit. Hierbij zijn enkele kolonies bij elkaar gevoegd onder één naam, onder andere Wilpse Klei (3 kolonies) en Voorst (5 kolonies). Het werkelijke aantal locaties dat gecontroleerd werd komt op 34 (situatie 2014).

Wat we zien in de tabel is dat er een behoorlijk aantal kolonies is dat redelijk stabiel is, jaarlijks bezet met een gelijkmatig aantal bezette nesten. Veelal zijn dit kolonies die al vanaf de jaren 90 van de vorige eeuw bezet zijn. Enkele kolonies zijn verlaten en binnen de stadsgrenzen van Zutphen zijn er twee bijgekomen (Kuiperstraat en Barlheze). Vooral de kolonie in de Kuiperstraat is nog steeds iets groeiende en heeft inmiddels ook al nesten op de IJsselkade.

Kijken we naar de totalen dan zien we vanaf 2006 een daling die de laatste vier jaar iets lijkt te stabiliseren met aantallen die schommelen rond de 366. Ten opzichte van 2006 betekend dit toch een daling van bijna 42% in het jaar 2014. Over de langere termijn bekeken (figuur 8) blijkt ook dat na een jarenlange groei van het aantal nesten, de top in 2006 werd bereikt en er daarna een daling is ingezet.

Tabel 3 Overzicht van het aantal nesten per huiszwaluwkolonie in Zutphen en omstreken in de jaren 2006 tot en met 2014.

Kolonienaam	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
De Wilpsche Klei	108	84	93	85	97	99	97	98	99
Voorst, 5 boerderijen	72	55	45	39	29	26	26	22	20
Dovenkampsweg, Brummen	13	3	4	2	4	5	5	9	7
Bensink, Brummen	1	0	1	ng	0	0	0	0	0
De Hoven, IJsselstr., Zutphen	42	41	53	32	39	26	20	25	10
Voorstonden, Brummen	61	63	59	50	ng	45	44	45	45
De Rees, Gorssel	18	0	0	2	3	3	3	3	5
Stationsplein, Zutphen	13	17	3	24	39	15	10	11	10
Kuiperstraat, Zutphen	0	0	0	0	0	13	15	16	17
Barlheze, Zutphen	0	0	0	0	0	0	0	4	5
Boschloo en of Lentink	19	6	2	4	1	0	0	0	0
t Laar, Binnenweg 30, Almen	54	48	31	28	28	26	25	27	22
Groot Besselink, Almen	20	15	13	2	0	2	2	2	1
Dorpstraat 60, Almen	31	37	29	16	10	8	8	10	22
Lage lochemseweg 27, Lochem	12	12	14	14	12	12	11	10	12
Lage Lochemseweg 31, Lochem	13	18	15	13	10	9	10	11	12
Bronsbergen, Zutphen	48	41	16	13	17	15	17	21	22
Dennendijk, Warnsveld	25	20	12	3	10	7	8	10	10
Hekkelerdijk, Warnsveld	11	17	18	16	0	14	14	12	13
Bosmanshuis, Baakseweg Vorden	23	20	24	20	21	19	19	17	17
Hackfort 12, Vorden	2	0	1	ng	0	0	0	0	0
Bronkhorst, Steenderen	24	19	22	25	27	22	18	16	17
Emmerweg, Steenderen	18	11	7	11	0	0	0	0	0
Totaal	628	527	462	~399	>347	366	352	369	366

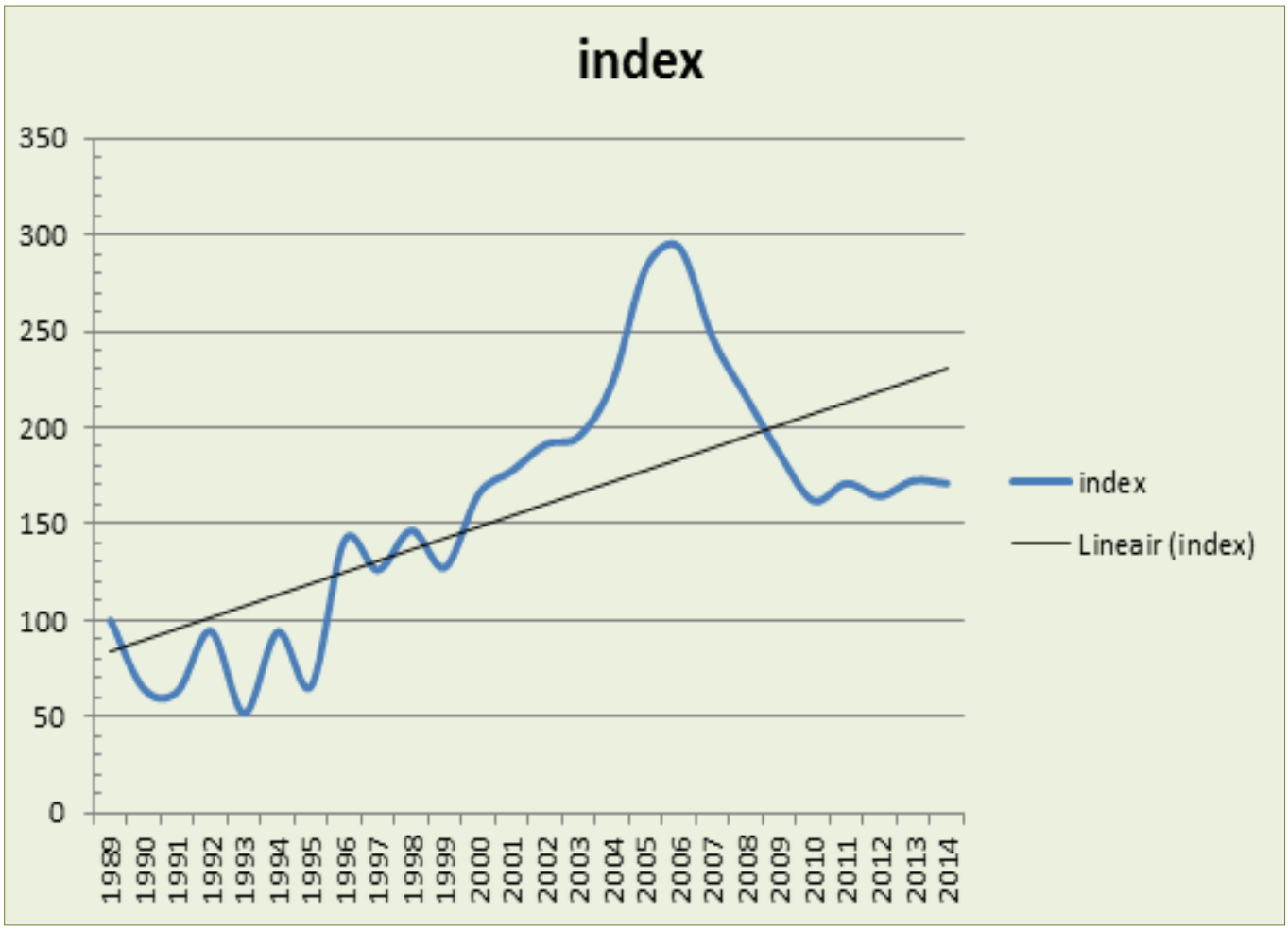

Figuur 8 Ontwikkeling van de Huiszwaluw vanaf 1989.

Ook is uit de indexcijfers het grillige verloop van het aantal bezette nesten per jaar af te lezen en zien we een duidelijke stijging die vooral vanaf 2000 t/m 2006 groot was. Als we deze indexcijfers afzetten tegen het landelijke beeld (figuur 9) dan zien we toch wel wat verschillen.

Waar bij ons de stijging van het aantal broedvogels vanaf 1996 goed op gang kwam zien de dat landelijk pas gebeuren vanaf 2004. Tot die tijd was er zelfs sprake van een daling ten opzichte van 1990. De landelijke groei zette echter wel door en stopte pas in 2012 waarna een langzaam herstel begon met een stijging van 4% t/m 2014. Binnen het werkgebied is de situatie nu al enkele jaren vrij stabiel en de komende jaren zullen moeten uitwijzen welke kant het opgaat met onze Huiszwaluwen.

Huiszwaluw bij nest (foto Jeroen Kuipers).

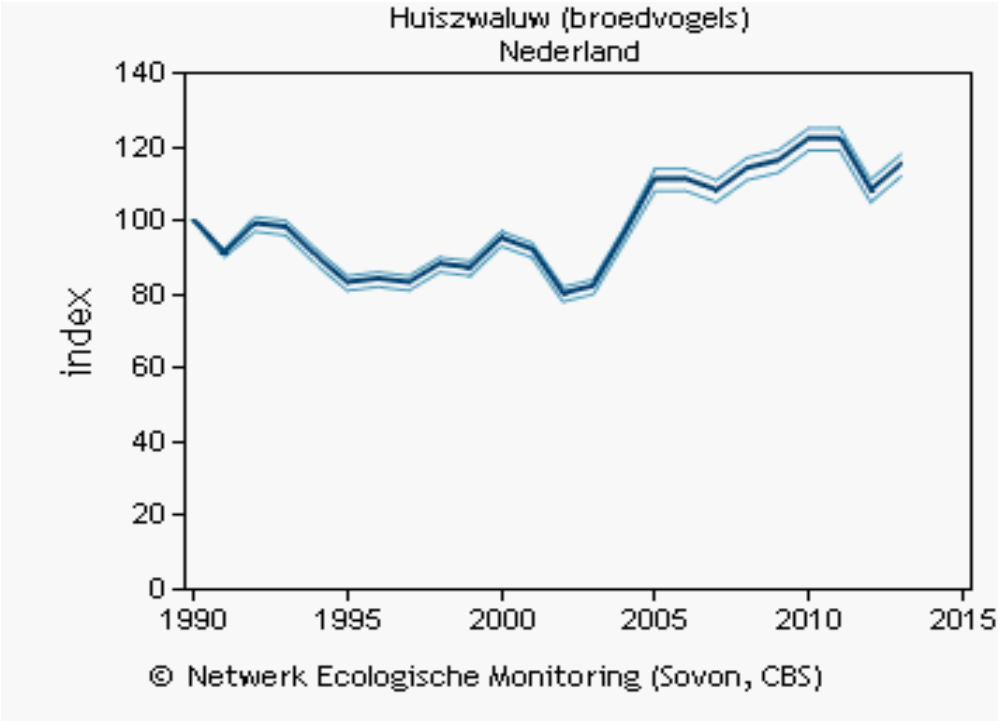

Figuur 9 Ontwikkeling van de landelijke populatie Huiszwaluw (bron SOVON & CBS).

Oorzaken achteruitgang

Waarom de Huiszwaluwen bij ons achteruitgaan is niet bekend. Op de meeste plaatsen lijkt de situatie ten opzichte van eerdere jaren niet veranderd en zijn de bewoners van huizen/boerderijen met nesten allemaal positief over hun zwaluwen. Op veel locaties zijn mestplankje onder de nesten aangebracht om de overlast van uitwerpselen te beperken en dat werkt prima. De enige plek waar wat overlast wordt ondervonden zijn de terrasjes onder de nesten tegenover het station van Zutphen. Maar ook hier is de situatie vrij stabiel en wordt er elk jaar nog gebroed.

Renovatie, schilderwerk en nieuwbouw hebben wel op enkele plaatsen geleid tot het verdwijnen van kolonies. Zo is de oude wasserij aan de Vliegendijk geheel gerenoveerd en ondanks dat alles weer hetzelfde is zijn de zwaluwen hier nog niet teruggekeerd. Schilderwerk aan de Hoveniersweg, het afbreken van en schuur op de Wilpse Klei en nieuwbouw van een huis aan de Dennendijk zorgde eveneens voor het verdwijnen van nesten. Hopelijk komen de Huiszwaluwen toch weer terug op hun oude plek, want ze zijn best wel trouw aan hun broedlocatie. Een goed voorbeeld hiervan was de kolonie aan de Oyseweg waar door nieuwbouw de nesten aan het woonhuis moesten wijken. De drang om op de oude plek te nestelen was echter dermate groot dat terwijl de ramen nog geplaatst moesten worden en de verf nog nat was, er al weer een nest onder de nieuwe boei gemetseld was en er succesvol jongen zijn uitvlogen. Hopelijk gaat dat bij de andere locaties ook gebeuren.

Verslag **Uilenwerkgroep 'de Oelenwappers'** over **2014**

door Goen Jansen
goenjansen@gmail.com

Steenuilen

Aanvankelijk leek het op een goed Steenuilenjaar af te stevenen. Het aantal broedsels was groter, bovendien was de eileg aanmerkelijk groter dan in 2013. Er werden 112 eitjes geteld in 31 broedsels. Het aantal uitgevlogen jongen was 63. Dat houdt in dat er bijna 44% verloren is gegaan. Wij hebben niet kunnen vaststellen wat de oorzaak was van dit gebeuren. Wel viel op dat dit in kleine gebieden, je zou kunnen spreken vaan clusters, speelde. Onvruchtbaarheid of verdwenen ouders.?
Er zou een roofvogel in zo'n gebied actief kunnen zijn geweest. Steenuilen zijn weliswaar nachtvogels, maar in het broedseizoen met de kortere nachten moet er soms met daglicht worden gejaagd. Tijdens de broedperiode was het, na het extreem zachte voorjaar, een periode koud en slecht weer, dat zou ook mee kunnen spelen. Maar….het blijft gissen.

Jonge Steenuil (foto Goen Jansen).

Steenuilenkasten

1-jan jaar	kasten aantal	nieuwe locatie	broedsel	mislukt	predatie	eieren	jongen	jongen geringd	jongen uitgevlogen
2009	17	12	7			22	19	19	19
2010	29	3	8			29	23	23	23
2011	32	21	18			71	50	45	45
2012	53	35	25			89	63	43	61
2013	88	11	24			75	61	43	43
2014	99	27	31	9	4	112	63	63	62

Eén van de mooiste plekjes voor een steenuilkast, een oude boomgaard, een oude boerderij met schuren en mogelijkheden voor veel muizen (foto Goen Jansen).

Kerkuilen

Ten opzichte van 2013 verliep het broedseizoen van Kerkuilen heel voorspoedig. Er werden 28 eitjes gevonden, 25 jonge Kerkuilen zijn uitgevlogen. In één kast vond predatie plaats en een ander nest werden de eitjes niet bebroed. In 2013 was slechts in één van de nestkasten een broedsel met 4 eitjes en 3 uitgevlogen jongen.

Jammer genoeg was er in september 2014 een melding van 3 dode Kerkuilen uit een nest van 5 geringde jongen.

Torenvalken

Er zijn in 2013 en 2014 16 Torenvalk nestkasten bijgeplaatst. Met goede gevolgen. Van 3 naar 5 broedsels en we hebben goede verwachting, dat meerder kasten bezocht zullen worden in de komende jaren. Het aantal uitgevlogen vogels was bijna hetzelfde als in 2013, één meer.

Waarschijnlijk heeft de koude periode tijdens het broeden een negatieve rol gespeeld.

Een schitterend plaatje van de vleugel van een Kerkuil (foto Goen Jansen).

Kerkuilenkasten

1-jan jaar	kasten aantal	nieuwe locatie	broedsel	mislukt	predatie	eieren	jongen	jongen geringd	jongen uitgevlogen
2009	5	1	0			0	0	0	0
2010	6	4	2			9	8	8	8
2011	10	2	1			4	4	4	4
2012	12	10	3			15	9	9	9
2013	22	2	1			4	3	3	3
2014	24	8	7	1	1	25	21	21	21

Torenvalkkasten

1-jan jaar	kasten aantal	nieuwe locatie	broedsel	mislukt	predatie	eieren	jongen	jongen geringd	jongen uitgevlogen
2009	5	1	3			10	10	10	10
2010	6		2			9	9	5	5
2011	6	1	2			10	10	5	10
2012	7	2	2	1		8	4	4	4
2013	9	12	3			15	15	15	15
2014	21	4	5	1		28	16	16	16

Jonge Torenvalk (foto Goen Jansen).

Bosuilen

In geen van de Bosuilnestkasten is broedsel geweest door Bosuilen. Wel zijn er krakers waargenomen: in een kast hadden holenduiven hun intrek genomen, in een andere kast kauwtjes. Wel, als er toch leegstand is kun je moeilijk bezwaar maken.

Ontwikkelingen

In Cortenoever en Voorsterklei zijn een groot aantal broedlocaties verdwenen, niet alleen voor uilen maar ook voor boerenzwaluw en huiszwaluw. De Oelenwappers hebben zich dat aangetrokken en hebben plannen voor bescherming gemaakt en die ook verwezenlijkt.

Bosuilenkasten

1-jan jaar	kasten aantal	nieuwe locatie	broedsel	mislukt	predatie	eieren	jongen	jongen geringd	jongen uitgevlogen
2010		2							
2011	2	1							
2012	2					2	0		
2013	2		1			3	3	3	3
2014	2		0			0	0	0	0

Het schoonmaken van met name Kerkuil nestkasten is een vies karwei, soms komen er twee huisvuilzakken vol aan viezigheid uit de kast. Beschermende maatregelen voor deze Oelenwapper zijn niet overbodig! (foto Goen Jansen).

Jonge Torenvalk (foto Goen Jansen).

Dank aan de dame en heren van de Uilenwerkgroep voor hun inspanningen!

Een nestje Steenuiltjes (foto Goen Jansen).

De **ontwikkeling** van de **Roek vanaf 2005**

door Jeroen Kuipers
jkuipers01@gmail.com

Omtrent het wel en wee van de Roek *Corvus frugilegus* is de afgelopen jaren al het nodige geschreven in de diverse jaarboeken. In al die jaren kende de Roek vele ups en downs en ook anno 2015 houdt deze vogel de gemoederen nog steeds bezig. De laatste stand van zake werd beschreven in het jaarboek van 2013 en in dit artikel zullen de ontwikkelingen in 2014 en 2015 beschreven worden en zal er kort worden teruggekeken naar de afgelopen 10 jaar.

De ontwikkeling in 2014 en 2015

De ontwikkeling in de jaren 2014 en 2015 ten opzichte van 2013 laten enkele opvallende verschuivingen zien. Het aantal kolonies bleef wel is waar gelijk en een daling van 3% in het totaalaantal nesten tussen 2013 en 2015 lijkt ook nog wel mee te vallen, maar binnen en tussen de kolonies onderling is er het nodige gebeurd. Tabel 4 geeft een overzicht van de jaren 2013-2015 met daarbij de toe- of afname in procenten tussen 2015 en 2013. In deze tabel is geen onderscheid gemaakt tussen de kolonies in het buitengebied en de kolonies binnen de stadsgrenzen. In het verslag dat verscheen in het jaar boek 2013 is uitgebreid gekeken naar het verschil in de ontwikkeling tussen deze twee gebieden. Hierin kwam duidelijk naar voren dat de kolonies in het buitengebied zwaar onder druk staan en verdwijnen en dat de "stadspopulatie" alleen maar verder toeneemt. Ook uit de gegevens over 2014 en 2015 blijkt dat dit nog steeds hetzelfde is. Zo laten de kolonies De Beele en de Rijkstraatweg in Voorst een daling zien van respectievelijk 41% en 30% en het Kanaalpad bij de sluis van Eefde is zelfs geheel verlaten. Dit laatste heeft alles te maken met de actieve verjaging en verplaatsing van deze kolonie in het kader van de bouw van de tweede sluiskolk op deze plaats.

Tegenover deze dalingen zien we een stijging van de kolonie Boedelhofweg van 100 % en een nieuwe kolonie langs het Twentekanaal, beide goed voor 67 nesten. De nesten langs het Twentekanaal bevinden zich op enkele honderden meters vanaf de verlaten kolonie aan het Kanaalpad en ongetwijfeld is deze nieuwe kolonie gebouwd door de daar verjaagde vogels. De kolonie aan de Boedelhof weg bestaat al veel langer maar kent sterk wisselende resultaten door de jaren heen en de goede bezetting van 2015 heeft dan ook vrij zeker te maken met de verjaging bij de sluis. Het aantal nesten in beide kolonies is echter altijd nog lager dan het aantal nesten in de voormalige kolonie Kanaalpad en dus is ook hier sprake van een achteruitgang. Alhoewel de Roeken van het Kanaalpad dus deels een nieuwe locatie hebben gevonden was dit niet het beoogde bosje dat was uitgekozen door Rijkswaterstaat. In dit nabijgelegen bosje hangen nog wel de verplaatste en met gaas verstevigde nesten maar hier is dus geen gebruik van gemaakt en zo blijkt maar weer dat Roeken verplaatsen een lastige zaak is, en de vogels zelf wel weten waar het, het beste vertoeven is.

Tabel 4 Aantal broedparen Roek in Zutphen en omgeving in 2013, 2014 en 2015.

Kolonienaam	2013	2014	2015	2015-2013 +	2015-2013 -
De Beele, Voorst	114	77	67		41%
Rijksstraatweg, Voorst	132	61	93		30%
Boedelhofweg, Eefde	0	0	33	100%	
Het Barge, Eefde	0	0	0		
Twentekanaal Eefde			24	100%	
Eefdese Brug, Zutphen	13	12	0		100%
Dortherdijk, Lindeboomweg, Eefde	0	0	0		
Kanaalpad, -sluis, Eefde	74	87	0		100%
v. Drinenstr.-Elterweg, Polbeek	55	63	74	35%	
Boompjeswal, Martinetsingel	129	163	152	18%	
Tadamastraat, Zutphen	14	25	22	22%	
Hagepoortplein, Zutphen	25	26	21		16%
Raadhuissteeg-Kerksteegje, Zutphen	2	0	1		50%
Parkeerplaats Paardewal, Zutphen	4	5	3		25%
Thorbeckesingel, Zutphen	0	0	0		
Warnsveldseweg/Den Elterweg	61	35	47		23%
Aert van Nesstraat	22	43	51	131%	
Martinuskerk/de Pauw Warnsveld	18	17	2		89%
Emmersteeg	0	0	0		
Schouwlaak	133	172	176	32%	
Zuiderpark	37	60	39	5%	
't Zand, Brummen	0	0	0		
Broekweg, Wichmond	0	0	0		
Vordenseweg/Toverstraat, Baak	0	0	0		
Begraafplaats, Baak	0	0	0		
Huize Baak en Hertenbosch, Baak	0	0	0		
Aantal bezette kolonies	**15**	**14**	**15**		
Totaal aantal nesten	**833**	**846**	**805**		**3%**

Zutphen en Warnsveld

Binnen de stadsgrenzen van Zutphen en Warnsveld zien we ook enkele opvallende getallen. Ten eerste de volledige verdwijning van de nesten in de omgeving van de Eefdese Brug. Al vele jaren bezet en in 2015 geen enkel teken van leven aldaar. Hopelijk is dit van tijdelijke aard en komen de vogels hier weer terug. De kolonie Martinuskerk/ de Pauw kende ook een sterke daling en deze zat vooral in de nesten in de bomen van de tuin Welgelegen. Door de zware voorjaarsstorm van maart 2015 zijn hier een flink aantal nesten uit de boom gewaaid en deze zijn niet meer opgebouwd. Deze achteruitgang zal dan ook waarschijnlijk niet van permanente aard zijn. Ook op andere locaties verdwenen er nesten tijdens de zware storm en dat heeft onder andere ook geleid tot het relatief lage aantal nesten op het eilandje in de vijver van het Zuiderpark (de Vijver). Deze kolonie is ook aan het uitbreiden richting de hoek Laan van Eme/Den Elterweg (N348) en vroeg in het voorjaar werden hier 6 nesten gebouwd, na de storm waren dit er nog twee en werd er niet opnieuw gebouwd. De achteruitgang in de kolonie Warnsveldseweg/Den Elterweg tussen 2015 en 2013 heeft mogelijk te maken met de opzettelijk verstoring door omwonenden, zo komt naar voren uit gesprekken met bewoners van de flats aldaar. Tussen 2014 en 2015 zien we echter al weer een stijging. De andere kolonies die een daling lieten zien betroffen allemaal kleine kolonies en deze daling valt binnen de jaarlijkse schommelingen.

De grootste stijging zien we binnen de kolonie Aert van Nesstraat waar, ondanks dat ook hier bewoners klagen, de stand meer dan verdubbelde. Ook aan de van Drinenstraat en de Schouwlaak zien we een behoorlijke stijging waarbij de kolonie bij de Schouwlaak is uitgegroeid tot de grootste kolonie binnen ons werkgebied. Hier vinden we inmiddels nesten rondom de kinderboerderij, langs het Schouwlaaksepad, de Beethovenstraat, Chopinstraat, Brucknerstraat en Strawinskystraat.

Ook de veelbesproken kolonie Martinetsingel/ Boompjeswal laat een stijging van 18% zien. Nu de verjaging bij de rechtbank is gestopt zien we dat de Roeken geleidelijk aan weer de Martinetsingel komen en in de bomen vlak naast het gebouw zijn de eerste nesten al weer bezet, dit ondanks het feit dat in deze bomen nog steeds de "spiegeltjes", bedoeld om de vogels te verjagen, rond wapperen in de wind.

2005-2015

Tussen het jaar van oprichting van de vogelwerkgroep en 2015 is er het nodige te doen geweest omtrent de Roek. De verplaatsing/verjaging bij de rechtbank in Zutphen en de sluis in Eefde, klagende bewoners en horeca uitbaters over lawaai en vogels boven het terras en het verdwijnen van kolonies door verstoring en het kappen van nestbomen. Allemaal zaken die de Roek in die jaren geen goeds heeft gedaan. Uit het buitengebied is hij bijna verdwenen en de Roek veranderd daardoor steeds meer in een stadsvogel. Tabel 5 geeft een overzicht van de kolonies van 2005 t/m 2015.

Ontwikkkeling

Over de hier besproken periode laat de Roek een daling zien van 18%. Ook kolonies die tussen 2013 en 2015 een positieve trend laten zien komen over deze langere periode toch ook in de min terecht.

Het aantal kolonies is momenteel iets hoger dan in 2005 maar laat door de jaren heen wel schommelingen zien. Deze zijn veelal te verklaren door het verdwijnen van grote kolonies waarna zwervende vogels in de omgeving nieuwe pogingen wagen en meerdere nieuwe kolonietjes starten, die meestal maar voor een of enkele jaren gebruikt worden. Blijkbaar zijn deze locaties een noodoplossing en toch niet geschikt om voor langere tijd een kolonie te huisvesten. Vanaf 2005 t/m 2011 ging het aantal nesten alleen maar achteruit totdat in 2012 er ineens een grote opleving was en de stand op hetzelfde niveau uitkwam als 2005. Dit heeft echter geen stand gehouden en in de drie jaar die volgden ging het weer bergafwaarts (figuur 10).

Tabel 5 Aantal broedparen Roek per kolonie vanaf 2005.

Kolonienaam	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
De Beele, Voorst	243	200	196	106	167	197	153	192	114	77	67
Rijksstraatweg, Voorst	72	72	49	52	81	101	118	136	132	61	93
Boedelhofweg, Eefde	8	0	21	0	13	0	0	2	0	0	33
Het Barge, Eefde	0	0	0	0	0	0	13	0	0	0	0
Twentekanaal Eefde											24
Eefdese Brug, Zutphen	57	32	26	27	29	27	36	32	13	12	0
Dortherdijk, Lindeboomweg	0	0	0	0	0	6	0	10	0	0	0
Kanaalpad, -sluis, Eefde	87	76	68	75	78	79	65	71	74	87	0
v. Drinenstr.-Elterweg	5	7	19	22	27	28	34	44	55	63	74
Boompjeswal, Martinetsingel	176	219	232	152	140	142	144	169	129	163	152
Tadamastraat, Zutphen	0	0	9	8	10	14	9	19	14	25	22
Hagepoortplein, Zutphen	17	15	21	17	27	32	42	44	25	26	21
Raadhuissteeg-Kerksteegje	6	6	4	0	0	4	6	1	2	0	1
Parkeerplaats Paardewal		7	4	2	0	2	1	2	4	5	3
Thorbeckesingel, Zutphen	23	27	24	17	16	7	5	2	0	0	0
W'veldseweg/Den Elterweg	11	29	42	37	47	50	56	59	61	35	47
Aert van Nesstraat	0	0	6	14	20	25	17	28	22	43	51
Martinuskerk/de Pauw	0	0	0	3	6	0	2	18	18	17	2
Emmersteeg	0	0	0	0	0	0	7	7	0	0	0
Schouwlaak	0	0	6	18	37	31	43	107	133	172	176
Zuiderpark	0	8	10	4	0	2	20	42	37	60	39
't Zand, Brummen	9	6	9	6	25	63	65	2	0	0	0
Broekweg, Wichmond		6	7	5	4	0	0	0	0	0	0
Vordenseweg/Toverstraat		3	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Begraafplaats, Baak		10	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Huize Baak en Hertenbosch	271	119	36	41	35	18	0	3	0	0	0
Aantal bezette kolonies	13	17	20	18	17	18	19	21	15	14	15
Totaal aantal nesten	985	842	790	606	762	828	836	990	833	846	805

Naast de al eerder genoemde oorzaken van de achteruitgang binnen ons werkgebied laat de Roek op landelijk niveau ook een achteruitgang zien. In veel gevallen spelen dezelfde oorzaken een belangrijke rol maar mogelijk heeft de achteruitgang ook te maken met de vraag of er wel voldoende jongen uitvliegen. Door de verborgen leefwijze hoog in de boom tussen de bladeren is er weinig bekend over het broedsucces en is er begonnen met het verzamelen van waarnemingen van jonge vogels. Dit wordt gedaan door na het broedseizoen groepen foeragerende Roeken te bekijken, daarbij te noteren uit hoeveel vogels de groep bestaat en hoeveel jonge vogels zich in die groep bevinden. Eigenlijk hetzelfde dat er al jaren met ganzen wordt gedaan en hopelijk lukt het zo om een beeld te krijgen van de reproductie van de Roek en meer inzicht te krijgen in een mogelijke oorzaak van de achteruitgang.

Voor wat betreft de Roek binnen ons werkgebied blijven we de ontwikkelingen volgen, de aantallen monitoren en gaan we op weg naar de volgende tien jaar. Een nieuw jubileum, met de Roek als logo en hopelijk vele echte Roeken om dat met ons te vieren.

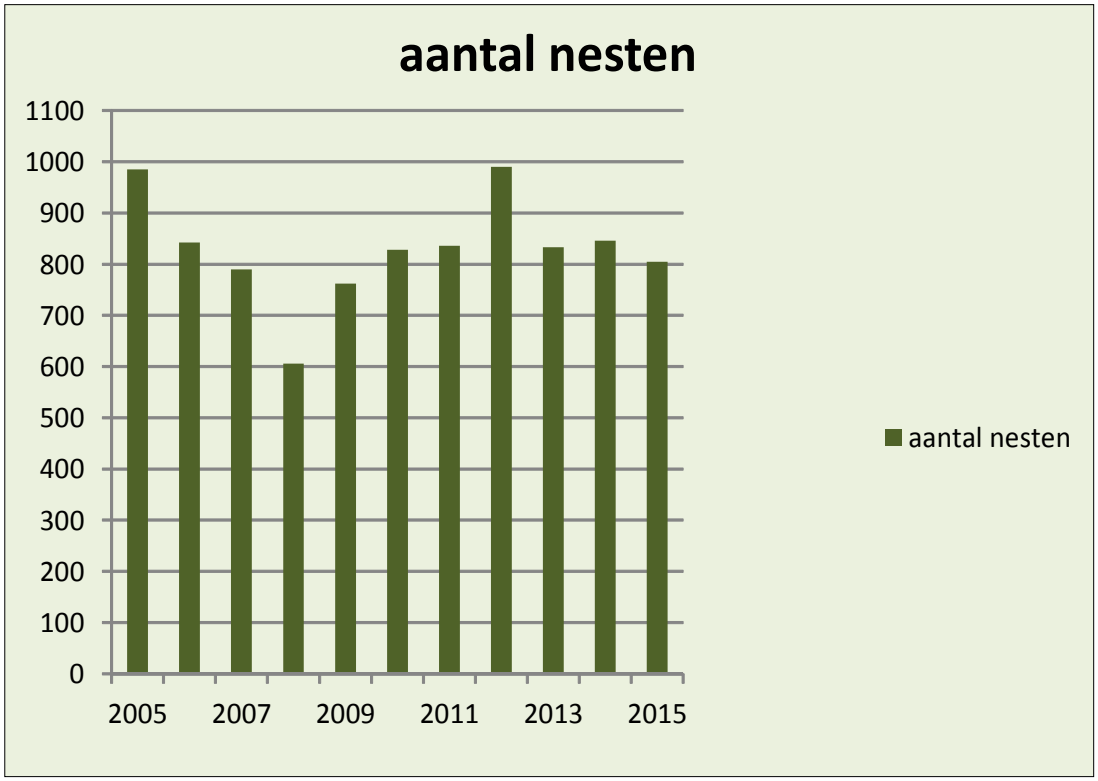

Figuur 10 Totaal aantal nesten Roeken in Zutphen en omgeving vanaf 2005.

Verplaatste nesten. Afgezaagd, verstevigd met gaas en teruggehangen op een andere locatie (foto Jeroen Kuipers).

Roek (foto Jeroen Kuipers).

Voorkomen **Slechtvalk** in en rond **Zutphen 2005-2015**

door Rob van Swieten
rovansw@hotmail.com

Sinds de jaren negentig is de Slechtvalk in Nederland flink toegenomen. Het begon met 1-9 broedparen en in 2013 waren dat er al maar liefst 126 broedparen. Het broedgeval in Zutphen (zie hoofdstuk2) past helemaal in deze trend. Naast de broedvogels zijn er ook in de winter meer Slechtvalken te zien (Bijlsma et al. 2001). Dit artikel schetst het voorkomen van de Slechtvalk in de periode 2005-2015 binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep Zutphen e.o. zowel in de zomer als winterperiode.

Methode

Om zicht te krijgen op het voorkomen van de Slechtvalk heb ik gekeken naar de geregistreerde waarnemingen binnen waarneming.nl. voor de periode 2005 tot augustus 2015. Daarnaast is gekeken naar de verspreiding zoals die is weergeven op de SOVON site bij soorten, de januaritellingen uitgevoerd door de vogelwerkgroep en genoteerde waarnemingen in mijn notitieboekjes (vanaf dat ik in 2011 in Zutphen kwam wonen).

Van alle waarnemingen heb ik gekeken naar de ingevoerde geslachten en leeftijden. Zover te achterhalen was, heb ik onvolwassen gedefinieerd als zijnde juveniel en 2e kalenderjaar. In het voorjaar gaat het onvolwassen kleed over naar dat van een volwassen vogel (adult). De juveniele bruine veren worden dan vervangen worden door blauwgrijze adulte veren.

In de verwerkte tabellen en grafieken valt niets te zeggen over mogelijke aantallen omdat niet gecheckt is op dubbel ingevoerde en of vervolg waarnemingen. Het mogelijk aantal exemplaren van de Slechtvalk bij benadering zal later in dit artikel aan de orde komen.

Resultaten

Binnen waarneming.nl zijn er in de periode 2005-2015 487 records ingevoerd. Het aantal totaal ingevoerde exemplaren bedraagt 535. Het gaat steeds om een enkele exemplaar, tot maximaal drie exemplaren. Het aantal ingevoerde waarnemingen laat een stijging per jaar zien (figuur 11). De daling in 2015 is geheel te verklaren door het feit dat dit jaar nog niet voorbij is.

Geslacht en leeftijd

Binnen de waarnemingen (535 ingevoerde exemplaren) is gekeken naar de verdeling van de sexen en de verdeling van adult en juveniel (figuur 12). Er kunnen allerlei omstandigheden spelen voor het niet juist op geslacht brengen en/of leeftijd van de beesten. Afstand, optische middelen, duur van waarneming en kennis van het op geslacht en/of kleed om ook de leeftijd mogelijk te kunnen bepalen. Daarnaast kan "gemakzucht" van het invoeren ook een rol spelen.

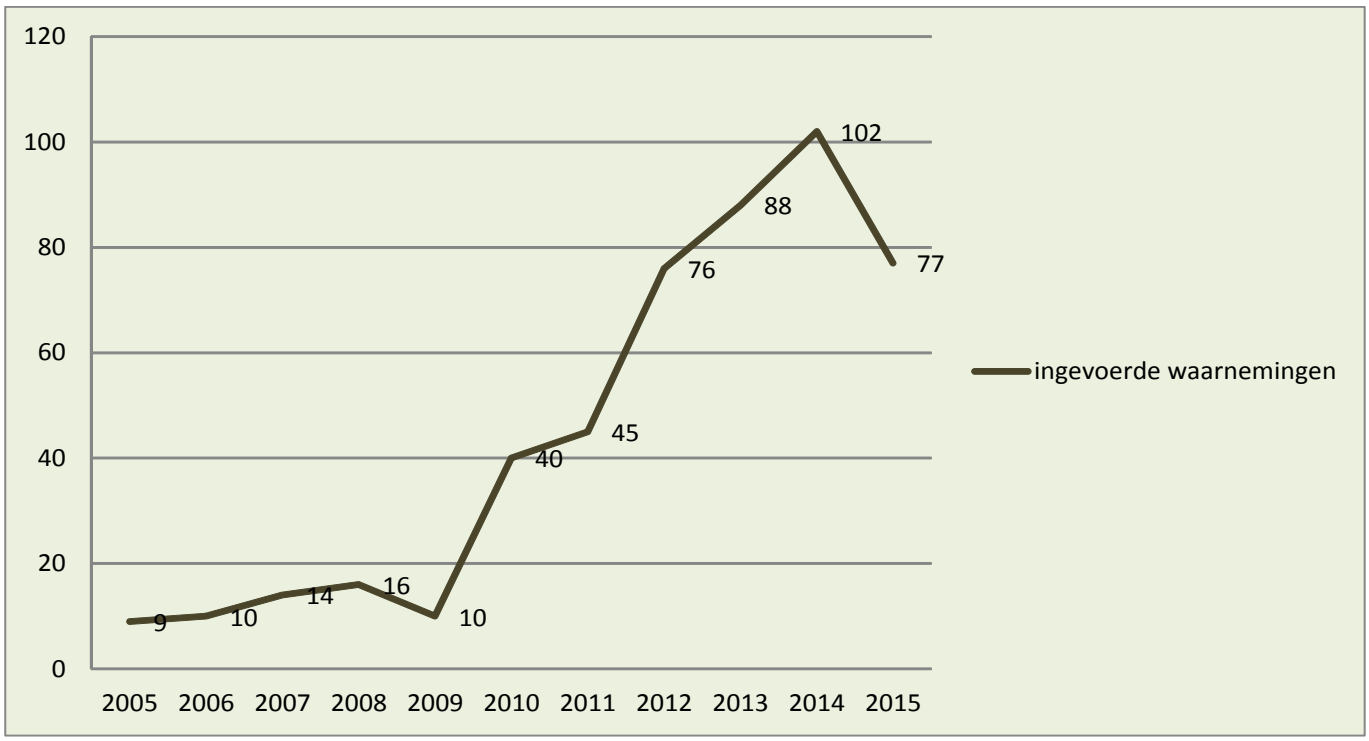

Figuur 11 Aantal ingevoerde waarnemingen van de Slechtvalk binnen het werkgebied in de jaren 2005 tot en met 2015 * (waarnemingen in 2015 t/m augustus).

Door het jaar heen

Ook is gekeken naar het aantal ingevoerde waarnemingen per maand per jaar (tabel 6 blz. 45). Opmerkelijk is dat voor de maand juni vanaf 2013 voor het eerst waarnemingen ingevoerd zijn. Dit zegt niets over de andere jaren waar mogelijk wel Slechtvalken aanwezig waren maar niet als zodanig ingevoerd. In 2013 betrof het een overvliegend exemplaar boven de Mars. In 2014 waren het vooral waarnemingen van de Mars en Zutphen (centrum). Op 10 juni werd een exemplaar gezien op de Mars en één in de stad. Gezien de afzonderlijke tijdstippen van de waarnemingen (12:00u en 13:40u) kan men vooralsnog uitgaan van 1 exemplaar. In 2015 kwamen de waarnemingen uit juni vooral uit het centrum van Zutphen, 1 waarneming uit Voorst en 1 waarneming uit Brummen.

Meer ingevoerde waarnemingen beginnen pas rond het jaar 2011 met pieken in de maanden september, oktober en november. Het hoge aantal in maart 2015 heeft vooral te maken met het feit dat er een broedpaar op de Walburgiskerk aanwezig was. Daarna komen er minder waarnemingen met als mogelijke oorzaak de waarnemingen als "gewoon "worden beschouwd en men toch wel inmiddels weet dat de Slechtvalken er zitten.

Verspreiding

De eerste ingevoerde waarnemingen in 2005 betreft die van een exemplaar bij de Rammelwaard. Later volgde waarnemingen uit de gebieden van de uiterwaarden bij de Mars en de wijk Leesten in Zutphen. In de periode oktober 2006 en 2007 volgde waarnemingen uit Voorst het gebied Wellenberg waar gezien de waarnemingen het hier om twee exemplaren moet zijn geweest. Hier ging het om een juveniele man en een adult vrouw. Na 2008 volgden ook andere gebieden als Brummen, Steenderen, Bronckhorst en het centrum van Zutphen.

In de jaren 2008-2015 zijn vooral de Rammelwaard e.o., De Mars (c.q. Marshaven), Zutphen (Centrum) de gebieden waar slechtvalken worden gezien. Ook uit Warnsveld (incl. telpost Warnsveld, Gorssel, Eerbeek en Eefde komen meldingen van Slechtvalken vanaf 2010.

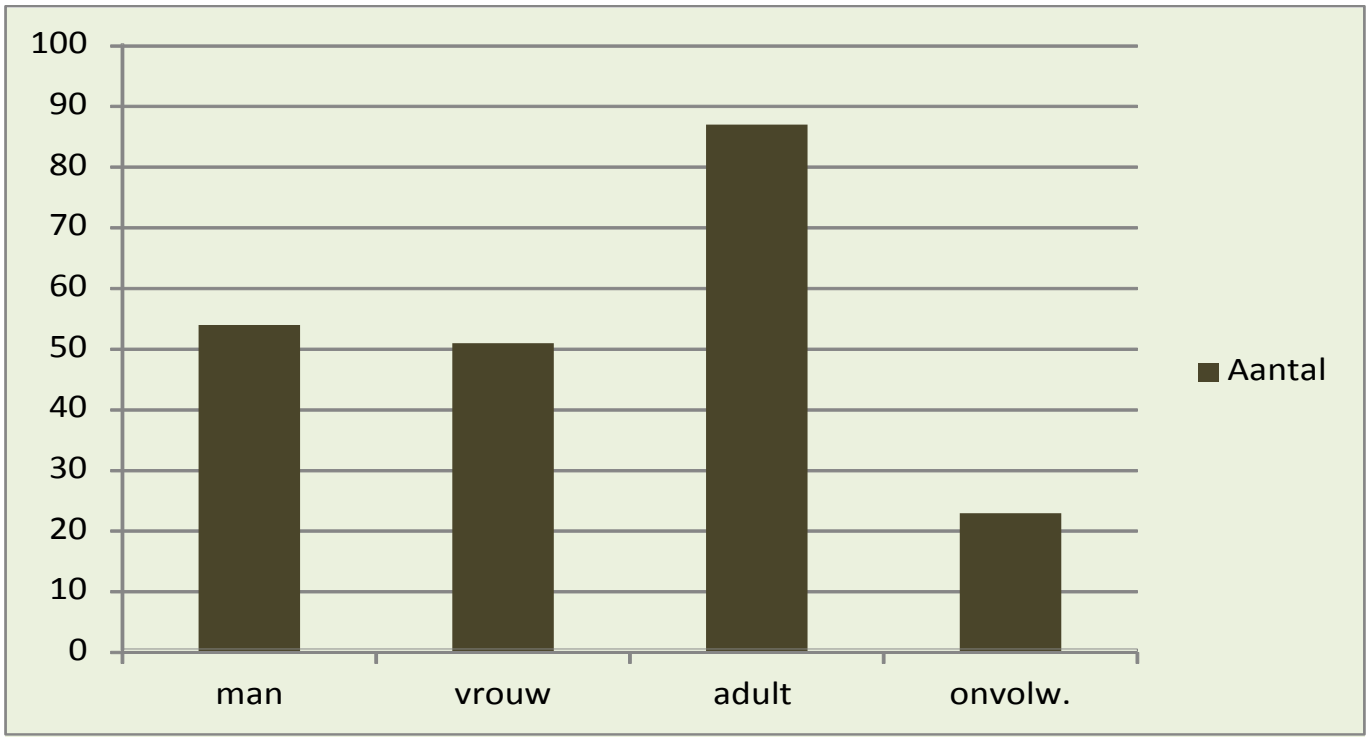

Figuur 12 Verdeling van geslacht en leeftijd van alle waarnemingen (inclusief dubbeltellingen).

Echter over de gehele periode 2005-2015 zijn de grootste concentraties waarnemingen uit de Rammelwaard, de Mars en de stad Zutphen zelf (figuur 13).

De concentratie van waarnemingen van Slechtvalken langs de IJssel (Uiterwaarden) en Zutphen (centrum) ligt naar alle waarschijnlijkheid aan het voedselaanbod, open gebied en hoge zitposten. Vooral in het najaar waar veel eenden verzamelen en slaapplaatsen van meeuwen. Voor de binnenstad de grote aantallen duiven maar ook Kauwen en Roeken zijn gewillige prooien voor de Slechtvalk. Ook speelt de te bezoeken gebieden een rol in de waarnemingen, immers veel vogelaars komen daar en zijn er binnen het werkgebied ook minder aantrekkelijke gebieden die juist niet door vogelaars bezocht worden.

Aantal

Gezien de waarnemingen kan men voorzichtig aannemen dat vanaf 2005 het aantal slechtvalken van 1 tot 2 exemplaren is toegenomen tot de 1-5 exemplaren in 2015. Dit met inachtneming van een actieradius van ongeveer 4 kilometer en hierin ook mogelijke doortrekkers meegerekend. Het in één keer waargenomen aantal van 3 exemplaren betreft die van 29 maart 2015 op de Walburgistoren van twee vrouwen en een man (eigen waarneming).

Recente waarnemingen (Michel Klemann)

14 augustus onderin de hoogspanningsmast op De Mars zat een jong vrouwtje luid te bedelen. Bovenin zat het volwassen mannetje. Het jong werd blijkbaar nog van voedsel voorzien. De vraag blijft natuurlijk of dit de vogels van de Walburgiskerk zijn. De actieradius van die beesten maken het mogelijk.

23 augustus zag ik vanaf de telpost in Warnsveld vanuit de verte twee slechtvalken heel hoog komen aanvliegen. Ze kwamen ongeveer vanuit Leesten en vlogen met een bocht over Huize De Voorst. Daar werden ze van onder af aangevallen door een luid alarmerende boomvalk. Dat zag er niet slim uit van die boomvalk want de beide slechtvalken bleven daar een tijdje rondcirkelen maar vlogen

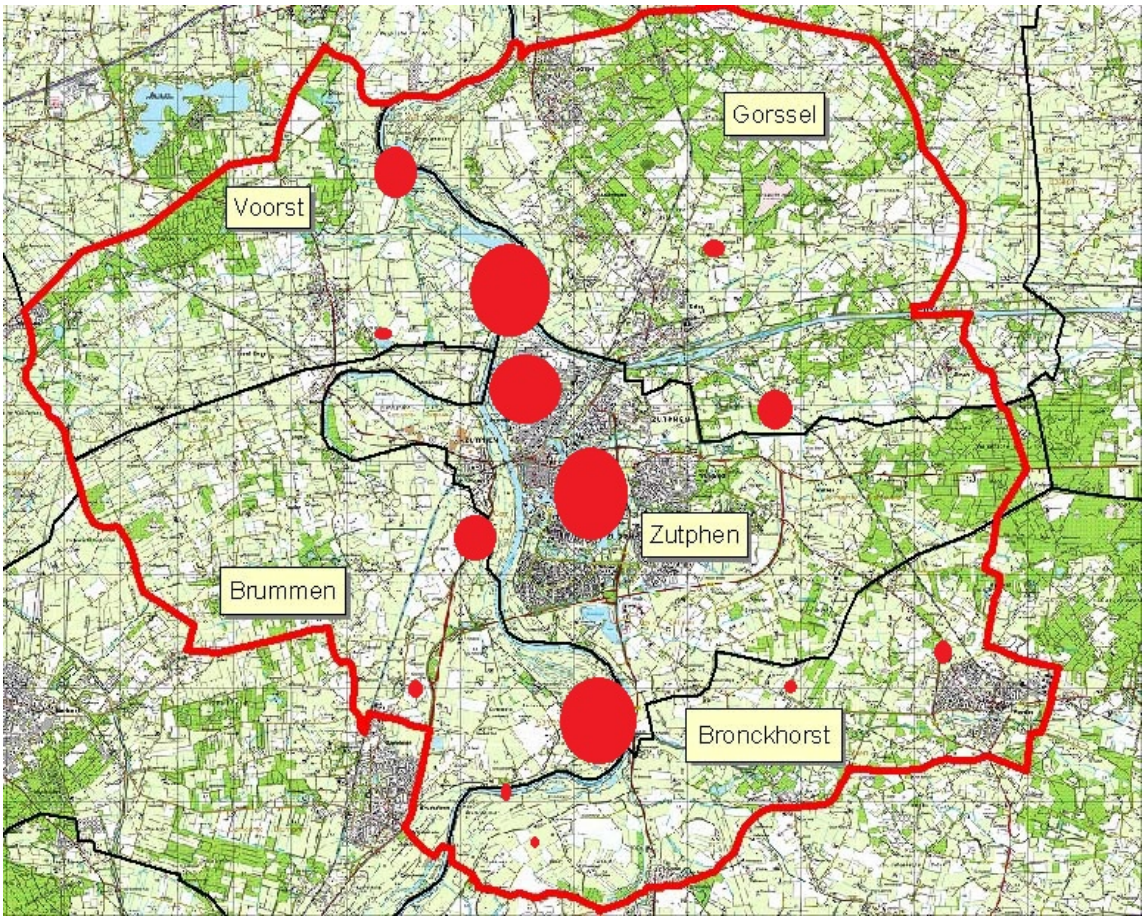

Figuur 13 Concentraties van ingevoerde en waargenomen Slechtvalken 2005-2015.

even later toch door richting Eefde. Later die ochtend zijn ze terug. Het is zondag en achter elkaar komen groepjes postduiven over vliegen. Terwijl het mannetje niets onderneemt probeert het jonge vrouwtje de ene na de ander postduif te slaan, maar alle pogingen mislukken waarna ze steeds hijgend terugvliegt naar de mast. Ze laat zich uit de mast wegpesten door een Torenvalk; ze probeert een Kraai in een weiland te slaan, maar die gooit zich op zijn rug, trapt en pikt naar de Slechtvalk die weer (te snel) opgeeft. Het lijkt maar niet te gaan lukken.
Alle Kraaien vliegen op wanneer er een Havik voorbij komt. De jonge Slechtvalk zet de achtervolging in en de Havik weet niet hoe snel die het bos in moet duiken. Het zelfvertrouwen neemt blijkbaar toe.

26 augustus in de hoogspanningsmast bij de trektelpost zitten twee Slechtvalken. Een jong vrouwtje dat nog steeds bedelt om voer en een adult mannetje. Ze trekken nog duidelijk samen op.

3 september, telpost Warnsveld vanuit het noorden komt een luid roepende Slechtvalkman aanvliegen; vliegt recht op de hoogspanningsmast af waar het jonge vrouwtje zit. Met een flinke klap slaat hij het jonge beest uit de mast, die verschrikt naar beneden valt en daarna pas de vleugels open doet. Het mannetje heb ik daarna niet meer gezien, het vrouwtje landt twee masten verderop. Daar blijft ze ongeveer een uur zitten en zet een achtervolging in op een houtduif die het bos van Huize Voorst in wil vliegen. De Slechtvalk is ditmaal wel sneller en laat na een worsteling in de lucht niet meer los. De duif spartelt om los te komen maar dat lukt niet en samen landen ze in de mast. Na een paar minuten uithijgen met de spartelende duif in de poten begint ze haar zelf gevangen prooi op te eten. Ze moet en kan nu voor haar eigen eten zorgen.

Voer nauwkeurig in

Soms, kijkend naar mijzelf, kan je in vervoering raken van een waarneming die dan voor altijd in je geheugen blijft. Maar voor verslaglegging en om conclusies uit iets trekken, blijft het van groot belang de gegevens op te slaan inclusief duiding van geslacht, leeftijd, aantal en eventuele bijzonderheden. Ook ik ben mij daar van bewust, steek de hand in eigen boezem, en laat dit wel eens achterwege (gezien mijn eigen waarneming op 29 maart 2015 die nota bene niet eens ingevoerd is, 'shame on me'). Toch durf ik iedere vogelaar op te roepen vooral gegevens in te voeren die voor ons allen toegankelijk zijn en ons zo een inzicht geven over het voorkomen van vogelsoorten in ons werkgebied. Juist dankzij die waarnemers die dat wel trouw doen krijgen we dus een redelijk beeld van het vogeleven in Zutphen en omgeving.

Dankwoord

Dank aan alle waarnemers die ooit de moeite hebben genomen om waarnemingen in te voeren. Special een woord van dank aan M. Klemann voor zijn luisterend oor en uitdraaien van de gegevens van waarneming.nl.

VWG.de IJsselstreek, M. v. d. Weide, P. Hoefsloot, T. d. Boer, R. Wester, E. v. Dijk, E. v. d. Es, M. v. d. Es, H. Derks, M. Klemann, H. J. Hof, H. Scipio, F. Schreij, F. Meijer, VWG. Zutphen e.o., T. Oortwijn, J. Kuipers, A. Postma, J. Jes, R. v. Rijswijk, VWG. IVN de Oude IJsselstreek, J.G. Grotenhuis, D. v. Hoffen, M. Ruijs, M. Bunskoek, E. Goudbeek, B. Peters, A. Postma, G. Jansen, R. Karsenberg, R. Ketelaar, G. Strang, B. Vastenhouw, R. d. Vries, N. Kwint, W. Bosma, H. v. Oosten, J.D. Tinholt, J. d. Jong, C. Dooms, G. Strang, H.J. Hof, R. Vermeer, R. v. Swieten, J. v. Deijk, A. Overweg, J.E. v. Klinken, G. Verhoef, K. Kuiper, Y. Vermeer, N. Sleeuwenhoek, T. Swagten, B. Zwinselman, P. Schermerhorn, J. Feenstra, M. Zekhuis, M. Verhagen, H. Mankor, A. Hamers, B. v. Duijn, G. v. Hoorn, A. v. Leest, J.W. Hofstede, F. Bosch, K. Klemann, D. Dooyewaard, E. Ermens, F. Parmentier, N. Sleeuwenhoek, F. Werkhoven, A. Leusink, C. Klaassen, J. Rotteveel, T. Meijer, M. Bootsma, R. d. Vries, T. Klaver, B. Stam, J. v. Harten, T. Asbreuk, S. Kleinjan, A. d. Jong, Marieke en Dolf, M. Corstiaensen, R. Karsenbarg.

De namen zijn weergeven zoals in het waarnemingsbestand vermeld. Verborgen(onder embargo) bestanden zijn hierin niet vermeld.

Literatuur

Bijlsma R.G., Hustings F. & C.J. Camphuysen 2001. Avifauna van Nederland deel 2. Algemene en Schaarse vogels van Nederland.

Bijlsma R.G. 1997. Handleiding veldonderzoek Roofvogels

Génsbol B. 2005. Veldgids Roofvogels , B. Nederlandse vertaling KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Adult Slechtvalk op de mast bij het Twentekanaal (foto Jeroen Voerknegt).

Tabel 6 Aantal ingevoerde waarnemingen per maand over 2005-2015. Voor augustus 2015 zijn de gegevens verwerkt t/m 14 augustus *.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
jan	0	5	0	3	3	4	3	4	9	14	7
febr	0	0	1	2	1	4	4	10	5	6	11
mrt	2	2	3	2	0	1	4	6	7	12	24
apr	3	0	3	5	1	2	2	3	6	4	14
mei	1	0	0	0	0	1	1	2	4	5	6
juni	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8	6
juli	0	0	0	0	0	1	0	4	11	2	4
aug	0	0	2	0	0	3	1	8	6	6	4*
sept	0	0	1	0	3	1	6	14	13	13	x
okt	0	1	1	2	0	8	15	14	6	9	x
nov	2	2	1	1	0	7	5	8	13	12	x
dec	1	0	2	1	2	2	3	1	7	10	x

Adult vrouwtje Slechtvalk (foto Jeroen Kuipers).

De **Ooievaar** als broed-vogel tussen **2005 en 2014**

door Jeroen Kuipers
jkuipers01@gmail.com

"Zulk eene grote menigte komt nestelen en broeien, dat in veele dorpen elk huys eenen nest heeft."

Dit schreef Martinet in zijn "Catechismus der natuur" uit 1758 toen hij de ooievaarssituatie in de Betuwe beschreef. Hoe anders is de situatie ruim 200 jaar later als er in Nederland nog slechts een paartje "wilde" Ooievaars is te vinden, nestelend op de schoorsteenpijp in het dorp Voorst. De nadruk ligt hier op het feit dat het een wild paar betrof aangezien er vanaf 1969 een herintroductie project was gestart om de Ooievaar als broedvogel voor Nederland te behouden. Onderdeel van dit project vormden o.a. twaalf buitenstations van waaruit de ooievaar opnieuw het land moest gaan bezetten. Gorssel was het 5e Ooievaar buitenstation dat werd geopend in 1981 en hier is tot aan 2013 gewerkt aan de terugkeer van de Ooievaar als zelfstandig levende broedvogel. Dit artikel beschrijft de situatie van 2005 tot en met 2014 van zowel het Ooievaar buitenstation (hierna Obs) als de ontwikkeling van de "buitennesten", nesten die buiten het Obs liggen en grotendeels of geheel zelfstandig zijn.

Het Obs van 2005 tot en met 2014

In 2005 staan er 10 nesten op het terrein van het OBS welke ook allemaal bezet zijn. Tot en met 2008 is dat het geval en vanaf 2009 is het aantal nesten elk jaar verminderd totdat er ten tijden van de opheffing van het Obs in 2013 er nog 1 nest over was. Dit ene nest staat daarom vanaf 2013 niet meer onder Obs maar gewoon bij de buitennesten vermeld. Dat alle nesten bezet waren wil niet zeggen dat er ook altijd op alle nesten werd gebroed. Zo is er jarenlang een nest bezet geweest door twee mannelijke Ooievaars die hun stekkie fel verdedigde en die ook in de jaren 2005, 2011 en 2012 nog aanwezig waren. In de tussenliggende jaren bezette zij samen een nest in een nabij gelegen boomgaard. Figuur 14 geeft een beeld van het aantal nesten op het Obs en het aantal jonge vogels dat is uitgevlogen.

Over de jaren heen zien we sterk wisselde resultaten en lang niet elk broedpaar kreeg hun jongen groot. Dit werd versterk doordat de meeste Ooievaars behoorlijk oud aan het worden waren, je moet dan denken aan leeftijden van 20 t/m 29 jaar en het feit dat er al vanaf het jaar 2000 minder voer werd gegeven aan de broedvogels om ze zodoende te stimuleren zelf wat meer op pad te gaan.

Het succes van de broedvogels is uit te drukken in twee gemiddelden (figuur 15) , ten eerste het aantal uitgevlogen jongen per broedpaar (twee vogels die een nest bezetten en ook daadwerkelijk een broedpoging ondernemen ongeacht het resultaat) dat wordt uitgedrukt middels de afkorting JZA (jungenzahl auf ein horstpaar) en ten tweede het aantal uitgevlogen jongen per succesvol broedpaar, afgekort JZM (jungenzahl auf ein horstpaar

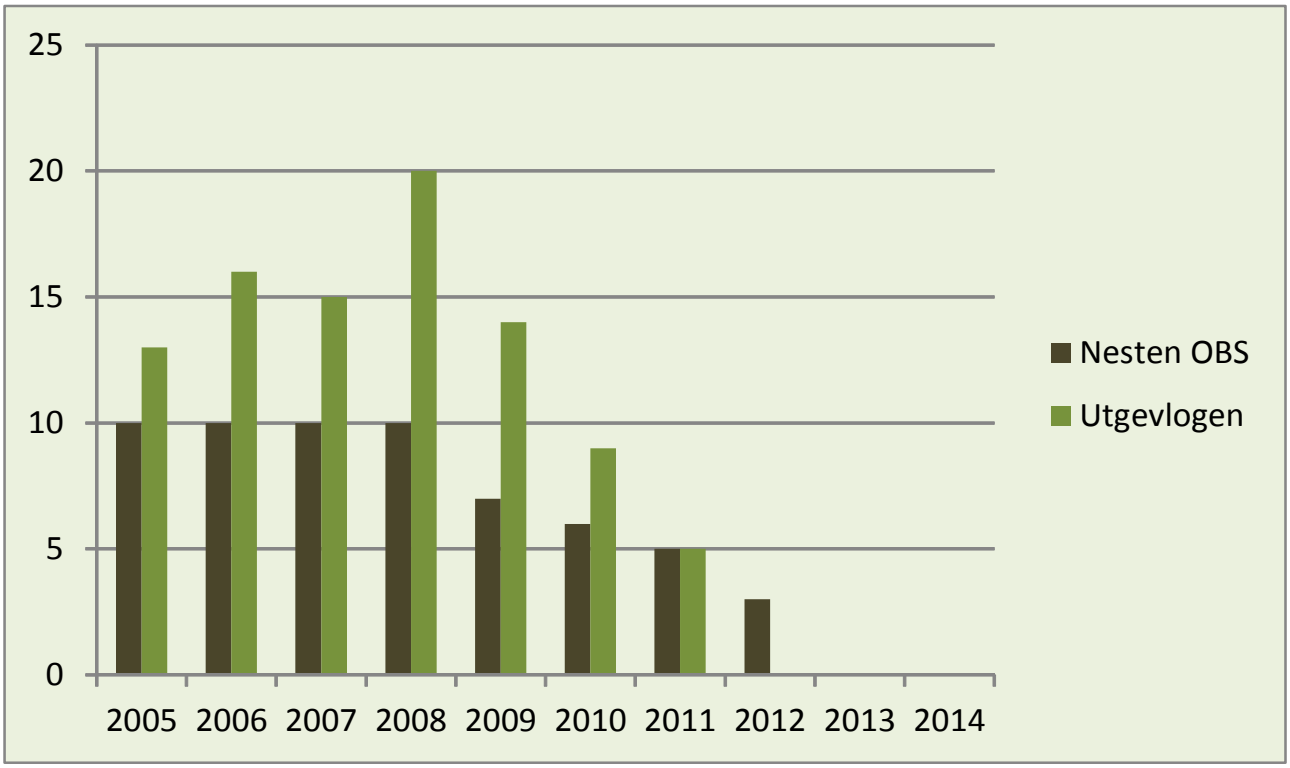

Figuur 14 Het aantal bezette Ooievaar nesten in het Ooievaarbuitenstation en het aantal uitgevlogen jongen in de jaren 2005 tot en met 2012.

mit jungen). Deze Duitse afkortingen worden in alle Europese Ooievaar tellingen gebruikt en heb ik hier maar zo gelaten in plaats van eigen afkortingen te gaan bedenken.

Het is duidelijk dat er een verschil zit tussen de beide gemiddelden en dat is natuurlijk logisch. Als je het gemiddelde aantal jongen berekend over alle broedparen worden daar ook de mislukte broedsel in meegenomen en komt je gemiddelde bijna altijd lager uit dan het gemiddelde over de geslaagde broedgevallen. Zo als te zien is zijn er slechte en goede jaren die elkaar afwisselen, voornamelijk veroorzaakt door slecht weer perioden tijdens de jongen fase. Voor een langlevende soort als de Ooievaar is dat geen probleem en er is berekend dat voor het voortbestaan van de soort een gemiddelde JZA van 1.5 nodig is. Over de 7 jaar waarin het Obs nog open was binnen de hier besproken periode komt dat gemiddelde op 1.6 waarmee de oude projectooievaars een goede basis hebben gelegd voor de verdere uitbreiding van de Ooievaars op de buitennesten.

De Buitennesten

Door de groei van het aantal jonge vogels dat vanuit het Obs uitvloog zien we in 1990 het eerste buitennest op 1 kilometer afstand van het Obs. Daarna volgde er al snel meer en anno 2005 is het aantal buitennesten binnen het werkgebied van Vogelwerkgroep Zutphen gegroeid naar 22 (37 binnen het gehele onderzoeksgebied tussen Arnhem en Zwolle). Een langzame groei die echter na 2005 in een stroomversnelling komt en vooral vanaf 2010 elk jaar flink doorzet (figuur 16) en in 2014 zijn er dan ook maar liefst 94 bezette nesten te vinden (165 in hele onderzoeksgebied).

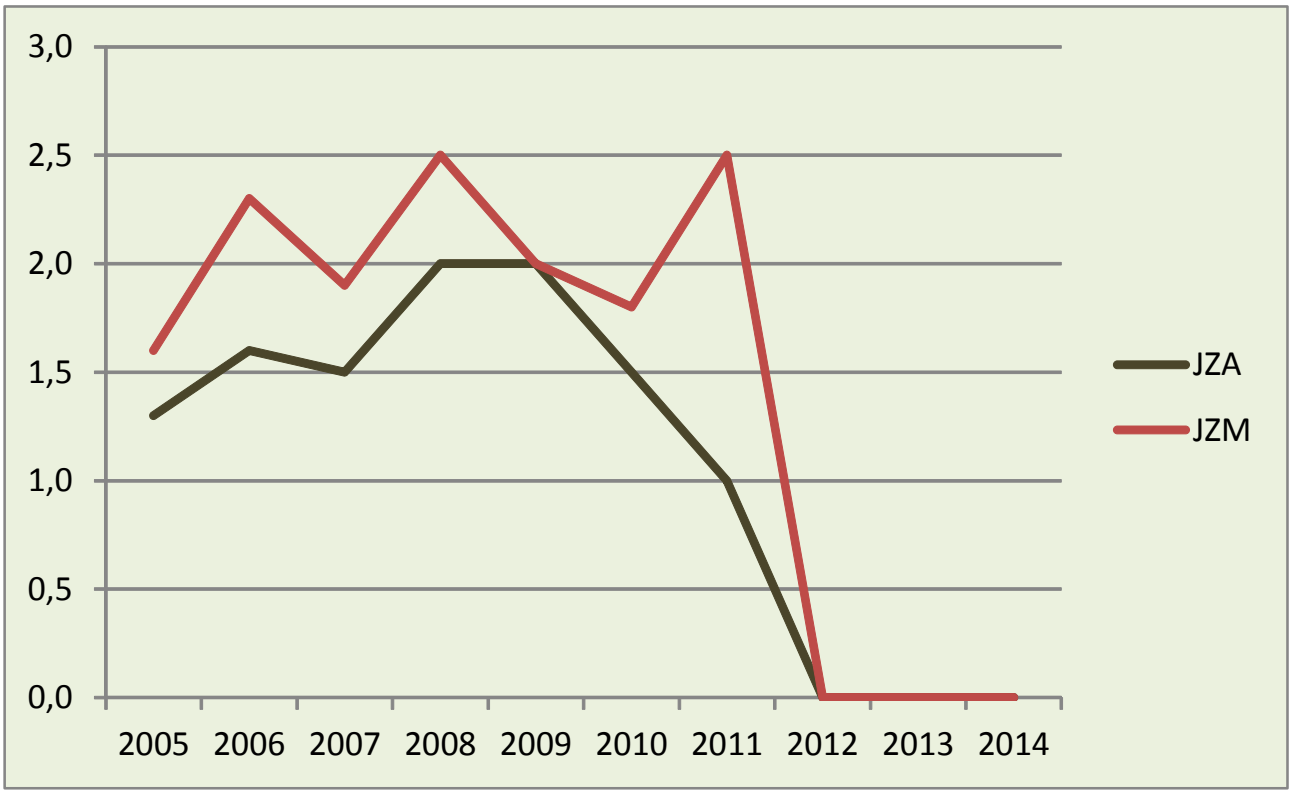

Figuur 15 Het gemiddelde aantal uitgevlogen jongen per broedpaar (JZA) en per succesvol broedpaar (JZM) op het Obs.

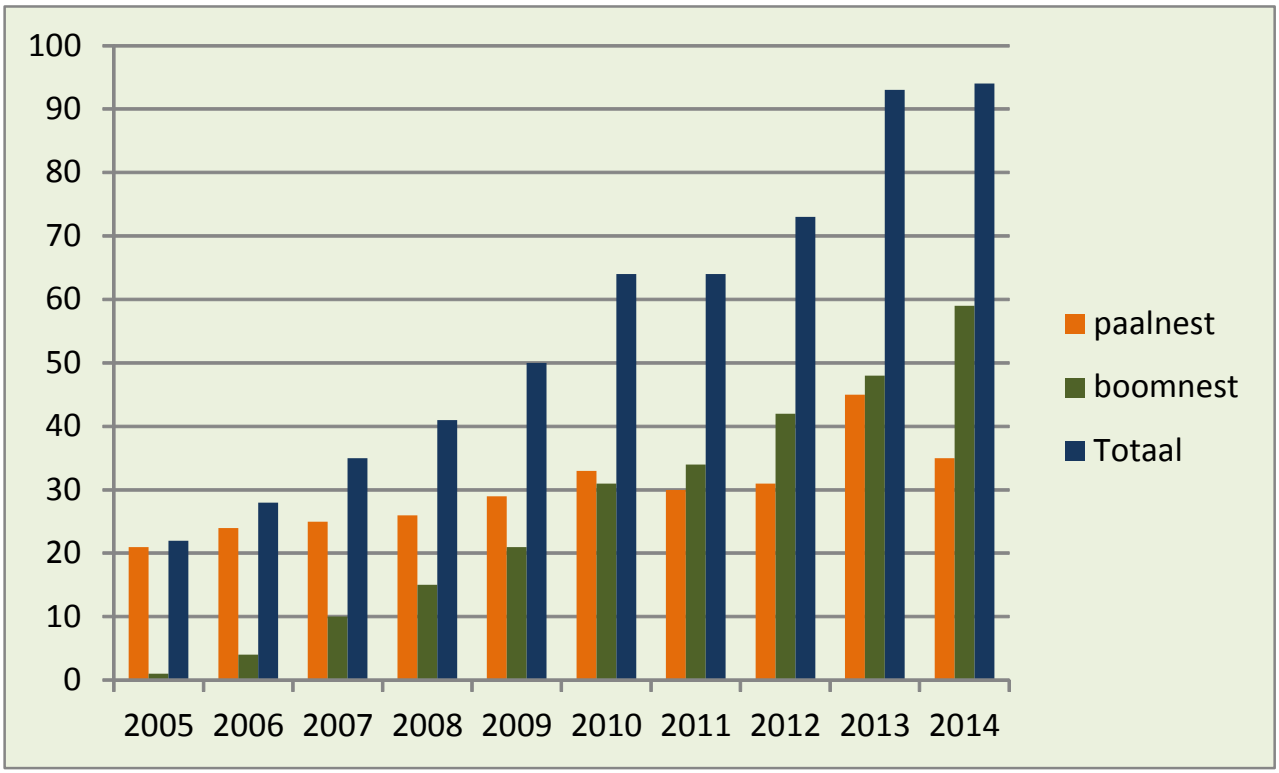

Figuur 16 Het aantal boom- en paalnesten van de Ooievaar vanaf 2005.

In de grafiek (figuur 16) staat het totaal aantal bezette nesten met daarnaast een onderverdeling in paalnest en boomnest. Opvallend aan de ontwikkeling binnen het werkgebied van de vwg is dat het aantal boomnesten enorm toeneemt en er duidelijk sprake is van kolonievorming op drie locaties. Het begon met een boomnest achter het Obs dat al snel uitgroeide tot een kolonie van meer dan 10 boomnesten waarbij sommige op nog geen 10 meter van elkaar. Kort hierna begon er een Ooievaar een nest te bouwen op een afgebroken Populier bij slot Nijenbeek, en goed voorbeeld doet goed volgen want in 2014 vinden we hier een kolonie van 24 bezette nesten. Gelijktijdig met de ontwikkelingen bij Nijenbeek verschijnt er ook een boomnest bij Bronsbergen en ook daar is het blijkbaar goed vertoeven want in 2014 telt dit gebied zeker 14 boomnesten. Ondanks het feit dat er nog wel eens een nest uit de boom valt door storm of te groot gewicht van het nest, blijven deze kolonies nog steeds groeien en is dit de enige plek in Nederland waar dergelijke grote boomkolonies te vinden zijn.

Ook hier zien we elk jaar verschillen in de resultaten, veroorzaakt door o.a. slecht weer, gevechten of voedselaanbod. Figuur 17 geeft een beeld van het aantal bezette nesten met daarbij het aantal mislukt nesten in aantal en percentage. Wat we zien is dat het percentage mislukte nesten gemiddeld over de jaren 2005-2014 op 30% ligt met als negatieve uitschieter 44% in 2014 en als positieve uitschieter 2011 met nog geen 2% mislukkingen.

Deze mislukkingen en successen vinden we natuurlijk ook terug in de gemiddelden (figuur 18) en daarbij zien we dan ook dat zowel 2011 als 2008 een gemiddelde van 2.0 jong per broedpaar (JZA) hadden en dat o.a. 2014 het veel slechter deed met een JZA van 1.2, het laagste gemiddelde in de afgelopen 10 jaar! Ook dit soort slechte jaren hoort erbij en vormen geen probleem zolang dit niet jaar in jaar uit het geval is. Het gemiddelde JZA over 10 jaar komt op 1.5 en dat zou voldoende moeten zijn om de populatie op pijl te houden.

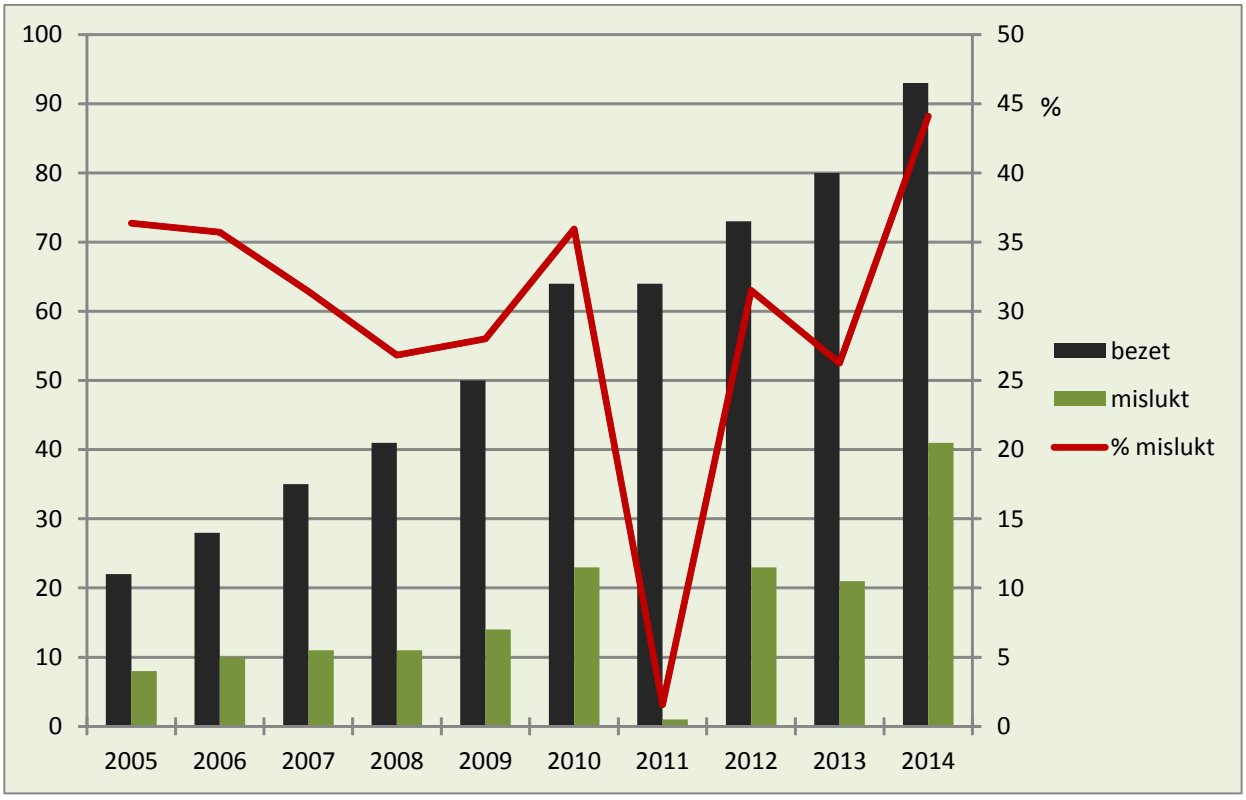

Figuur 17 Het aantal bezette en mislukte nesten van de Ooievaar vanaf 2005.

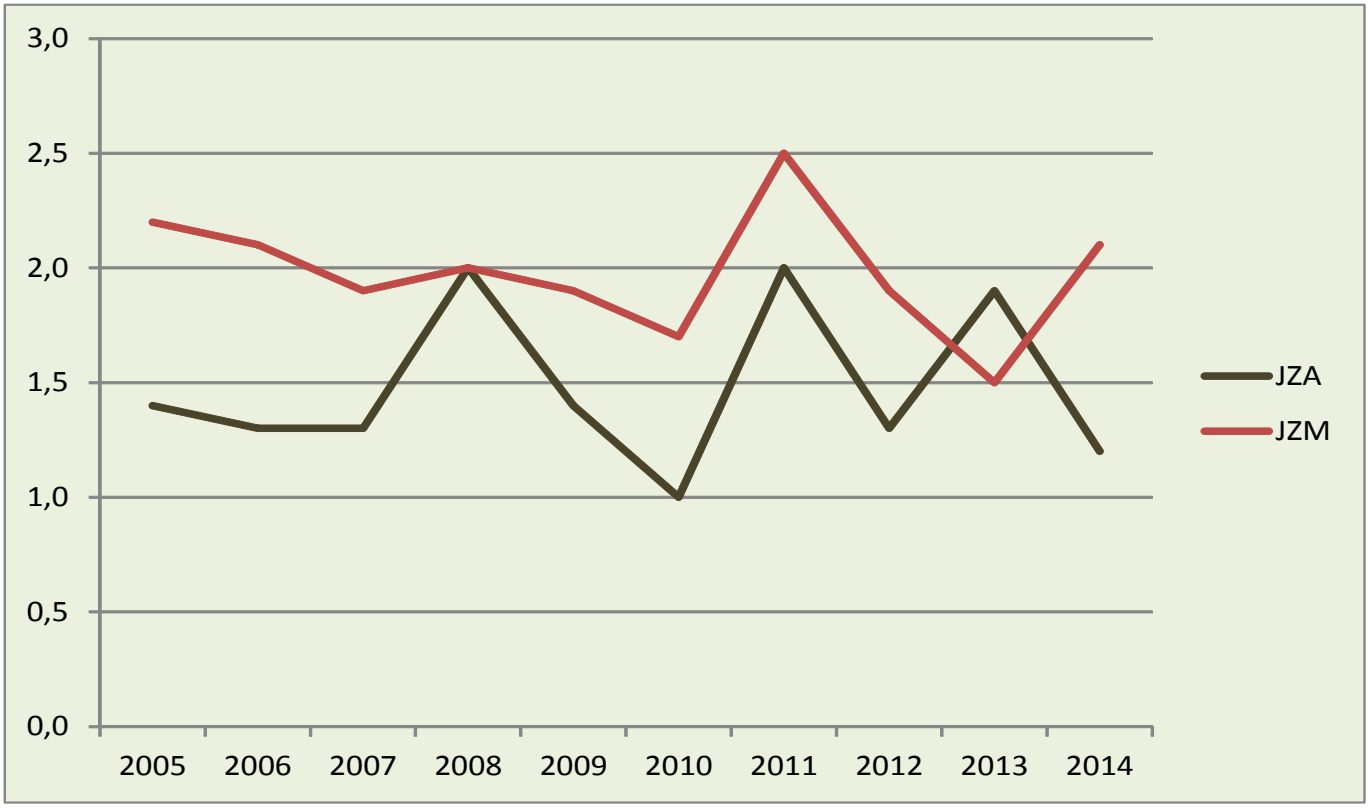

Figuur 18 Het gemiddelde aantal uitgevlogen jongen per broedpaar (JZA) en per succesvol broedpaar (JZM) op de buitennesten.

In totaal zijn er op de buitennesten in de periode 2005-2010 binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep 793 jonge Ooievaars uitgevlogen, op weg naar het zuiden om, hopelijk na twee jaar terug te keren en zelf een nest te gaan bouwen.

Naast het bij houden van de ontwikkeling van het aantal nesten en de resultaten wordt er ook nog gekeken naar de ringnummers van de broedvogels en worden er jaarlijks vele jonge Ooievaars voorzien van een ring. Aan de hand hiervan is de populatie goed te volgen (gem. leeftijd, sterfte, dispersie e.d). Interessante zaken om eens nader uit te zoeken en zeker de ringterugmeldingen leveren leuke en interessante gegevens op, meer hierover in het artikel op pagina's 62-71.

Voorlopig zien we op vele plaatsen weer Ooievaars foerageren, klinkt hun geklepper vanuit de bomen en klagen agrariërs dat "hun" weidevogels worden opgegeten door de vele Ooievaars.

Kortom de Ooievaar is terug van weggeweest!

Kolonie Bronsbergen (foto Jeroen Kuipers).

Boomnesten in de boomgaard bij Bronsbergen (foto jeroen Kuipers).

Nest nummer 6 bij Bronsbergen (foto Jeroen Kuipers).

Januaritelling 2015

door Michel Klemann
michel.klemann@gmail.com

De integrale telling van wintervogels binnen het werkgebied van de vogelwerkgroep in de maand januari, is een beetje een traditie geworden. In 2006 is deze telling voor het eerst gehouden. Doel was om een beeld te krijgen van de vogelpopulatie in de winter. Welke soorten en aantallen zijn er aanwezig in het werkgebied en hoe is de verspreiding. Na tien jaar tellen is daar een nieuw aspect bijgekomen; hoe is de ontwikkeling van de soorten. Is de populatie-omvang veranderd en zijn er wijzigingen in de verspreiding opgetreden. Met de hoeveelheid data die verzameld is, is daar heel veel over te zeggen, maar dat past niet in een kort verhaal. In dit verhaal beperk ik me tot het geven van een overzicht van de verzamelde data in januari 2015 en beschrijf ik kort enkele van de getelde soorten.

Methode

Net als eerdere jaren is ook in januari 2015 een integrale telling van wintervogels gedaan binnen het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zutphen (figuur 19). Vanwege een gebrek aan menskracht beslaat deze telperiode de hele maand januari. Januari is namelijk een periode van het jaar waarin relatief veel vogels redelijk 'honkvast' zijn. Deze maand ligt tussen de na- en voorjaarstrek in en als plotseling invallende kou uitblijft, blijven de vogels in hun winterbiotoop. Een telperiode van vier weken maakt dat uitgeweken kan worden naar de dagen met redelijk tot goed weer en met een handvol tellers kun je zo toch nog op meerdere dagen, al fietsend en lopend, heel wat (vierkante) kilometers afwerken.

Een duidelijke afbakening van het onderzoeksgebied en begrenzing van telgebieden is belangrijk voor verdeling, verwerking en vergelijkbaarheid van de telresultaten in ruimte en tijd. De telgebieden zijn gestructureerd door het werkgebied van 192 km2 onder te verdelen in "handzame" en telbare eenheden. Aan de hand van de topografie is het werkgebied eerst verdeeld in zeven deelgebieden waarbij de IJssel de grens vormde tussen oost en west. De westelijke helft is in drieën verdeeld door de IJsselstraat - Breeweg van oost naar west en het spoor vanaf de spoorbrug richting Arnhem naar het zuidwesten. Aan de oostkant van de IJssel is het Twentekanaal een duidelijke begrenzing; daarna de Zutphense "rondweg" en als laatste de Vordense Weg (figuur 20). Deze deelgebieden zijn vervolgens weer verdeeld in 49 genummerde telgebieden met oppervlakten variërend in oppervlak tussen 96 ha (ZU4) en 838 ha (GE4); gemiddeld 392 ha. De indeling in deelgebieden had als doelstelling dat wanneer niet het hele werkgebied geteld zou kunnen worden, we ons zouden kunnen concentreren op een paar deelgebieden om het jaar daarop de resterende deelgebieden af te werken. Dat was in januari 2006 niet nodig. Toch bleek het een handige verdeling voor naamgeving (codering) en om overzicht te houden op de vorderingen. Voor de tellers is een korte handleiding

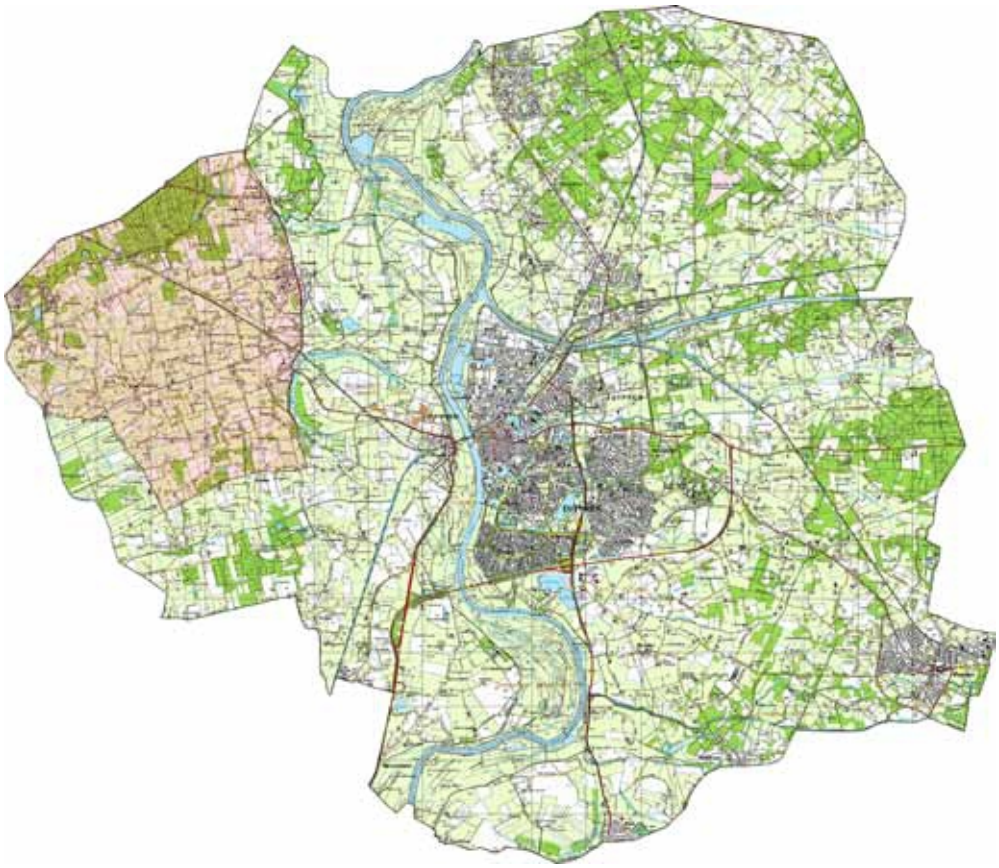

Figuur 19 Geteld gebied in 2015 (in rood het niet getelde deel).

gemaakt om zo de methodiek en telinspanning van iedereen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. In het kort kwam het er op neer dat de telinspanning ongeveer één uur per 100 ha moest bedragen; de afgelegde route moest op de kaart worden ingetekend en een aantal soorten moest op de kaart worden ingetekend. Voor meer details en voor de volledige handleiding wordt verwezen naar de website: www.vwg-zutphen.nl. Na de tellingen zijn alle papieren en digitale gegevens verzameld en samengevoegd in tabellen en in GIS-bestanden. GIS staat voor Geografisch Informatie Systeem.

In 2015 is het net niet gelukt het gehele werkgebied te tellen; dat lukte in eerdere jaren ook alleen maar in 2006, 2010, 2012 en 2013. Ondanks dat hebben de tellingen weer een mooi beeld opgeleverd van aanwezige soorten en aantallen. Een overzicht van getelde soorten en aantallen in januari 2015 is te vinden in bijlage 1.

Wat cijfertjes

Het oppervlak van het werkgebied bedraagt afgerond 192 km2 waarvan in 2015 totaal 168 km2 is geteld. Iedereen werd gevraagd op de veldkaart in te tekenen waar ze tijdens de telling waren geweest. Aan de hand daarvan kon worden berekend dat er 599 kilometers tellend zijn afgelegd. Totaal is er bijna 170 uur geteld en dat leverde uiteindelijk 87164 getelde vogels op in 106 verschillende soorten. Er waren 20 soorten die in 2015 een nieuw geteld maximum bereikten en twee soorten werden voor het eerst in januari waargenomen te weten Pontische meeuw en Roodborsttapuit (tabel 7). Van de soorten die in alle tien jaren geteld zijn, werden nog nooit zo weinig Houtduiven (2027 ex.), Zwarte Mezen (9 ex.) en Matkoppen (3 ex) geteld als in 2015.

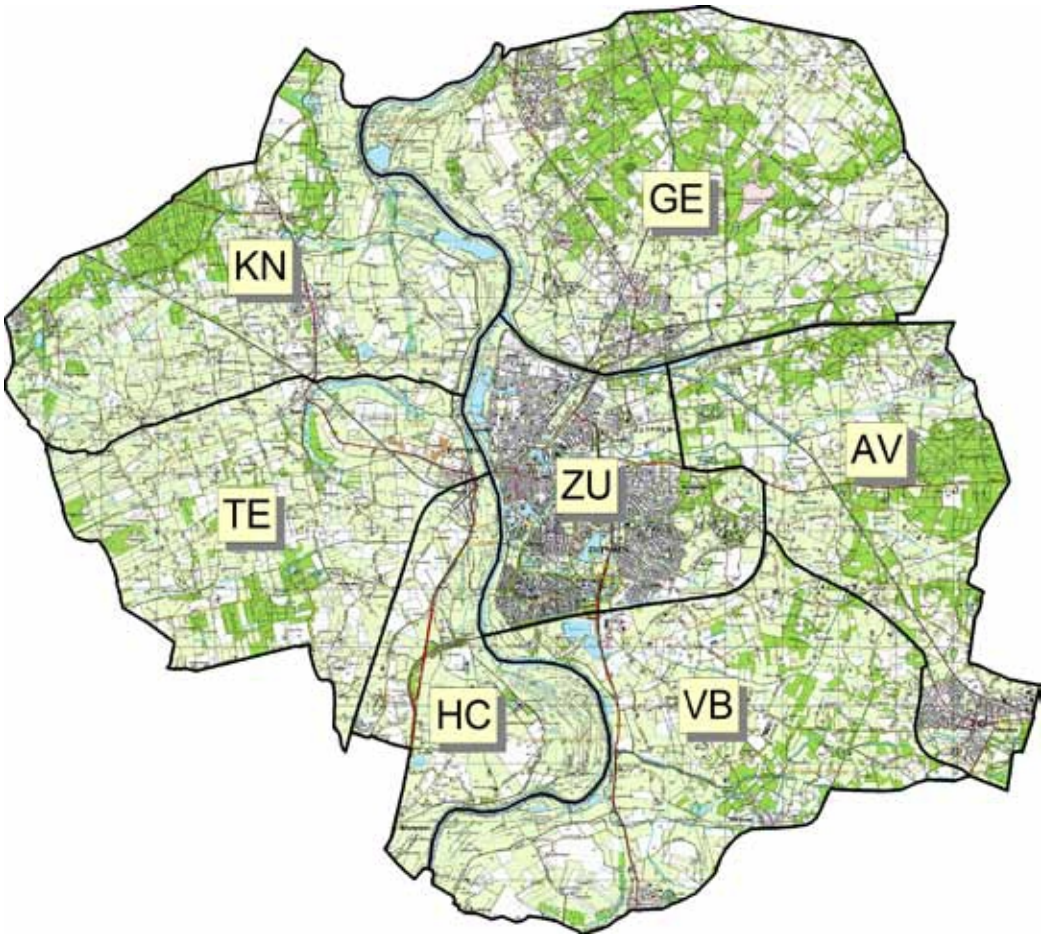

Figuur 20 Indeling werkgebied vwg zutphen in deelgebieden.

Brandgans
(foto jeroen Kuipers).

Tabel 7 Soorten/aantallen van vogelsoorten die in januari 2015 een nieuw maximum bereikten.

Soort	N	Soort	N
Appelvink	113	Nijlgans	172
Brandgans	4970	Pijlstaart	29
Ekster	654	Pontische Meeuw	1
Grote Canadese Gans	59	Roodborst	364
Grote Gele Kwikstaart	4	Roodborsttapuit	2
Grote Zaagbek	20	Slechtvalk	5
Grote Zilverreiger	75	Slobeend	16
IJsvogel	21	Smient	2813
Kleine Bonte Specht	4	Spreeuw	4595
Krakeend	439	Vuurgoudhaan	3
Middelste Bonte Specht	3	Wilde Eend	2997

Weersomstandigheden januari 2015

In de winter is het weer een belangrijke factor voor de aanwezigheid van vogels. Veel soorten zijn niet zo sterk gebonden aan een bepaalde plek als in het broedseizoen dus wanneer het te bar wordt, kun je altijd nog vertrekken.

Evenals de voorafgaande decembermaand was januari opnieuw een zachte wintermaand met een gemiddelde temperatuur van 4,0 °C tegen 3,1 °C normaal. De eerste helft van de maand was het wisselvallig en zacht maar in de tweede helft van de maand werd het toch opeens een stuk kouder. Op 23 januari bleef het voor de eerste keer de hele dag vriezen en dat was ook meteen de laatste dag met continu vorst. Normaal vriest het gemiddeld op drie dagen in de maand januari.

Een dag later al werd de koude lucht verdreven waarna er tot en met de 28e uit het zuidwesten zachte lucht werd aangevoerd. De laatste dagen van de maand daalde de temperatuur opnieuw door een koude stroming van lucht uit het noorden. In totaal werden er in De Bilt 10 vorstdagen genoteerd (minimumtemperatuur lager dan 0,0 °C), tegen 13 normaal.

Januari was landelijk gemiddeld wel wat nat met 104 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 73 mm. De meeste neerslag, op een aantal plaatsen 120 tot ruim 170 mm, viel in een brede strook van zuidwest naar noordoost over het land. Vooral in het zuidoosten van het land viel her en der niet meer dan 75 mm. Op 24 januari kwam het, tijdens het verdrijven van de koude lucht, op uitgebreide schaal tot ijzel en op veel plaatsen in het oosten van het land viel vervolgens sneeuw. Zo'n sneeuwdek van een aantal centimeters vinden veel vogels niet echt leuk. In de week daarop viel er ook nog regelmatig sneeuw.

Het was ook nog even flink winderig in januari. Op 16 dagen kwam het, vooral in de kustgebieden, tot zware windstoten van minstens 75 km/uur. Op 9 en 10 januari waaide het fors; op een aantal plaatsen en stond er een stormachtige wind, kracht 7 tot 8 Bft. De hoeveelheid zon was met 68 uur gemiddeld.

De IJssel uiterwaarden liepen in januari weer eens onder en bereikten de piek op 15 januari met 677 NAP. Grote delen van de uiterwaarden stonden blank maar het water zakte daarna geleidelijk met als gevolg een geweldig foerageergebied voor eenden, ganzen en steltlopers.

De IJssel neemt bezit van de Tichelbeekse Waarden, 14 januari 2015 (foto Michel Klemann).

Soortbespreking van enkele opvallende soorten.

Het gaat te ver om hier de resultaten van alle soorten te bespreken dus ik beperk me. De nadruk ligt op de aantallen in 2015 waarbij ik soms ook de aantallen vergelijk met de eerdere januari tellingen.

Aalscholver 137 exemplaren
De Aalscholver laat zich eigenlijk maar weinig beïnvloeden door het verschil in winters. Met de zekerheid dat de IJssel toch niet dicht zal vriezen valt er 's winters blijkbaar altijd voldoende eten te vinden voor de jaarlijks 100 tot 200 overwinterende aalscholvers. De verspreiding is sterk gebonden aan de IJssel met de grootste concentratie in en nabij de stad Zutphen. Hier zijn ook allerlei waterwerken te vinden waar het goed vissen is; havens en bruggen, de monding van de Twentekanaal, Berkel en Schouwlaak. Samen met de gegraven plassen in de omgeving als het Bronsbergenmeer en De Vijver wordt er voldoende vis gevangen om de winter door te komen.

Blauwe Reiger 152 exemplaren
De Blauwe Reiger is ook sterk gebonden aan water, maar lang niet zo sterk als de Aalscholver. Ze jagen op heel andere prooien dan Aalscholvers. Blauwe Reigers grijpen ook kleine zoogdieren en kikkers en struinen 's winters vooral uiterwaarden, slootjes en beken af. De verspreiding is daardoor ook veel diffuser maar duidelijk gebonden aan de open gebieden en hoe meer kleine watertjes hoe beter. Het gros van de getelde vogels betrof solitaire vogels al werden er in 2015 ook concentraties in de Nijenbekerklei en Cortenoever aangetroffen met op beide locaties een 20-tal vogels. Daarentegen was de Blauwe Reiger ronduit zeldzaam in de wat hoger gelegen delen van de deelgebieden GE en VB.

Brandgans 4970 exemplaren
Nieuw voor het werkgebied was het plotselinge voorkomen van duizenden Brandganzen. In de jaren voor 2015 lagen de aantallen tussen de 232 en 1508 getelde vogels. De verspreiding bleef altijd al beperkt tot kleine groepjes in de uiterwaarden langs de IJssel maar in 2015 verschenen grote groepen in de Tichelbeekse Waarden (474 ex), Rammelwaard (3310 ex) en Ravenswaarden (983 ex). De toename van Brandgans en de uitbreiding van de overwinteringsgebieden is een landelijk fenomeen.

Grote Mantelmeeuw 5 exemplaren
Grote Mantelmeeuwen gedragen zich hier als de gieren van de IJssel. Iedere winter bevinden zich er wel enkele langs de rivier. Ze zitten meestal aan de oostoever en zelden aan de andere kant. Dat komt door het type paaltjes op de strekdammen. Op de oostoever zijn dat rode driehoeken met een platte bovenkant waar je als meeuw of Aalscholver heerlijk op kan zitten. Op de westoever zijn het groene driehoeken met de punt naar boven en daar glijd je als vogel van af dus zie je ze bijna altijd op de oostoever! Bovenop de uitkijk kunnen ze daar uren zitten kijken naar het langsstromende water, wachtend op een dode of halfdode vis of vogel die langs komt drijven. Wanneer de maaltijd voorbij drijft duiken ze er meteen op. Soms trekken ze hun prooi naar de kant en houden zo de rivier vrij van dode beesten. Gemiddeld zit er hier op elke vier kilometer één Grote Mantelmeeuw en buiten de rivier kom je ze eigenlijk niet tegen. Ook vliegen ze soms lange afstanden over de rivier, speurend naar dode beesten die ergens achter een strekdam terecht gekomen zijn.

Grote Zilverreiger 75 exemplaren
Het verschijnen en de daaropvolgende toename van de Grote Zilverreiger blijft iedereen verbazen. Slechts 15 jaar terug was dit hier toch echt een dwaalgast. Jaar na jaar, zonder enige onderbreking blijven de aantallen toenemen. In de hele maand januari 2005 werd er niet één zilverreiger in het werkgebied gezien. In 2006 begonnen we met de januaritelling en dat leverde toen welgeteld één zilverreiger op! Misschien was dit ook wel meteen de allereerste overwinteraar. Dat aantal liep jaarlijks op naar 4 in 2007; 9 in 2008; 18 in 2009; 23 in 2010 en met reeds 75 exemplaren in 2015 ik ben heel benieuwd wanneer de aantallen en op welk niveau ze zullen stabiliseren. Niet alleen de winteraantallen nemen toe, ook op de trektelpost Warnsveld zien we de aantallen doortrekkers jaarlijks toenemen. In 2015 waren ze ook voor het eerst jaarrond in het werkgebied aanwezig. Grote Zilverreigers houden zich vaak op tussen de groepen ganzen waar ze muizen vangen die door de trappelende pootjes en het getrek aan het gras door ganzen worden opgejaagd. Ze lopen door

sloten en vangen prooien in de sloot, maar ook van de slootkant, je komt ze tegen op uitstrekte akkers waarvan je je afvraagt wat daar nog te halen is voor een vogel. In tegenstelling tot de wat territoriale Blauwe Reiger jagen ze vaak samen in droogvallende uiterwaarden en slapen gezamenlijk, samen met aalscholvers op de verschillende slaapplaatsen in de regio. De laatste paar jaar worden ze nu ook al midden in Zutphen gezien. Deze prachtige vogel is een geweldige aanwinst.

Houtduif 2027 exemplaren

Houtduiven zijn zo gewoon dat je de neiging hebt er weinig aandacht aan te besteden. In januari 2015 werden slechts 2027 exemplaren geteld. Dat was het laagste aantal in de afgelopen 10 jaar. Het jaartotaal schommelt tussen de 2000 en 6000 vogel, maar wanneer je naar gemiddelden kijkt blijkt er toch een forse afname geweest te zijn. De eerste vijf jaar lag het gemiddelde op 4600 Houtduiven; de afgelopen vijf jaar lag dat met gemiddeld 2900 exemplaren toch een stuk lager. Deze afname is het grootst geweest in de oostelijke helft van het werkgebied (deelgebieden GE, AV en VB) waar de winterpopulatie ongeveer gehalveerd is. In de rest van het werkgebied was deze afname met nog geen 20% veel lager. Dit gegeven nodigt uit om daar eens verder naar te kijken maar dat gaat in dit verhaal wat te ver dus misschien een andere keer.

IJsvogel 21 exemplaren

In 2015 zagen, en zien we nog steeds een ongekende toename van de IJsvogel. Waarschijnlijk hebben er hier nog nooit zoveel IJsvogels vertoefd als in 2015. Niet minder dan 21 exemplaren werden er in januari geteld en dit is veel voor een soort met toch wel een lage trefkans; in ieder geval drie keer zo hoog dan het gemiddelde van de negen jaar daarvoor. Met zoveel IJsvogels blijken allerlei plaatsen nu opeens wel geschikt om te foerageren en zoals we in 2015 zagen, om te broeden. Het aantal broedgevallen in de regio was het afgelopen jaar ook ongekend hoog dus wat brengt januari 2016 ons? Een deel van de toename komt ongetwijfeld op conto van klimaatverandering (minder wintersterfte en verlenging broedseizoen), maar ook de effecten van vispassages en verbeterde waterkwaliteit hebben ongetwijfeld een positieve invloed gehad en we zijn er blij mee!

IJsvogel (foto Jeroen Kuipers).

Kievit 185 exemplaren
Terwijl allerlei soorten profiteren van warmere winters, zou dat bij een stabiele populatie van Kieviten ook merkbaar moeten zijn. Ze hoeven immers niet meer naar Zuid-Europa om te overwinteren. Ondanks dat zien we steeds verder teruglopende aantallen. Mogelijk dat een flink deel van de voormalige overwinteraars niet eens meer naar Nederland komt om te overwinteren waardoor aantallen zouden kunnen afnemen, maar het heeft hier ook te maken met de enorme intensivering van agrarische industrie. Voor een Kievit valt er niet veel meer te halen op die uitgestrekte grasakkers. In 2015 werden op vier plekken kieviten gemeld; 160 exemplaren in een plas-dras grasland in de Rammelwaard en op drie stenen-oeverlocaties langs de IJssel met slechts 1, 11 en 13 exemplaren.

Kolgans 29403 exemplaren
Ieder jaar worden er tussen de 15000 en 35000 Kolganzen geteld in het werkgebied. Dat zijn prachtige aantallen en maandenlang kunnen we genieten van de heen en weer vliegende grote groepen boven de stad en langs de IJssel. Een aantal van 29000 ganzen is een vrij normaal aantal maar de verspreiding lijkt plotseling gekrompen te zijn. In eerdere jaren werden groepen van honderden kolganzen op vele kilometers afstand van de IJssel aangetroffen. Dat is vanaf 2014 en 2015 plotseling niet meer het geval. In de oostelijke helft van het werkgebied komen ze nog maar zelden aan de grond. De verspreiding blijft sinds 2014 behoorlijk strak geconcentreerd langs de IJssel en de nabij omgeving. Het is zeer aannemelijk dat dat een gevolg is van ganzenhaters en jagers die de soort op de hielen zitten. Kolganzen en andere soorten ganzen zijn de laatste paar jaar duidelijk schuwer aan het worden en het agrarisch gebied is na de weidevogels, nu ook voor ganzen een onveilig zone, dus een no-go-area aan het worden.

Krakeend 439 exemplaren
Landelijk gaat het voor de wind met de Krakeend en dat zien we ook in Zutphen. De verspreiding is net als veel aan water gebonden soorten geconcentreerd langs de IJssel. Krakeenden zijn daar met name te vinden in de wat grotere plassen. In 2015 werd met 439 exemplaren een nieuw record bereikt. De helft van de Krakeenden bevond zich in en rond de Rammelwaard. Inclusief de aantallen in de uiterwaarden bij De Mars en de Elterplas bij Bronsbergen heb je al 82% van de winterpopulatie te pakken. Verspreid werden nog kleine aantallen gezien langs de IJssel, bij Empe, in Leesten en Bronsbergen maar dat zijn geen grote aantallen. Het zakkende water waarbij de uiterwaarden weer langzaam droogvallen is een ideaal voedselgebied voor meerdere soorten eenden. Niet eerder werden zoveel Krakeenden tijdens de januaritellingen aangetroffen.

Waterhoen 266 exemplaren
Mussen en eenden worden gezien als echte stadsvogels maar in de winterperiode geldt dat zeker ook voor het Waterhoen. Het is een beeld wat jaarlijks terugkomt. Zutphen (ZU) maakt nog geen 10% van het getelde oppervlak uit, maar jaarlijks vinden we daar wel 80% van de overwinterende Waterhoentjes. Ze zijn daar overal langs de watergangen te vinden waar ze zich een beetje kunnen verstoppen. Ze zitten daar bij bruggen, afvoerbuizen, onder de struiken van plantsoenen en soms zelfs in achtertuinen waar je ze als teller moeilijk kan vinden. Zelfs wanneer veel water dichtvriest blijft een groot deel daarvan in de stad hangen en profiteren van wintervoerdering en de uitgebreide mogelijkheden om zich te verstoppen onder de bruggen en struikjes. In het grotendeels leeggemaaide buitengebied is veel minder dekking, is voedsel schaarser en de predatie groter, dus gelijk hebben ze. Ondanks dat de winters steeds minder streng lijken te worden, nemen de aantallen niet echt toe. Misschien komen er tegenwoordig in de wintermaanden ook minder vogels naar ons land.

Slechtvalk 5 exemplaren
Niet eerder werden er in januari vijf Slechtvalken geteld en meteen daaropvolgend resulteerde dat in 2015 in het eerste broedgeval in Zutphen in eeuwen (zie hoodfstuk 2). Een Slechtvalk zien was nog tot voor kort een grote toevalstreffer maar is tegenwoordig bijna geen moeite meer. Op de hoogspanningsmasten bij De Mars zijn de hele winter wel één of twee exemplaren aan te treffen, maar ook elders in het werkgebied is dat het geval. Maar je moet ze wel weten te vinden. Ik de hoogspanningsmasten van De Mars, Leesten of bij Vorden wil dat nog wel lukken, maar wanneer ze ergens op de grond zitten of in een bosrand wordt het meteen een stuk moeilijker en blijven het toevalstreffers. Echt talrijk zullen ze nooit worden want ze houden er een groot leefgebied op na en dulden

daar weinig tot geen soortgenoten. De soort zit momenteel nog duidelijk in de lift.

Sperwer 25 exemplaren
In 10 jaar tijd zijn 490 telgebieden geteld en dat leverden 206 Sperwers op (0,4 Sperwer per telling). Tijdens 333 tellingen werd geen enkele Sperwer gezien; er waren 122 tellingen met 1 Sperwer; 21 tellingen met 2 Sperwers en 14 tellingen met 3 Sperwers. Dit levert een beeld op van een bijna "ontelbare" soort; een soort waarvan de aantallen bepaald worden door de optelsom van toevallige ontmoetingen. In het hele werkgebied worden ze 's winters aangetroffen, nooit in hoge aantallen en eigenlijk altijd solitair. Wanneer alle waarnemingen op de kaart gezet worden, blijkt toch een voorkeur voor de stad Zutphen. Daar is de dichtheid, of is het de trefkans, net wat hoger dan in het buitengebied.

Zwarte Kraai 1512 exemplaren
Zwarte Kraaien bewonen het hele jaar, alle mogelijke biotopen die er maar zijn aan te treffen in het werkgebied. Ze leven midden in de bossen, langs de oevers van de IJssel, slootkantjes, in achtertuintjes en rondom de uitgeteerde agrarisch industriële complexen. Geen enkele soort vertoont zo'n groot aanpassingsvermogen als de Zwarte Kraai. Een heel bijzondere soort dus die in ieder geval niet zo moeilijk doet over zijn leefomgeving of wat die krijgt voorgeschoteld. Hij trekt ook verder niet weg als het koud is en denkt er ook niet over om zijn broedgebied te verlaten. In de winter trekt die er op uit; alleen, paarsgewijs of met soortgenoten of nabije verwanten Kauwen en Roeken en leeft van alles wat er te vinden is: verkeersslachtoffers, dode vissen, mossels, oud brood, patat bij de Mac Donalds, wormen, eikels of insecten, dit alles is voedsel. De Zwarte Kraai heeft nergens problemen mee. De aantallen blijven ook door de jaren heen mooi stabiel en liggen rond de acht tot elf vogels per km2.

Dankwoord

Met dank aan de tellers in 2015: Adri Mulder, Albert Jansen, Ans Houweling, Carin Barendregt, Dick van Hoffen, Fons Roording, Frans Parmentier, Gerrie Nijenhuis, Goen Jansen, Hans Grotenhuis, Henk Jan Hof, Henny Albers, Jannes van Santen, Jouck Idema, Marc Draijer, Michel Klemann, Michiel van der Weide en Remke van Rijswijk.

Literatuur

Meer over de januaritellingen is te vinden op www.vwg-zutphen.nl en in: Klemann M. 2007. Buizerds in januari 2006: 352 of 450? Vogels in Zutphen en omgeving 2007: 10-15. Klemann M. 2009. Januaritellingen in de regio Zutphen 2006 t/m 2010: Kolgans, Boomklever en Boomkruiper in de winter. Vogels in Zutphen en omgeving 2009: 40-48.
Klemann M. 2010. Het stedelijk gebied van Zutphen als toevluchtsoord voor vogels in de winter Vogels in Zutphen en omgeving 2010: 10-27.

31 januari 2015: Paartje Mandarijneenden Kasteel Vorden (foto Michel Klemann).

Bijlage 1 Overzicht van de getelde soorten en aantallen in januari 2015.

Soort	N
Aalscholver	137
Appelvink	113
Bergeend	1
Blauwe Kiekendief	1
Blauwe Reiger	152
Boomklever	334
Boomkruiper	238
Bosuil	1
Brandgans	4970
Brilduiker	5
Buizerd	247
Canadese Gans	59
Dodaars	37
Ekster	654
Fazant	14
Fuut	55
Gaai	391
Geelgors	41
Glanskop	112
Goudhaan	197
Goudvink	57
Graspieper	13
Grauwe Gans	4173
Groene Specht	20
Groenling	72
Grote Bonte Specht	221
Grote Gele Kwikstaart	4
Grote Lijster	23
Grote Mantelmeeuw	5
Grote Zaagbek	20
Grote Zilverreiger	75
Havik	11
Heggenmus	62
Holenduif	112
Houtduif	2027
Houtsnip	1
Huismus	2776

Soort	N
IJsvogel	21
Kauw	2489
Keep	57
Kievit	185
Klapekster	1
Kleine Bonte Specht	4
Kleine Zwaan	3
Knobbelzwaan	122
Kokmeeuw	3675
Kolgans	29403
Koolmees	2096
Koperwiek	391
Krakeend	439
Kramsvogel	3747
Kruisbek	4
Kuifeend	722
Kuifmees	42
Mandarijneend	12
Matkop	9
Meerkoet	1692
Merel	2069
Middelste Bonte Specht	3
Muskuseend	2
Nijlgans	172
Nonnetje	14
Ooievaar	29
Pijlstaart	29
Pimpelmees	1358
Pontische Meeuw	1
Putter	128
Raaf	1
Rietgans	6
Rietgors	8
Ringmus	359
Roek	1554
Roodborst	364
Roodborsttapuit	2

Soort	N
Scholekster	4
Sijs	295
Slechtvalk	5
Slobeend	16
Smient	2813
Soepgans	127
Sperwer	25
Spreeuw	4595
Staartmees	269
Stadsduif	175
Steenuil	2
Stormmeeuw	2185
Tafeleend	387
Tjiftjaf	1
Torenvalk	32
Turkse Tortel	386
Veldleeuwerik	75
Vink	1696
Vuurgoudhaan	3
Waterhoen	266
Waterpieper	7
Waterral	1
Watersnip	3
Wilde Eend	2997
Winterkoning	206
Wintertaling	310
Witgat	6
Witte Kwikstaart	10
Zanglijster	32
Zilvermeeuw	71
Zwarte Kraai	1512
Zwarte Mees	3
Zwarte Specht	5
Soorten	106
Exemplaren	87164

Pimpelmees (foto Jeroen Kuipers).

Waterhoen (foto Jeroen Kuipers).

Kokmeeuwen en Meerkoet
(foto Jeroen Kuipers).

Het **ringen** van **Ooievaars**

door Jeroen Kuipers
jkuipers01@gmail.com

Als sinds het begin van het ringwerk in Nederland, in 1911, worden ook Ooievaars voorzien van een ring om zodoende meer te weten te komen over de trek en verspreiding van deze soort. In eerste instantie met een smalle, lage metalen ring en vanaf 1934 met een hoge metalen ring met een lip eraan (figuur 21). In 2010 werd de 10.000e ring van dit type aangebracht en is begonnen met het gebruik van de zgn. Elsa ringen, zwarte zeskantige kunststof ringen die voorzien zijn van een witte inscriptie (figuur 22). Waar het bij de metalen ringen nogal lastig was om de cijfers te lezen is het bij de Elsa ringen veel eenvoudiger en vaak al met een gewone verrekijker te doen. Dit is goed te merken want het aantal terugmeldingen is de laatste jaren flink toegenomen.

Het ringen

Ooievaars worden geringd als ze rond de 40 dagen oud zijn; de poten zijn dan dik genoeg, ze zitten goed in de veren en heel belangrijk, ze zijn nog niet zo oud dat ze proberen weg te vluchten als je bij het nest klimt. Jonge Ooievaars die nog niet volgroeid zijn houden zich bij gevaar namelijk schijndood (akinese) en daardoor is het mogelijk om ze zonder gevaar uit het nest te halen om ze te ringen. De oudervogel(s) vliegen altijd weg en gaan op een afstandje toe staan te kijken wat er allemaal gaat gebeuren.

Als de jonge Ooievaars uit het nest zijn gehaald krijgen ze eerst een ring om het bovenloopbeen,

Figuur 21 Metalen lipring.

Figuur 22 Een Elsa ring.

in even jaren aan de rechterkant en in oneven jaren aan de linkerkant. Daarna is het tijd om de snavel, de vleugel en de poot inclusief teen te meten en als laatste gaat de vogel nog even op de weegschaal of in een tas aan een digitale veerunster om gewogen te worden. Hierna kan de vogel weer terug naar het nest en meestal komt korte tijd daarna een van de oudervogels al weer terug naar het nest om te kijken of alles nog goed gaat.

Alle gegevens worden in een notitieboekje opgeschreven en later verwerkt. Gegevens omtrent broeden e.d. gaan naar STORK, stichting Ooievaars Research and Knowhow. Zij verzamelen de landelijke broedgegevens, organiseren de wintertellingen en coördineren de uitgifte van de ringen. De gegevens van de geringde Ooievaars worden ingevoerd in de database van het vogeltrekstation via het programma GRIEL, Geautomatiseerd Ring Invoer en Export Loket. Hier worden alle ringgegevens van alle in Nederland geringde vogels verzameld en verwerkt en als ringer heb je toegang tot de gegevens van het project waar je voor ringt en krijg je automatisch bericht als er een ringterugmelding is van een vogel die je zelf hebt geringd.

Werd er vroeger vooral geringd om de trekroutes te achterhalen tegenwoordig worden de gegevens steeds meer gebruikt voor het berekenen van overleving, sterfte, dispersie e.d.

Overzicht van de ringactiviteiten 2013 t/m 2015

In tabel 8 staat een overzicht van de aantallen en de ringnummers die in de jaren 2013 t/m 2015 zijn gebruikt. Deze gegevens beslaan het gehele werkgebied voor de Ooievaars dat zich grofweg uitstrekt langs de IJssel van Zwolle tot aan Arnhem in de gemeenten: Deventer, Olst/Wijhe, Heerde, Epe, Voorst, Brummen, Rheden, Doesburg, Zutphen en Lochem.

Tabel 8 Overzicht van de aantallen geringde Ooievaars en de gebruikte ringseries.

Jaar	aantal	ringnummers
2013	132	2E127 t/m 2E160
		2E471 t/m 2E540
		2E821 t/m 2E848
2014	82	2E849 t/m 2E850
		3E001 t/m 3E080
2015	125	3E081 t/m 3E100
		3E441 t/m 3E520
		3E666 t/m 3E692

Het ringen begint meestal in de laatste week van mei en duurt tot de eerste week van juli waarin zoveel mogelijk jongen worden geringd. In de meeste gevallen gaat het om nesten op een paal die met een lange ladder te bereiken zijn, er is een nest op een schoorsteen op het dak van kasteel Middachten en de laatste jaren proberen we ook de jongen op meerder boomnesten te ringen. Hiervoor krijgen we hulp van Warner Jan de Wilde en Robin Visser, beide ervaren boomverzorgers die met behulp van touw en klimgereedschap de boom in gaan, de jongen in een tas plaatsen en deze aan een touw laten zakken zodat er op de grond geringd kan worden.

De ringgegevens van de broedvogels

Al dit ringwerk heeft natuurlijk alleen maar zin als er in het veld ook gekeken wordt naar de ringen die de Ooievaars dragen en de ringnummers doorgegeven worden. Hierdoor zijn de vogels te volgen en kom je meer te weten over hun leven. Elk jaar proberen we zoveel mogelijk ringnummers af te lezen van de broedvogels zodat we weten waar deze vogels vandaan komen en hoe oud ze zijn. Vooral dit laatste in belangrijk omdat je toch wilt weten wat de gemiddelde leeftijd van de populatie is en hoe deze leeftijden zich verhouden binnen de populatie. Leeftijd en de daarmee gepaard gaande ervaring van de broedvogels is voor een belangrijk deel bepalend voor het broedsucces van de Ooievaars en als je populatie te oud of juist te jong is zie je dat terug in de reproductie. Het is in 2014

gelukt om van 71 vogels de ringen af te lezen en van 68 vogels is informatie beschikbaar over de leeftijd. De gemiddelde leeftijd kwam uit op 10,3 jaar (in 2011 was dit 10,6 n68) en laat dus een kleine verjonging zien. Hoe interessant het gemiddelde ook is, het is veel belangrijker om te kijken naar de frequentie verdeling van de leeftijden. Hebben we veel oude vogels en wordt het gemiddelde naar beneden gehaald door enkele erg jonge vogels of zijn alle leeftijden een beetje gelijk vertegenwoordigd. Deze gegevens zijn in een frequentietabel gezet (tabel 9) waarbij er onderscheid is gemaakt in drie regio's: Loenen, Gorssel en Deventer. De nesten in de eerste twee regio's liggen voor een groot deel ook binnen het werkgebied van vwg Zutphen. Het idee om deze verdeling te maken komt voort uit de nogal verschillende broedresultaten van de afgelopen jaren binnen deze verschillende gebieden met daarbij het idee dat leeftijd één van de factoren is die hier wat mee te maken kan hebben.

Wat opviel was dat de nesten rond Loenen altijd eerder jongen hebben en dat de resultaten hier ook veel beter zijn dan bijvoorbeeld op de nesten ten noorden van Deventer. Als we naar de gegevens over 2014 kijken ziet het er naar uit dat ook nu de regio Loenen het beter heeft gedaan dan de rest (46 uitgevlogen jongen op 37 nesten) terwijl de regio Deventer uitkwam op 37 uitgevlogen jongen op 38 nesten. De regio Gorssel deed het in 2014 het slechtst met 29 uitgevlogen jongen op 43 nesten. Naar de oorzaken van deze verschillen blijft het momenteel nog gissen, zijn de uiterwaarden minder voedselrijk dan de hooilanden in de regio rondom Loenen?, speelt de dichtheid van het aantal ooievaars in een regio een bepalende rol?, was het weer plaatselijk slechter? of is het de leeftijd en ervaring van de broedvogels die bepalend is voor de verschillende resultaten? Allemaal vragen waar niet zo maar een antwoord op te geven is. Het enige dat wel relatief makkelijk uit te zoeken was is de leeftijd van de gehele populatie en de verschillen in de hierboven genoemde regio's.

Tabel 9 Bekende leeftijden van Ooievaars in de deelgebieden Gorssel, Loenen en Deventer.

Leeftijd	frequentie Totaal	frequentie Gorssel	frequentie Loenen	frequentie Deventer
2	2	1		1
3	6			6
4	5			4
5	6	2		3
6	8	2	2	3
7	5		2	2
8	4		3	1
9	4			1
10	6	4	1	
11	3	1	1	1
12	4	3	1	
13	1	1		
15	4	1	2	1
17	1			1
20	1			1
23	1		1	
24	1	1		
25	2	1	1	
26	1		1	
27	1	1		
29	2	1	1	
30	1	1		

Belangrijk om op te merken is wel dat we van een groot deel van de vogels geen leeftijden weten omdat ze ongeringd zijn of omdat het niet gelukt is de ringen af te lezen. Door jaar in jaar uit zoveel mogelijk vogels af te lezen of in elk geval vogels op de nesten die we al jaren volgen is het toch mogelijk een redelijk goed beeld te krijgen van onze populatie en de ontwikkeling van de leeftijd.

De jongste vogel was dus 2 en de oudste vogel maar liefst 30 jaar (vogel 410 uit het Liesveld) maar verder zien we dat de hoogste frequenties liggen bij de leeftijden van 3 t/m 15, een mooie verdeling van jonge vogels die net beginnen met een grotere groep ervaren vogels. Zie ook de boxplot in figuur 23).

Kijken we nu naar de leeftijden binnen de drie regio's dan zien we hier toch grote verschillen.
De gemiddelde leeftijd per regio kwam op 13.2 in Gorssel, 13.6 in de regio Loenen en 6.6 ten noorden van Deventer. In de regio Gorssel verblijven de oudste vogels maar, hier ze we toch ook al wel een kleine verjonging optreden en verschijnen er ook nieuwe vogels waarvan de jongste nu 2 jaar was. De regio Loenen was de eerste regio die na Gorssel bezet werd met vrij vliegende Ooievaars en een groot deel van de broedvogels hier, zijn geboren op het Ooievaarsbuitenstation in Gorssel. Hier treed echter nog geen verjonging op en de jongste vogels hier waren 6 jaar oud. De regio ten noorden van Deventer is pas een paar jaar in opkomst en hier zien we juist voornamelijk erg jonge vogels.

Heeft de regio Loenen de meest ervaren vogels en zijn de vogels ten noorden van Deventer gewoon nog te onervaren en is de regio Gorssel dusdanig vergrijsd dat daarom de resultaten ver achter blijven? Wanneer de oude vogels sterven en hun plaatsen worden ingenomen door jongere minder ervaren vogels zien we dat dan terug in bijvoorbeeld de resultaten in regio Loenen?

Allemaal vragen waar we de komende jaren meer inzicht in hopen te krijgen en waar we alleen maar achter kunnen komen door jonge vogels te blijven ringen en dus individueel herkenbaar te maken

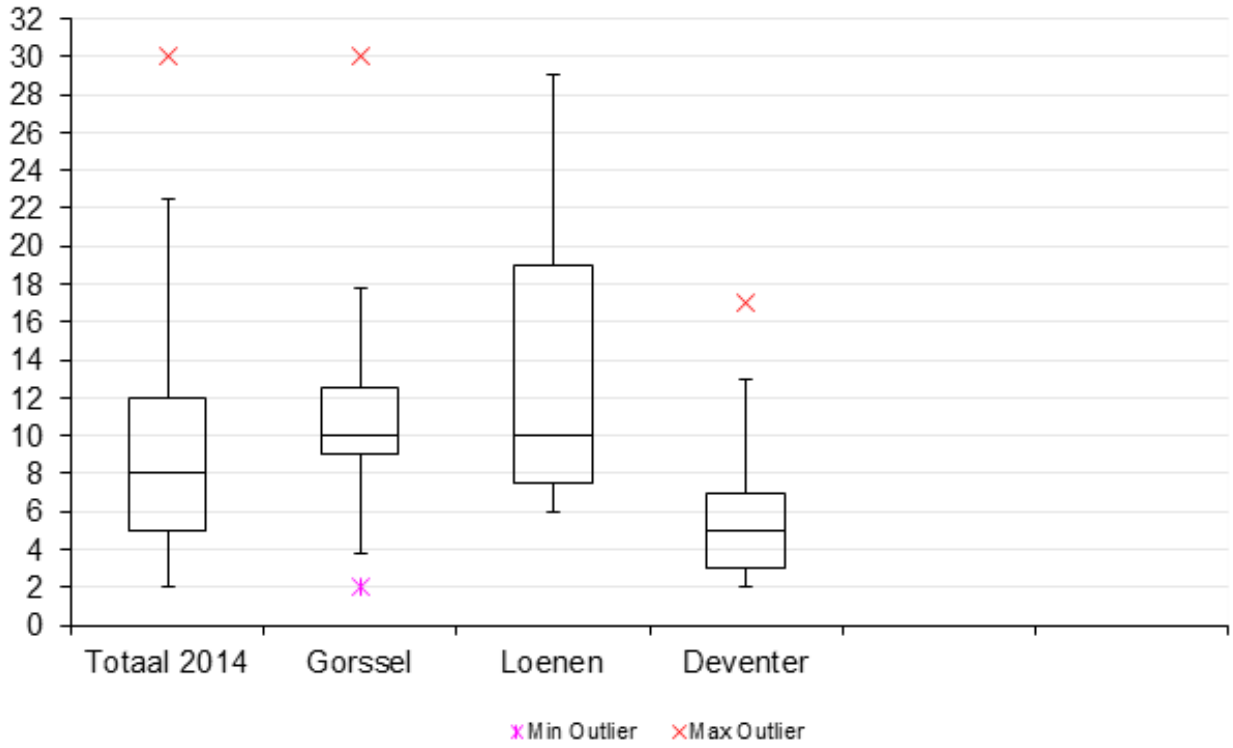

Figuur 23 Verdeling van de leeftijden per deelgebied (Gorssel, Loenen en Deventer)

Ringterugmeldingen van jonge vogels

Na het ringen van de jonge vogels duurt het nog een tijd totdat ze in juli uitvliegen. Hierna blijven ze nog een tijd bij de ouders en slapen op het nest maar in augustus wordt het toch tijd om te vertrekken. Nagenoeg alle jonge ooievaars gaan op trek en vetrekken dan naar het zuiden om o.a. in Frankrijk, Spanje en Afrika te overwinteren. Na deze overwintering blijven ze nog in het zuiden hangen of keren al weer terug naar Nederland als ze nog maar iets ouder dan 1 jaar zijn en het lijkt erop dat nu de vogels voor een groot deel niet verder dan Spanje vliegen om te overwinteren ze ook al op jongere leeftijd naar de geboortegrond terugkeren. De tabel in bijlage 2 geeft een overzicht van de meest recente terugmeldingen van vogels geringd in 2012 t/m 2014.

Verreweg de meeste vogels werden levend gemeld waarbij de ringnummers in het veld zijn afgelezen en een groot deel van de meldingen komt uit Frankrijk en Spanje. Dit betreft rustende vogels tijdens de trek en overwinterende vogels in Spanje. Wat duidelijk te zien is uit de meldingen is dat jonge ooievaars zich verzamelen en gezamenlijk op trek gaan en dan ook met z'n allen ergens foerageren of slapen. Dit werd opgemerkt in het Franse plaatsje Herry dat op zo'n 579 kilometer ligt vanaf ons werkgebied. Hier werden op 25-8-2014 maar liefst 10 ooievaars afgelezen welke allemaal in 2014 door ons waren geringd.

Deze plaats ligt op de trekroute want op 28-08-2014 werd ooievaar 2E843 hier afgelezen die in 2013 was geringd. Deze vogel werd meerdere keren gemeld en geeft een klein beetje een beeld van de omzwervingen. Na het ringen verdween deze vogel, om op 1-6-2014 op te duiken in het Duitse plaatsje Calbe waarna de vogel naar Frankrijk vertrok (Herry op 28-08-2014) om vervolgens door te vliegen naar Navarre, Spanje (17-10-2014) om hier te overwinteren. Op deze locatie in Spanje verblijven grote aantallen Ooievaars en werden ook meerdere ringen afgelezen.

Figuur 24 geeft een beeld van, een deel van de terugmeldingen uit Europa. Hierop zien we duidelijk een trekroute naar het zuiden maar, ook dat een deel van de vogels naar het noordoosten vliegt. Helaas ontbreken hiervan tot nu toe vervolgwaarnemingen (op 2E843 na) om te zien waar ze daarna heen zijn gegaan.
Dat er ook nog Ooievaars door vliegen naar Afrika blijkt uit de melding van vogel 2E127 die op 4-6-2013 in Hall werd geringd en op 12-7-2015 werd gemeld vanuit Algerije. Helaas werd deze vogel dood aangetroffen in de Sahara op 2822 kilometer vanaf de ringplaats.

Naast deze vogel werden er nog 4 vogels dood gemeld;

- 2E841, Zwolle, verkeersslachtoffer
- 3E001, Nuenen, draadslachtoffer botsing met hoogspanningskabel
- 3E035, Oise, Picardie Frankrijk, geëlektro cuteerd
- 3E039, Wijhe, na uitvliegen verstrik in prik keldraad

Van enkel vogels werd bekend dat ze inmiddels zelf een nest bezet hebben en aan het broeden zijn gegaan. 2 in Nederland en twee in Duitsland.

- 2E533 op nest in Culemborg
- 2E833 nestbouw in Kampen
- 2E834 nest bij Munster Duitsland
- 2E155 broedvogel in Blende, Duitsland

Uiteraard is dit slechts een klein deel van de terugmeldingen en zeker onder de broedvogels zien we al veel vogels terugkeren die in 2012 of eerder zijn geringd en dan ergens in Nederland of in de geboortestreek gaan broeden. Een goed teken dat voldoende vogels de eerste jaren overleven en terugkeren om zelf aan het broeden te gaan.

Tot zover een kort overzicht van wat ringgegevens van de Ooievaar. Heb je nu zelf een ring afgelezen meld deze dan via www.griel.nl Hier kan iedereen als publieke melder een ringnummer doorgeven en zo help je mee aan het verzamelen van belangrijke informatie over de Ooievaar.

Figuur 24 Locaties buiten Nederland waar hier geringde Ooievaars zijn waargenomen.

Bijlage 2 Overzicht van de meest recente terugmeldingen van vogels geringd in 2012 t/m 2014.

ring	ringdatum	plaats	melddatum	plaats
1E975	9-6-2012	Appelboom 2, Gorssel	2-8-2015	Marle
2E068	2-6-2012	Senneke Gorssel	6-4-2014	Munster D
2E071	2-6-2012	Tonden	8-11-2013	Almagro SP
2E071	2-6-2012	Tonden	27-9-2013	Alcazar de San Juan SP
2E071	2-6-2012	Tonden	15-10-2013	Almagro SP
2E075	2-6-2012	Loenen	10-4-2015	Munster D
2E078	2-6-2012	Loenen	8-11-2013	Almagro SP
2E080	2-6-2012	Loenen	24-7-2014	Loon op zand
2E082	2-6-2012	Voorsterklei	11-9-2015	Wilp
2E100	9-6-2012	Mettray, Eefde	15-10-2013	Almagro SP
2E102	14-6-2012	klarenbeek	9-8-2013	Somme, Picardie FR
2E104	14-6-2012	klarenbeek	19-4-2015	Voorst
2E109	16-6-2012	Randerwaarden	14-9-2014	Wesel D
2E116	16-6-2012	Fortmond	19-5-2015	Deventer
2E121	16-6-2012	BandijkTerwolde	12-10-2014	Navarre SP
2E121	16-6-2012	BandijkTerwolde	11-9-2015	Wilp
2E127	4-6-2013	Hall	12-7-2015	Tindouf Algerije
2E137	6-6-2013	Senneke Gorssel	8-6-2015	Oosterhout
2E137	6-6-2013	Senneke Gorssel	18-4-2015	Ubbergen
2E138	6-6-2013	Senneke Gorssel	28-8-2014	Duiven
2E138	6-6-2013	Senneke Gorssel	10-11-2014	Zevenaar
2E138	6-6-2013	Senneke Gorssel	3-1-2015	Loir et Cher FR
2E144	6-6-2013	Mettray, Eefde	13-4-2015	Bronsbergen Zutphen
2E148	8-6-2013	Olst	8-4-2015	Oldenbroek
2E155	13-6-2013	L .v Eschede Gorssel	15-4-2015	Blender D
2E157	13-6-2013	Markeweg, Gorssel	29-8-2014	Lith
2E482	15-6-2013	Leuvenheim	20-7-2015	Gorssel
2E486	15-6-2013	Vierakker	15-7-2014	Bunde D
2E487	15-6-2013	Vierakker	12-9-2014	Madrid SP
2E487	15-6-2013	Vierakker	13-4-2015	Zwolle
2E496	18-6-2013	Kolkweg, Gorssel	23-6-2014	Munster D
2E501	20-6-2013	Woertman Gorssel	17-4-2015	Uplengen D
2E504	20-6-2013	Valkeweg Eefde	31-8-2014	s Hertogenbosch
2E512	20-6-2013	BandijkTerwolde	21-10-2014	Navarre SP
2E512	20-6-2013	BandijkTerwolde	11-2-2015	Zaragoza SP

ring	ringdatum	plaats	melddatum	plaats
2E513	20-6-2013	BandijkTerwolde	14-9-2014	Saint Pee sur Nivele FR
2E515	20-6-2013	BandijkTerwolde	22-9-2013	Aquitanie FR
2E518	22-6-2013	Epse	6-9-2014	Navarre SP
2E528	22-6-2013	Herxen	15-4-2014	Hessen D
2E528	22-6-2013	Herxen	8-4-2015	Oldebroek
2E528	22-6-2013	Herxen	30-4-2015	Oldebroek
2E530	22-6-2013	Herxen	22-7-2015	Warnsveld
2E530	22-6-2013	Herxen	11-8-2015	Bronsbergen Zutphen
2E533	22-6-2013	Marle	30-8-2015	Culemborg
2E533	22-6-2013	Marle	15-4-2015	Culemborg
2E535	22-6-2013	Vorchten	30-4-2015	Oldebroek
2E536	22-6-2013	Vorchten	18-6-2014	Pas de Calais Fr
2E828	27-6-2013	Klarenbeek	6-9-2014	Navarre SP
2E833	1-7-2013	Diepenveen	3-9-2014	Navarre SP
2E833	1-7-2013	Diepenveen	14-4-2015	Kampen
2E834	1-7-2013	Randerwaarden	19-4-2015	Munster D
2E835	1-7-2013	Randerwaarden	1-7-2013	Warnsveld
2E841	2-7-2013	Wijkseweg Terwolde	8-8-2014	Zwolle
2E843	2-7-2013	Welsum	17-10-2014	Navarre SP
2E843	2-7-2013	Welsum	28-8-2014	Herry, Cher. Fr
2E843	2-7-2013	Welsum	1-6-2014	Calbe D
2E845	2-7-2013	Werven	11-7-2014	Amsterdam
2E850	31-5-2014	OBS Gorssel	22-7-2015	Warnsveld
2E850	31-5-2014	OBS Gorssel	28-7-2015	Harfsen
3E001	31-5-2014	Senneke Gorssel	29-8-2015	Nuenen
3E001	31-5-2014	Senneke Gorssel	8-8-2014	Lith
3E002	31-5-2014	Senneke Gorssel	8-6-2015	Rossum
3E006	31-5-2014	Loenen	31-5-2015	Gronau
3E013	31-5-2014	Tonden	8-6-2015	Oosterhout
3E014	31-5-2014	Tonden	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E018	7-6-2014	Vorchten	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E019	7-6-2014	Marle	3-9-2014	Navarre SP
3E019	7-6-2014	Marle	7-6-2015	Zwolle
3E020	7-6-2014	Marle	15-4-2015	Saint Maixent Fr
3E020	7-6-2014	Marle	2-8-2015	Marle
3E026	10-6-2014	Terwolde	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E029	10-6-2014	Welsum	31-8-2014	Lith
3E035	11-6-2014	Klarenbeek	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E037	11-6-2014	Klarenbeek	12-6-2015	Tilburg

ring	ringdatum	plaats	melddatum	plaats
3E037	11-6-2014	Klarenbeek	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E037	11-6-2014	Klarenbeek	16-7-2015	Tilburg
3E039	11-6-2014	Klarenbeek	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E042	14-6-2014	Laan van Eschede west	24-8-2014	Liege B
3E043	14-6-2014	Ravenswaarden	26-6-2015	Oss
3E045	14-6-2014	Epserwaarden	2-9-2014	Oise, Picardie F
3E048	14-6-2014	Olst	7-6-2015	Zwolle
3E048	14-6-2014	Olst	8-6-2015	Zwolle
3E049	14-6-2014	Wijhe	12-7-2014	Wijhe
3E050	14-6-2014	Wijhe	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E052	14-6-2014	Herxen	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E063	17-6-2014	Fortmond	22-7-2015	Wilp
3E064	19-6-2014	Middachten	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E064	19-6-2014	Middachten	31-7-2015	Megchelen Gelderland
3E064	19-6-2014	Middachten	25-8-2015	Megchelen Gelderland
3E074	21-6-2014	Appelboom 3, Gorssel	25-8-2014	Herry, Cher. Fr
3E076	21-6-2014	Diepenveen	31-8-2014	Lith
3E077	21-6-2014	Tonden	31-8-2014	lith

Jonge Ooievaars zijn niet altijd mooi wit (foto Jeroen Kuipers).

Het omdoen van een ring
(foto Ronald Groenink).

Het meten van de poot + teen (foto Jeroen Kuipers).

Warner Jan de Wilde klimt naar een Ooievaarsnest bij Bronsbergen
(foto Jeroen Kuipers).

Bestuursverslag vogelwerkgroep 2005-2015

door Remke van Rijswijk
vwgzutphen@gmail.com

In april 2005 is de Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving opgericht door een zestal enthousiaste vogelaars (zie de interviews van Wim Bosma blz. 4 t/m 7). Er was al eerder geprobeerd een vogelwerkgroep op te zetten, als onderdeel van de IVN-afdeling Zutphen, maar dat lukte toen niet. De personen die op een avond begin 2005 bijeenkwamen hadden zoiets van nu of nooit. Iedere regio had wel een vogelwerkgroep en zoiets moest toch ook in Zutphen wel kunnen bestaan? Mensen genoeg die in vogels geïnteresseerd waren. Verder schoot het gemeentelijke beleid van Zutphen en de aangrenzende gemeenten met betrekking tot vogels op sommige punten te kort. Ook was er geen aanspreekpunt voor de media, de gemeenten en anderen om informatie over vogels te krijgen. Al met al dus redenen genoeg om een vogelwerkgroep op te richten.

Uit een kleine inventarisatie bleek dat het aantal mensen dat zich bezighield met vogelactiviteiten veel groter was dan in eerste instantie verwacht. Er waren ook volop ideeën over welke activiteiten zouden kunnen plaatsvinden onder de vlag van deze op te richten vogelwerkgroep. Daarom werd in een vervolgbijeenkomst besloten om een oprichtingsvergadering te organiseren.

Op woensdag 13 april 2005 was het dan zover. Ruim 20 belangstellenden kwamen samen met de initiatiefnemers bijeen in kinderboerderij 'De Schouw' in Zutphen. Nadat de aanwezigen unaniem hadden vastgesteld dat er een goede basis was voor een vogelwerkgroep, besloot men tot oprichting over te gaan. Officieel passeert de oprichtingsakte op 9 juni 2005 bij notaris Renskers te Zutphen.

De doelen van de vogelwerkgroep zijn:

- bevordering van de kennis van vogels zoals die in de vrije natuur voorkomen;
- bescherming van die vogels en de omgeving waarin zij leven.
- Dit wil de vogelwerkgroep bereiken door:
- onderzoek en inventarisaties;
- beleidsadvisering, o.a. milieu;
- voorlichting en educatie door excursies, lezingen en cursussen.

De Roek werd gekozen als logo: een symbool van aanpassingsvermogen tegen de verdrukking in. Van schaarse broedvogel tot algemene 'weidevogel' volgens het voorwoord van het jaarboek 2005. Dat jaar heeft zich een nieuwe kolonie gevestigd in de Van Drinenstraat, 5 nesten. In 2015 is deze kolonie gegroeid tot 74 nesten. Inmiddels is deze 'weidevogel' als broedvogel bijna uit het buitengebied verdwenen. Het logo is nog steeds actueel, bijvoorbeeld door de verplaatsing van de Roekenkolonie bij de Eefdese sluis. Naar het geplande bos lijken ze niet te verhuizen, trekken deze roeken nu ook naar de stad?

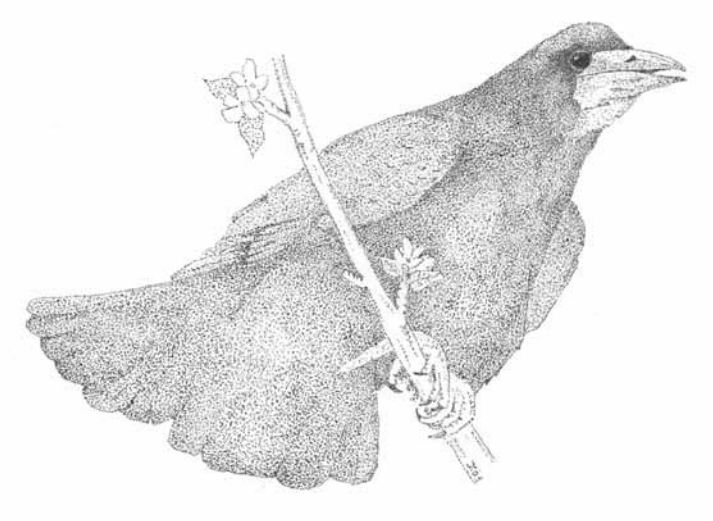

Het logo van de vogelwerkgroep.

In 10 jaar tijd heeft de VWG zich een plek veroverd in Zutphen en daarbuiten, want de werkgroep heeft een groot buitengebied. Er is een breed scala aan activiteiten opgebouwd. Bekend zijn de vogelcursussen die bijna elk jaar wel worden gegeven voor iedereen die iets met vogels heeft of er meer van wil weten (ook voor niet-leden). Daarnaast vinden er tellingen en inventarisaties plaats, worden nestkasten voor uilen opgehangen en gecontroleerd, worden vogels geringd voor wetenschappelijk onderzoek, etc. Tevens wordt het beleid van de gemeente Zutphen en de provincie kritisch gevolgd waar het vogels betreft. Roeken en ganzen zijn twee soorten waarvoor de VWG regelmatig in de bres springt, tot in de rechtbank aan toe.

Bestuur 2005-2015

Adri Mulder was voorzitter vanaf de oprichting tot 2008 en waarnemend voorzitter van 2008 tot 2012. In 2012 werd Hans Grotenhuis waarnemend voorzitter. In het jubileumjaar krijgen we na lange tijd een nieuwe voorzitter: Steven de Bie.

Steven de Bie was penningmeester van 2005 tot 2010, Frans Parmentier nam deze functie in 2010 over.

De eerste secretaris was Michiel van der Weide (2005- 2012), sinds 2012 is dat Remke van Rijswijk.

Algemene bestuursleden in de afgelopen tien jaar waren: Jeroen Philippona 2005-2014, Michiel van der Weide 2012 -2014 (tevens verzorging jaarboeken), Adri Mulder 2008- 2012, Hans Grotenhuis 2008 - heden (tevens waarnemend voorzitter 2012-2015) Michel Klemann 2005-heden, Steven de Bie 2010 - 2015, Joost Meilof 2012 - heden. Carin Barendregt treedt in 2015 toe tot het bestuur.

Leden

Het aantal leden is gegroeid van 16 in het eerste jaar tot 94 in 2014 (zie figuur 25)

De VWG onderhoudt contact met haar leden door middel van twee bijeenkomsten per jaar, een nieuwsbrief (2008: papieren nieuwsbrief, vanaf 2015 digitaal, 2 tot 4x per jaar), de website, yahoo-groep (2005-2015), facebook (sinds 2013; momenteel 83 "vrienden") en natuurlijk de jaarboeken vanaf 2005 t/m heden. De inhoud van de jaarboeken geeft een mooi inkijkje in de verschillende activiteiten van de leden, van tellen tot het beschermen van specifieke soorten.

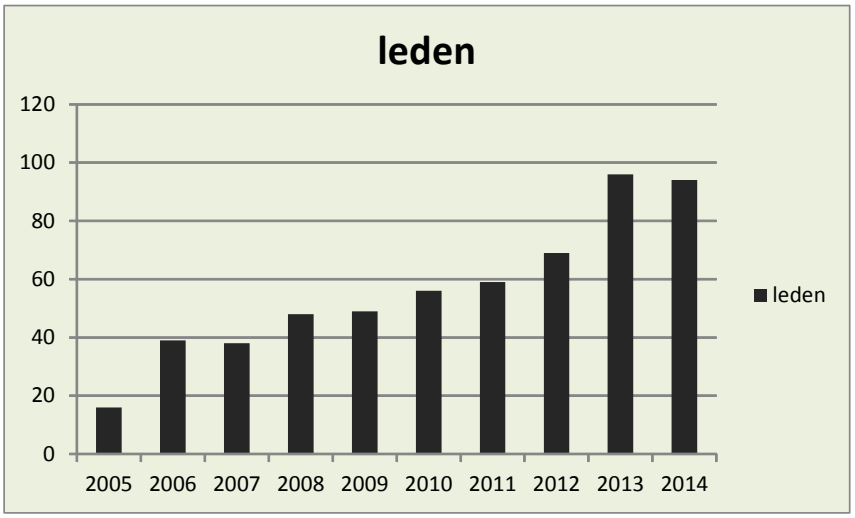

Figuur 25 Ontwikkeling van het aantal leden.

Onderzoek

Leden van de VWG doen mee aan broedvogelinventarisaties (o.a. broedvogeltelling Hackfort) en roofvogelonderzoek en aan diverse andere tellingen: Atlastelling, MUS (Meetnet Urbane Soorten), winter- en watervogeltellingen.
Er is ook aandacht voor specifieke soorten: Roek, Knobbelzwaan, Huiszwaluwen, Oeverzwaluw, Gierzwaluw.

Trektellen gebeurt op trektelpost Warnsveld aan het Afleidingskanaal, de telgegevens komen op trektellen.nl. We doen mee met de jaarlijkse Euro Birdwatch begin oktober.

De Uilenwerkgroep de Oelenwappers houdt zich ook bezig met nestkastonderzoek.

Sinds 2013 is er een ringstation in ons werkgebied: Ringstation Klarenbeek. Maar ook in Vorden, Gorssel en Almen worden vogels gering in het Kader van het CES-project. Overzichten van alle hier geringde vogels zijn terug te vinden op www.trektellen.nl.

Sinds enkele jaren worden in juni in de stad enkele tientallen Grauwe Ganzen gevangen. Vervolgens worden ze één voor één gewogen, gemeten, onderzocht op gezondheid en voorzien van groene halsbanden weer losgelaten. De duizenden terugmeldingen binnen het werkgebied, maar ook ver buiten de landgrenzen maken deel uit van een uitgebreid onderzoek naar de ontwikkeling van deze soort in West-Europa en daarbuiten. Meer over dit onderzoek op www.geese.org.

Binnen het werkgebied zijn soms grote slaapplaatsen van ganzen, meeuwen, Grote Zilverreigers, Aalscholvers, Kraaien, Spreeuwen, Wulpen etc. Een deel daarvan wordt jaarlijks geteld tijdens slaapplaatstellingen georganiseerd door Sovon.

Via de ingang www.vwgzutphen.waarneming.nl is er een ingang van waargenomen vogels en andere dier-/plantensoorten binnen het werkgebied. De teller staat nu op bijna 200.000 waarnemingen waarvan de vogels met 61% van de waarnemingen het best vertegenwoordigd zijn (zie figuur 26). Hier zijn ook 250 dierengeluiden te vinden en vele honderden foto's.

Statistieken (vwg Zutphen e.o.)
Waarnemingen

Vogels	121.056
Planten	32.310
Dagvlinders	11.677
Sprinkhanen en krekels	7.522
Paddenstoelen	7.253
Zoogdieren	6.551
Reptielen en amfibieën	4.200
Libellen	1.981
Vliegen en muggen	1.604
Nachtvlinders en micro's	1.422
Kevers	991
Vissen	730
Mossen en korstmossen	637
Bijen, wespen en mieren	438
Geleedpotigen (overig)	327
Wantsen, cicaden en plantenluizen	233
Weekdieren	111
Insecten (overig)	73
Totaal	**199.116**

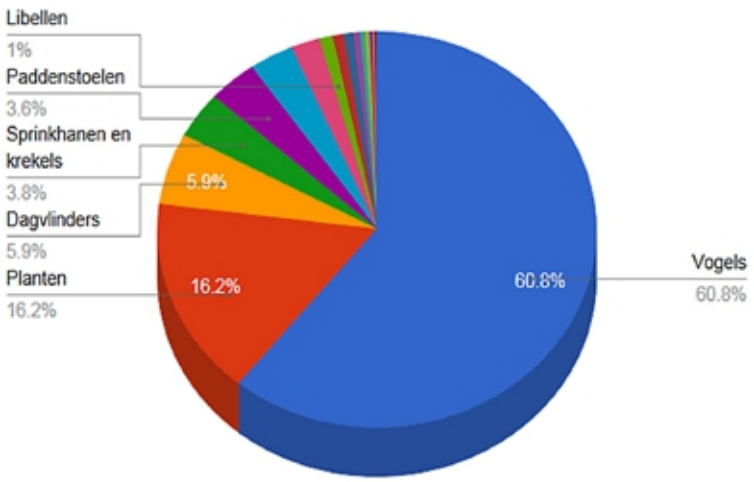

Figuur 26 Aantal via waarneming.nl ingevoerde waarnemingen binnen ons werkgebied, verdeeld over verschillende planten en diergroep.

Beschermen

Beschermen en creëren van broedplaatsen gebeurt op diverse manieren voor uiteenlopende vogelsoorten:

- nestkast Slechtvalk op de toren van de Walburgiskerk (2005 geplaatst, 2006 geopend, broedgeval in 2015, 1 jong)
- weidevogelbescherming (Tichelbeekse waarden, Frans Parmentier; IJsbaan, Fons Roording)
- onderhoud Oeverzwaluwwand (2006 tot 2014 beheer gecoördineerd door Jan Hof en Jan Eshuis)
- Uilenwerkgroep de Oelenwappers, in 2009 opgericht door Goen Jansen, Joost Meilof, Joost Onstenk, Marc Draaijer. Zij dragen zorg voor het ophangen en controleren van nestkasten voor Steen- en Kerkuil en Torenvalk. Vanaf 2012 houden ze zich ook bezig met compenserende maatregelen bij de herinrichting van Voorsterklei en Cortenoever.

Beleidsbeinvloeden

Naast tellen en beschermen zet de vogelwerkgroep zich ook in om het beleid van de overheid vogel en natuurvriendelijker te krijgen. Zo treft een deel van het bestuur jaarlijks de wethouder en sinds 2008 ook de stadsecologe Hella van Helsdingen. Onderwerpen die bijvoorbeeld aan de orde zijn geweest zijn ruimte voor de Roek, beheer van de Oeverzwaluwwand, aanpak glazen wand Den Elterweg, weidevogelbeheer Tichelbeekse waarden, windmolens, verbinding Berkel-Grote Gracht, groenbeleid, inrichting Helbergen, jacht op De Mars en tijdelijke natuur op braakliggende terreinen.
Hans Grotenhuis heeft sinds 2007 namens de VWG zitting in de klankbordgroep IJsselsprong. De Uilenwerkgroep de Oelenwappers houdt zich vanaf 2012 ook bezig met compenserende maatregelen bij de herinrichting van Voorsterklei en Cortenoever.

Educatie

Sinds 2006 verzorgt Adri Mulder vogelcursussen, geholpen door bestuursleden en een cursusteam bestaande uit leden die eerder een cursus gedaan hebben. De cursussen worden goed bezocht en leveren veel nieuwe leden op.

2006: eerste vogelcursus, beginners, 21 deelnemers
2007: beginnerscursus, 18 deelnemers
2010: beginnerscursus, 22 deelnemers
2012 gevorderden, 15 deelnemers
2013: beginners, 24 deelnemers
2014: 2 vervolgcursussen
2015: beginnerscursus, 17 deelnemers, vervolg cursus 15 deelnemers

In 2015 hebben we een kleurrijk boekje uitgegeven "Vogelwandelingen in en om Zutphen". Dit boekje (96 pag.) heeft goede recensies gekregen en is in veel Zutphense boekhandels verkrijgbaar.

Na 10 jaar in beheer door Michel Klemann heeft Iris Voswinkel de website van de Vogelwerkgroep (www.vwg-zutphen.nl) in 2015 geheel verbouwd. Deze nieuwe site is halverwege 2015 de lucht in gegaan. Het aantal bezoekers lag de laatste 12 maanden gemiddeld boven de 2800 per maand.

Samen vogels kijken

In 2007 werd de excursiecommissie opgericht door Johan Blanksma, Anna Oosthoek en Ineke Dammers. Zij organiseerden bijna maandelijks goedbezochte excursies en een aantal vogelweekenden (Schiermonnikoog, Walcheren) Latere leden van de excursiecommissie: Adri Mulder, Remke van Rijswijk, Ans Houweling, Eveline Moria-Vinke. Ook in 2015 is er weer maandelijks een excursie, en een midweek vogels kijken op Texel.

Bedankt

Het bestuur bedankt alle leden en andere betrokkenen voor hun inzet voor de Vogelwerkgroep en vooral voor de vogels in Zutphen en omgeving in de afgelopen tien jaar.

Wat stond er in de **jaarboeken 2005 t/m 2013?**

door Michiel van der Weide
mvdweide@kpnplanet.nl

Broedvogelinventarisaties - gebieden

Arfman G. 2006 Broedvogels van de Ravenswaarden 2005
Deuzeman S. 2007 Broedvogels van het Landgoed Voorstonden
Hof H.J. 2007 Broedvogels van woonwijk 'De Ooyerhoek' in 2001 en 2006
Hof H.J. 2009 Broedvogels van woonwijk Welgele gen in 2006
Hof H.J. 2009 Broedvogels van woonwijk Het Laakse Veld in 2006
Klaassen O. 2011 Broedvogels van Staatsbosbeheerterreinen langs de IJssel in 2009
Philippona Jeroen 2006 Broedvogelonderzoek Tichelbeekse waarden 2005
Schermerhorn P. 2014 Broedvogels van de Gorsselse Heide
van Rijkwijk R. 2014 Meetnet Urbane Soorten Zutphen
Ruijs M. 2009 Broedvogelonderzoek Empese en Tondense heide
van der Weide M. & Hof H.J. 2006 Broedvogels van het landgoed Hackfort in 2005
van der Weide M. 2007 Broedvogels van het land goed Hackfort in 2006 (deelgebied Baakse weg - Veengoot)
van der Weide M. 2010 Broedvogels van de IJsseluiterwaard Cortenoever in 2008 en 2009 met een terugblik tot 1975
Verhoef G. 2006 Broedvogels in de stad Zutphen (Berkelgebied-Deventerwegkwartier) 2005

Broedvogelinventarisatie - soorten

Blanksma J. & Mulder A. 2007 Duiven tellen in de binnenstand
Bosma W. 2008 Oeverzwaluwen in de Stokebrandsweerd
Hof J. & Eshuis J. 2007 Broedseizoen Oeverzwaluwen Bronsbergen 2006
Hof J. & Eshuis J. (In serie) Broedresultaten Oeverzwaluwen in en rond Zutphen in de jaren 2007 / 2008 / 2009 / 2010 / 2011 en 2012
Hof H.J. 2007 Fazanten in de omgeving van Zutphen
Hof H.J. 2008 Zeldzame broedvogels en kolonievogels in 2007
Hof H.J. 2006, 2007 & 2008 Verspreiding van roofvogels op Hackfort en Starink in 2005 / 2006 / 2007
Hof H.J. 2009 Watervogels in de stad Zutphen in 2008
Hof H.J. 2012 Vestiging Middelse Bonte Specht als broedvogel rond Zutphen
Hof H.J. 2012 De Knobbelzwaan als broedvogel in en rond de stad Zutphen
Hof H.J. 2013 De Knobbelzwaan als broedvogel in en rond de stad Zutphen in 2012
Hof H.J. 2014 Broedende Knobbelzwanen in Zutphen in 2013
Kuipers J. (In serie) De Roek in Zutphen en omgeving in 2005 / 2007 / 2009 / 2010 / 2013
Kuipers J. 2008 & 2010 De Ooievaar in het werkgebied van de Vogelwerkgroep

Mulder A. 2010 Slechtvalk ontdekt nestkast in toren Walburgis
Philippona Jules 2007 De Huiszwaluw in de streek van IJssel en Berkel
Voerknecht J. & Verhoef G. 2012 Gierzwaluw onderzoek Zutphen 2011
van der Weide M. 2006 & 2007 Zeldzame broedvogels en kolonievogels in 2005 / 2006

Wintervogels

Klemann M. 2007 Maandelijkse watervogeltellingen langs de IJssel 2005 - 2006
Klemann M. 2008 Buizerds in januari 2006: 352 of 450?
Klemann M. 2010 Januaritellingen in de regio Zutphen 2006 t/m 2010: Kolgans, Boomklever en Boomkruiper in de winter
Klemann M. 2011 Het stedelijk gebied van Zutphen als toevluchtsoord voor vogels in de winter

Bescherming soorten

de Bie S. 2007 Een IJsvogelbroedwand in de Klarenbeek.
Jansen G. (In serie) Verslag 2011 / 2012 / 2013 Uilenwerkgroep Zutphen 'de Oelenwappers'
Jansen G. 2010 Werkgroep Oelewappers
Mulder A. 2006 Nestkast voor Slechtvalk geplaatst maar nog niet geopend
Onstek J., Draaijer M., Jansen G. Meilof J. 2011 Verslag 2010 Uilenwerkgroep Zutphen
Parmentier F. (In serie) Weidevogelbescherming 2010 / 2011 Zutphen en omstreken
Parmentier F. 2008 & 2009 Weidevogelbescherming Tichelbeekse Waarden 2006 / 2007
Parmentier F. (In serie) Weidevogelbescherming 2008 / 2009 Tichelbeekse Waarden en omstreken
Parmentier F. 2014 Weidevogelbescherming 2012 en 2013 Zutphen en Warnsveld
Roording F. 2013 Weidevogelverslag 2012 van de ijsbaan Zutphen

Vereniging

de Bie S. Bestuursverslag 2005
Philippona 2007 & 2012 Bestuursverslag 2006 / 2011
van Rijkswijk R. (In serie) Verslag Excursiecommissie 2011 / 2012 / 2013
van Rijkswijk R. 2013 & 2014 Bestuursverslag 2012 / 2013
van der Weide M. (In serie) Bestuursverslag 2007 / 2008 / 2009 / 2010

Overig

de Bie S. 2013 & 2014 Vogelringstation Klarenbeek - Jaarverslag ringactiviteiten 2012 / 2013
Bosma W. 2007 Bekvechten
Bosma W. 2009 Natuurbescherming
Klemann M. 2006 Fenologie 2005
Klemann M. 2007 www.vwgzutphen.nl
Klemann M. 2008 Vogels als verkeersslachtoffers in Zutphen
Klemann M. 2009 Jonge Kauw ontmoet Zwarte kraai
Klemann M. 2009 Voorjaarsfenologie 2005-2008
Klemann M. 2009 Verkeersslachtsoffers in 2006-2008
Klemann M. 2013 vwgzutphen.waarneming.nl in 2012
van Swieten R. 2012 Als je de vogels weer hoort zingen
van Swieten R. 2013 Vogels komende jaren niet veilig voor 'atlassers'
Vermeer R. 2014 Bigyear 2013
van der Weide M. 2012 Grauwe ganzen van De Vijver

Vuurgoudhaan (foto Jeroen Kuipers).

Gele Kwikstaart (foto Jeroen Kuipers).

Vogelwerkgroep Zutphen e.o.

Vogels in Zutphen en omgeving 2014 in een uitgave van Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving.

Deze vereniging is in april 2005 opgericht en heeft tot doel het bevorderen van de kennis van vogels zoals die in de vrije natuur vookomen en het beschermen van die vogels en de omgeving waarin zij leven. Dat willen wij bereiken door onderzoek, beleidsadvisering, voorlichting en educatie.

Meer weten?
Bezoek onze website: www.vwg-zutphen.nl

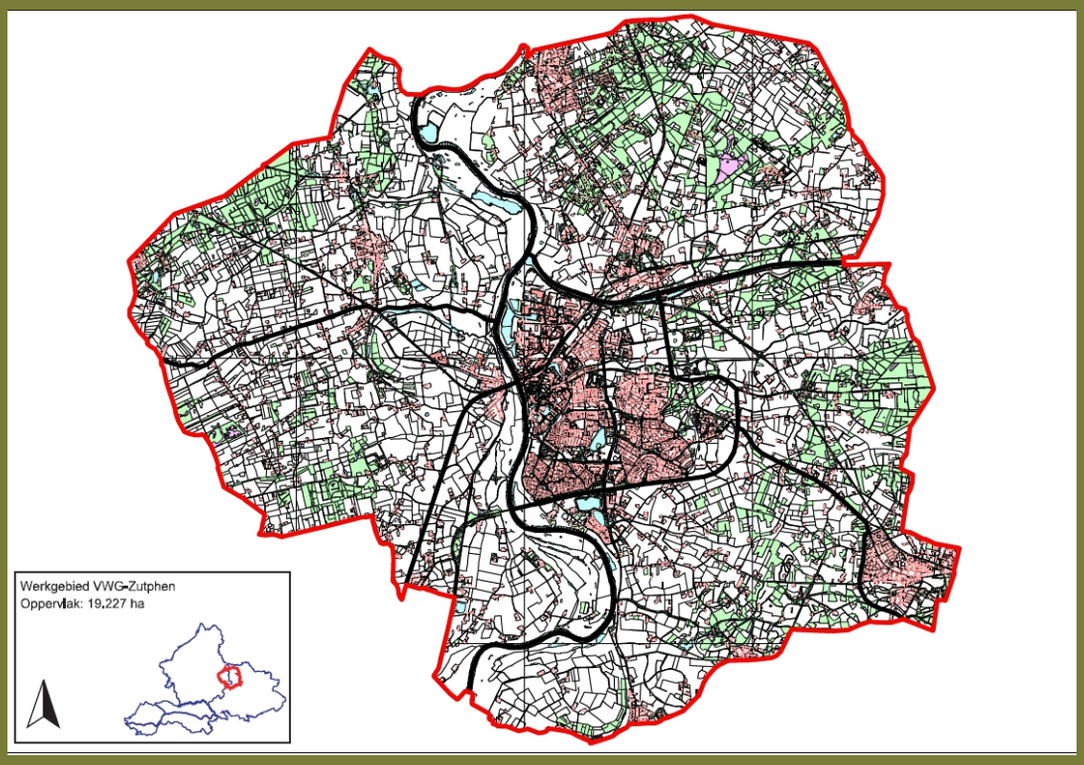

Werkgebied van Vogelwerkgroep Zutphen en omgeving